

СЕРБСКО-РОССИЙСКИЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ № 1-2 / 2025

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЕ И ИНФОРМАЦИОННОЕ ИЗДАНИЕ.

Зарегистрировано в Федеральной службе по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций (Роскомнадзор).

Рег. ПИ № ФС 77-88245 от 7 октября 2024 г.

УЧРЕДИТЕЛЬ: ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ГРУППА «ЮРИСТ»

СОДЕРЖАНИЕ

Басенков В. Границы Сербии защищаются
в умах сербского народа.....3

Глишин В., Деспотович Л. Сербия и Россия —
параллелизм геополитического, религиозно-
конфессионального и геокультурного кода6

Левченко В.Е., Михеев И.А. Военные
преступления Великобритании против
Сербии (историко-правовой аспект) 15

Милич И.Д. Добровольцы из Республики
Сербия на Донбассе — уголовно-правовой
аспект..... 21

Опачич Д. Российские добровольцы среди
сербов в гражданской войне 1992–1995 гг. 26

Павлов А.В. Медицинская тайна
в Республике Сербия и в Российской Федерации:
выборочный сравнительный анализ 35

Петрович Милькович Т. Встреча
Никиты Михалкова, Момо Капора
и Достоевского 42

Рывкин С.Ю. Политика глобального
лидерства как феномен криминалистических
угроз национальной безопасности Сербии
и России 45

Терзич С. Смерть российского консула
Щербины «в нашем многострадальном Косове» :
по случаю 120-летия со дня убийства..... 50

Шайкова М.В. Сравнительный анализ
безопасности несовершеннолетних
в общеобразовательных учреждениях
(на примере Российской Федерации
и Балканских стран) 57

Полная или частичная перепечатка материалов
без письменного разрешения авторов статей
или редакции преследуется по закону.

Издается 4 раза в год.

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

Славенко Терзич — председатель совета,
академик Сербской академии наук
и искусств доктор исторических наук,
профессор

Владислав Гриб, академик Российской
академии образования доктор юридических
наук, профессор

Елена Гуськова, академик Сербской
Академии наук и искусств
доктор исторических наук

Милош Кович, доктор исторических наук

Мирослав Младенович, доктор
политических наук

Андрей Панарин, доктор экономических
наук, доцент

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

Владислав Гриб, академик Российской
академии образования, заслуженный
юрист Российской Федерации,
доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

Андрей Панарин, почётный работник
сферы образования Российской Федерации,
доктор экономических наук, доцент

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

Денис Круглов

Редакция ИГ «Юрист»:

Лаптева Е.А., Платонова О.Ф.

Корректур: Воробьева Н.Н.

Верстка: Курукина Е.И.

Отдел распространения:

Тел.: (495) 617-18-88.

Адрес редакции/издателя:

115035, г. Москва, Космодамианская наб.,
д. 26/55, стр. 7. Тел./факс: (495) 953-91-08.

E-mail: avtor@lawinfo.ru

Издается при поддержке Южно-Европейского
университета и Сербского научно-культурного
центра ИМПЭ имени А.С. Грибоедова.

ISSN 3034-3798. Формат 170x252 мм. Печать офсетная.
Физ. печ. л. 17,5. Усл. печ. л. 17,5. Тираж 100 экз.

Отпечатано в типографии «Национальная
полиграфическая группа», 248031, г. Калуга,
ул. Светлая, д. 2. Тел.: (4842) 70-03-37

Цена свободная.

Номер подписан в печать: 18.04.25

Номер вышел в свет: 15.05.25

SERBIAN-RUSSIAN SCIENTIFIC JOURNAL

No. 1-2/2025

RESEARCH AND PRACTICE, INFORMATION JOURNAL.
REGISTERED IN THE STATE PRESS COMMITTEE. REG. PI № FC77-88245 of October 7, 2024.

FOUNDER: JURIST PUBLISHING GROUP

CONTENTS

Basenkov V. Serbian Borders Are Protected in the Minds of the Serbian People.....	3
Glišin V., Despotović L. Serbia and Russia: Parallelism of the Geopolitical, Religious, Confessional and Geocultural Code	6
Levchenko V.E., Mikheev I.A. Military Crimes of Great Britain Against Serbia (Historical and Legal Aspect).....	15
I.D. Milić. Volunteers from the Republic of Serbia in Donbass: The Criminal Law Aspect.....	21
Opachić D. Russian Volunteers Among the Serbs in the Civil War of 1992–1995	26
Pavlov A.V. Medical Confidentiality in the Republic of Serbia and the Russian Federation: A Selective Comparative Analysis.....	35
Petrović Milković T. The Meeting of Nikita Mikhalkov, Momo Kapor and Dostoevsky.....	42
Ryvkin S.Yu. Global Leadership Policy as a Phenomenon of Forensic Threats to the National Security of Serbia and Russia	45
Terzić S. The Death of Russian Consul Scherbina "in Our Much-Suffering Kosovo": On the 120th Anniversary of the Murder	50
Shaykova M.V. Comparative Analysis of Minors' Safety in Educational Institutions (Case Study of the Russian Federation and Balkan Countries).....	57

Complete or partial reproduction of materials without prior written authors' or the editorial board's consent shall be prosecuted in accordance with law.

Published four times a year.

EDITORIAL BOARD:

Slavenko Terzić — Chairman of the Board, Academician of the Serbian Academy of Sciences and Arts, Doctor of History, Professor
Vladislav Grib, Academician of the Russian Academy of Education LL.D., Professor
Elena Gus'kova, Academician of the Serbian Academy of Sciences and Arts, Doctor of History
Miloš Cović, Doctor of History
Miroslav Mladenović, Doctor of Political Science
Andrey Panarin, Doctor of Economics, Associate Professor

EDITOR IN CHIEF:

Vladislav Grib, Academician of the Russian Academy of Education, Honored Lawyer of the Russian Federation, LL.D., Professor

DEPUTY EDITOR IN CHIEF:

Andrey Panarin, Honorary Worker of Education of the Russian Federation, Doctor of Economics, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR:

Denis Kruglov

Editorial Staff of Jurist Publishing Group:

Lapteva E.A., Platonova O.F.

Proofreading: Vorobyova N.N.

Layout: Kurukina E.I.

Circulation Department:

Tel.: (495) 617-18-88.

Editorial Office Address:

Bldg. 7, 26/55, Kosmodamianskaya Emb., Moscow, 115035. Tel./fax: (495) 953-91-08.
E-mail: avtor@lawinfo.ru

Published with the support of the Southern European University and the Serbian Scientific and Cultural Center of the A.S. Griboyedov Moscow University.

ISSN 3034-3798. Size 170x252 mm. Offset printing. Printer's sheet 17,5. Conventional printing sheet 17,5. Circulation 100 copies.

Printed by National Polygraphic Group. Bldg. 2, street Svetlaya, Kaluga, 248031. Tel.: (4842) 70-03-37

Free market price.
Passed for printing: 18.04.25
Published: 15.05.25

УДК 323.2

ББК 66.3(4/8)

DOI: 10.18572/3034-3798-2025-1-2-3-5

Дата поступления в редакцию: 28.03.2025. Дата принятия к публикации: 04.04.2025.

Границы Сербии защищаются в умах сербского народа

Басенков Владимир,

ученый-теолог, писатель-публицист, журналист-международник, редактор
avtor@lawinfo

В статье анализируется проблематика «косовского вопроса» Сербии с точки зрения политической теологии. Автор рассматривает ситуацию в Косово и Метохии как краеугольный камень суверенитета Сербского государства. В качестве фактора сохранения суверенитета над южной провинцией страны рассматривается сербское архетипическое мышление, традиционно воспринимающее Косово как «духовную колыбель» народа.

Ключевые слова: Косово и Метохия, Карл Шмидт, политическая теология, архетип, суверенитет.

Serbian Borders Are Protected in the Minds of the Serbian People

Vladimir Basenkov

Theologist, Opinion Journalist, Foreign Affairs Columnist, Editor

The article analyzes the problem of the Kosovo conflict in Serbia from the standpoint of political theology. The author reviews the situation in Kosovo and Metohija as the cornerstone of sovereignty of the Serbian state. The Serbian archetypal thinking that traditionally perceives Kosovo as a spiritual cradle of the people is viewed as a factor of preservation of sovereignty over the southern province of the country.

Keywords: Kosovo and Metohija, Carl Schmitt, political theology, sovereignty, archetype, sovereignty.

Заслуга сербского народа в том, что, несмотря на большие проблемы и агрессивную экспансию Запада, он сохраняет понимание того, что суверенитет государства может быть окончательно разрушен только в умах людей.

Концепция политической теологии Карла Шмидта в XX–XXII вв. стала чрезвычайно популярной благодаря общественному стремлению «расколдовать мир». Не секрет, что в политическом поле основные понятия пришли из теологии. Человек пытается объяснить

божественный мир ему понятными категориями, не зря Бог часто изображается как монарх; его наследие называют Царством Небесным, в котором жизнь структурирована и иерархична. Власть на протяжении всей истории человечества носила сакральный характер в глазах народа, а власть имущие воспринимались как священническая каста. В постполитическую эпоху ситуация изменилась, но архетипическое мнение о природе власти и государства все еще сохраняется, даже у «активных участников процесса».

Если источником власти является народ (по аналогии с церковью как собранием верующих, которое уполномочивает наиболее достойных между собой брать на себя священнические и епископские обязанности), то он же является носителем суверенитета государства, т.е. способности государства вести самостоятельную политику. Властитель, в свою очередь, является государственным лидером, в руках которого практически абсолютная власть сосредоточена на неограниченный период. В идеальном государстве такой властитель способен самостоятельно вести как внешнюю, так и внутреннюю политику. Источником такой власти остается народ.

ЗАЩИТА СУВЕРЕНИТЕТА

Современные политические системы одновременно довели данную концепцию до абсурда, когда, с одной стороны, конституционные тезисы признают народ источником власти, а с другой — власть крайне отделена от народа в принципиальных для него решениях и при этом обеспечена абсолютными (как кажется на первый взгляд) полномочиями, но на самом деле — только в определенных секторах.

Сербский вопрос Косово и Метохии, оставаясь главной проблемой суверенитета страны, показывает, что народ пока своей позицией и требованием к власти придерживается убежденности в необходимости защиты провинции как неотъемлемой части государства, в то время как правительство, будучи по своей природе питаемо народом

(несмотря на современный крах политических систем), вынуждено, обладая той же «абсолютной» властью, защищать суверенитет в границах, установленных народом.

Другими словами, концепция неспособности отдельного человека, группы людей или так называемых простых людей изменить политическую ситуацию была привита сторонниками разрушения «естественной» (назовем ее так) политической системы ради смены парадигмы мышления народа. Знаменитая поговорка «голосом народа говорит Бог» применительно к политическому богословию может звучать как «голосом народа говорит государство», поскольку народ признает себя носителем суверенитета и источником прав для тех, кого он избрал для защиты своих интересов. Пока люди сохраняют такое архетипическое мышление, отвергая космополитическое, исключающее обычного гражданина из политической жизни, не представляется возможным лишить государство суверенитета.

СОХРАНЕНИЕ СОЗНАНИЯ

Другими словами, данные усилия терпят крах, несмотря на титанические усилия значительной части земного шара по приданию легитимности ложному государству Косово из-за требований сербского народа о защите суверенитета страны, включая границы провинции, в конечном, осмысленном выражении. Уныние и безнадежность, которые косовские архитекторы пытаются навязать громкими заявлениями и тираническими действиями,

в конечном счете преследуют только одну цель — изменить парадигму архетипического мышления народа.

Перезагрузка сознания нации может происходить с использованием различных инструментов, не обязательно непосредственно связанных с вопросом Косова. Суверенитет государства может быть разрушен только тогда, когда сакральность государства — как в некотором смысле выражение «Бог на земле» — окончательно рухнет именно в сознании людей. Именно этот момент станет точкой падения суверенитета страны.

Заслугой сербского народа является то, что, несмотря на огромное количество проблем и навязчивую криптоэкспансию Запада, он не всегда осознает, но на уровне архетипов сохраняет понимание того, что именно граждане выступают носителями суверенитета (по той же причине они

выступают источником власти, делегируя ей полномочия на управление государством, «стоя перед богом-государством»); именно народ защищает Косово и Метохию, не позволяя ни собственной власти, ни внешним субъектам решать данный вопрос против воли сербов.

Суверенитет рухнет в тот момент, когда происходит смена парадигмы мышления. Эту проекцию можно понять более глубоко, если взглянуть на устройство человеческой души, которая защищена от морального и нравственного падения, до тех пор пока не разрушит целостность (суверенитет) своего внутреннего царства посредством совершения греха. С этой точки зрения мы можем говорить о естественном здоровье сербского народа, который сохраняет традиционную архитектуру своего восприятия мира.

УДК 327

ББК 66.2

DOI: 10.18572/3034-3798-2025-1-2-6-14

Дата поступления в редакцию: 12.03.2025. Дата принятия к публикации: 04.04.2025.

Сербия и Россия — параллелизм геополитического, религиозно-конфессионального и геокультурного кода

Глишин Ваня,

научный сотрудник Института политических исследований,

доцент, доктор наук

vanja.glishin@ipc.ac.rs

Деспотович Любиша,

научный руководитель Института политических исследований,

профессор, доктор наук

ljubisa.despotovic@ipc.ac.rs

В данной статье авторы анализируют геополитические, религиозно-конфессиональные и геокультурные аспекты в контексте международных отношений между Сербией и Россией. В первой части статьи авторы рассматривают геополитические особенности позиции двух стран, указывая на две парадигматические особенности: фрагментированность и контактность. Во второй части статьи они обращают внимание на геокультурный код, т.е. понимание религиозно-конфессиональных и цивилизационных идентичностей, которые они наблюдают у сербского и русского народов. Целью статьи является представление параллелизма геополитического, религиозно-конфессионального и геокультурного кода на разных исторических этапах и в отношении западной цивилизации, возглавляемой Соединенными Штатами Америки. При анализе сложных процессов, касающихся геополитики и геокультуры в контексте международных отношений, использовался геополитический метод.

Ключевые слова: Сербия, Россия, геополитика, геокультурный код, православие, цивилизация.

Serbia and Russia: Parallelism of the Geopolitical, Religious, Confessional and Geocultural Code

Vanja Glišin

Research Scientist of the Institute for Political Studies

Doctor of Sciences, Associate Professor

Ljubiša Despotović

Academic Supervisor of the Institute for Political Studies

Doctor of Sciences, Professor

In this article, the authors analyze geopolitical, religious, confessional and geocultural aspects within the framework of international relations between Serbia and Russia. In the first part of the article, the authors review geopolitical aspects of the position of the two countries and point out two paradigmatic features: the fragmented nature and the condition of being in touch with each other. In the second part of the article, they pay attention to the geocultural code, i.e., the understanding of religious, confessional and civilizational identities observed in the Serbian and Russian peoples. The purpose of the article is to show parallelism of the geopolitical, religious, confessional and geocultural code on various historical stages and in respect of the western civilization headed by the United States of America. The geopolitical method has been used to analyze complicated processes that concern geopolitics and geoculture within the framework of international relations.

Keywords: Serbia, Russia, geopolitics, geocultural code, orthodoxy, civilization.

ВВЕДЕНИЕ

Говоря о Сербии и России, нередко можно услышать мнения, что это братские государства и близкие народы и что между ними существует связь на духовном и эмоциональном уровне. Если бы мы задались целью исследовать, почему это так, мы бы столкнулись с отсутствием ответов и разъяснений, потому что речь идет о связи на метафизическом уровне. Связь между двумя народами существует, даже когда мы не находимся в физическом контакте, чувственно доступном друг другу, что можно объяснить представлением о том, что Сербия и Россия имеют один и тот же религиозно-конфессиональный и геокультурный код. Несмотря на пространственную удаленность, процессы, которые происходили на территории Сербии и сербских земель, как и в России и российских землях, свидетельствуют об идентичности, которая не зависит от пространственного разрыва. С другой стороны, объяснение можно найти и на уровне реальной политики, анализируя геополитические особенности, которые являются результатом различных исторических процессов, с которыми столкнулись сербы и русские, и в этом сегменте мы также признаем параллелизм. Исходя из предположения, что между Сербией и Россией существует геополитический, религиозно-конфессиональный и геокультурный параллелизм, мы постараемся доказать это, используя геополитический метод.

ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОЛОЖЕНИЯ СЕРБИИ И РОССИИ

Чтобы понять геополитические особенности положения двух стран, необходимо понять, что такое геополитиче-

ская идентичность государства и какие элементы ее определяют. Геополитическая идентичность представляет собой «идентификацию геополитического самосознания и преемственности во времени и пространстве» нации, ее «геополитическое самоопределение»¹, а также «относительно объективирующую географическую идентичность национальной или религиозной группы, связанную с ее конкретной пространственной, культурно-цивилизационной, религиозно-конфессиональной и политико-государственной формой существования»². Таким образом, элементы, определяющие геополитическую идентичность, касаются географического положения и физико-географических характеристик, регионального и международного контекста, внутривнутриполитических событий, признания внешнеполитических факторов и презентации военно-стратегического положения государства, а также понимания религиозно-конфессиональных, культурно-цивилизационных особенностей.

Принимая во внимание вышесказанное, можно констатировать, что Сербия и Россия относятся к теллурократическим государствам, т.е. материковым странам, и, как писал Йован Цвийич, имеют евразийские характеристики³. Необходимо подчеркнуть, что противоположностью теллуократии является талассократия, и в этом контексте следует соблюдать позицию той или иной стороны, поскольку, несомненно,

¹ Степич М. Сербская геополитическая модель. Белград : Катена Мунди, 2019. С. 8.

² Деспотович Л. Геополитика Святого Савла. Сремски-Карловцы : Каирос, 2019. С. 301.

³ Цвийич Й. Балканский полуостров и южнославянские страны. Белград : Национальная библиотека Сербии, 2012. 562 с.

существует ярко выраженный антагонизм, который отражается на позиции Сербии в результате противоборства между Россией и США. Спустя десятилетия мы можем четко обозначить геополитические доктрины атлантизма, которые направлены против России и Сербии в контексте вышеупомянутого антагонизма. Что касается последних нескольких десятилетий, речь идет, прежде всего, о пространственном расширении атлантизма на восток и юго-восток при посредничестве НАТО и под руководством США⁴.

До США план проникновения на восточное и юго-восточное направления имел германский и британский факторы. Затем следует упомянуть проекты создания синтетических наций и новых государств на пространстве бывшего Советского Союза и СФРЮ, которые в то же время включали уничтожение национально-государственных формирований сербов и русских, произвольное установление границ и нападки на православно-конфессиональную идентичность. Вышеуказанные процессы должны быть ограничены полной гегемонией глобализма как идеологии в контексте однополярного порядка власти, однако конфликты в Восточной Европе и на Ближнем Востоке показывают, что международный порядок меняется в сторону многополярности, что является возможностью решения ключевых национальных вопросов в более благоприятных международных условиях.

⁴ Глишин В. Сербия на «Западе»: сербское двухвековое распыление между модернизацией и вестернизацией : моногр. Белград : Институт политических исследований ; Нови-Сад : Архивы Воеводины, 2024. 397 с.

Наблюдая исторические процессы, происходившие на руинах СССР и СФРЮ, следует отметить, что концепция «модель — практика» геополитики идентичности важна для анализа геополитического контекста противостояния геополитических акторов в данных регионах. Очевидно, что на территориях бывших государств происходили более интенсивные процессы государственно-территориальной фрагментации и более сильной этнонациональной конкуренции новообразованных политических сообществ (как следствие извне индуцированного распада СССР и разрушения СФРЮ), основанные на больших или меньших различиях характеристик региональной идентичности⁵.

Таким образом, геополитику идентичности, выраженную на уровне концепции «модели — практики», можно определить с помощью ряда показателей интенсивной фрагментации территориальной целостности и оспаривания основы идентичности современного национального государства, а именно: 1) стремлениями к субрегиональной идентичности синтетических наций в попытках завершить свою национально-территориальную консолидацию, как в случае бывшей СФРЮ; 2) фрагментированными частями традиционных наций, оставшимися вне территориального целого своего национального государства, что часто было примером в постсоветском государственном кризисе, закончившемся исчезновением СССР как сложного государства⁶. Вышесказанное было возможно, поскольку национальная идентичность

⁵ Деспотович Л. Указ. соч.

⁶ Там же.

не ограничена территориально, но также может присутствовать на территориях других национальных государств или может быть разделена путем прокладывания границ, которые впоследствии были признаны на международном уровне и использованы для реализации геополитических планов атлантизма⁷. Таким образом, государства Сербия и Россия были ослаблены, их территории были раздроблены, созданы новые государства и нации, которые поставлены под контроль атлантического фактора во главе с США, чтобы в конечном счете быть направленными против Сербии и России. Вышеупомянутые процессы подтверждаются и академиком Натальей Нарочницкой, которая утверждает, что «немногие осмелились открыто признать, что распад СССР создал конгломерат не всегда дружественных, часто соперничающих наций и даже враждебных квазигосударств, ни одно из которых не имело ни неоспоримых территорий и границ, ни однородного и единого населения, ни стабильных государственных институтов, которые были бы защитой от экстремизма извне и изнутри разбитых сообществ»⁸. Таким образом, Нарочницкая считает, что «ни одна республика не была результатом независимого исторического развития в основополагающих государственных категориях — территория, нация, государство»⁹.

В этом наблюдается геополитическая особенность *фрагментации*, кото-

рая проявляется на территориях бывших СФРЮ и СССР.

Очевидно, что геополитическая судьба сербского и русского народов в этом отношении схожа, если не идентична, независимо от размера территории и численности населения. Причина заключается в том, что после окончания Первой мировой войны Сербия учредила свое государство и территорию как страна-победительница с присоединением к Сербскому государству и других сербских национальных территорий (Черногория, Воеводина, Баранья, Босния, Герцеговина, Далмация, Лика, Кордун, Бания и другие), после чего западные псевдосоюзники отняли у нее все, создав королевство сербов, хорватов и словенцев, а вскоре после этого и СФРЮ Иосипа Броз Тито¹⁰. Это превратило сербские земли, на которых веками жили сербы, в национальные государственные новообразования с искусственной национальной идентичностью (хорваты, боснийцы и черногорцы), которые, несомненно, противостояли сербам и Сербии. Таким образом, параллелизм, выраженный в сербских и русских геополитических и международных позициях, снова оказался реалистичным и во многом пагубным для обоих братских славяно-православных народов¹¹.

Говоря о текущих геополитических обстоятельствах, Сербия — единственная балканская страна, которая отвечает условиям формирования вектора из России на юго-запад, и в начальных шагах создания балканского вектора Москва должна рассчитывать на нее и на Республику Сербскую в Боснии и

⁷ Деспотович Л., Глишин Л. Оборона Сербии: приложения к геополитике национальной безопасности. Нови-Сад: Архивы Воеводины; Белград: Институт политических исследований, 2023. 437 с.

⁸ Нарочницкая Н. Россия и русские в мировой истории. Белград: СКЗ, 2008. С. 383.

⁹ Там же.

¹⁰ Глишин В. Указ. соч.

¹¹ Деспотович Л., Глишин Л. Указ. соч.

Герцеговине. Следующий среднесрочный этап создания балканского вектора должен включать постепенное создание сферы интересов на постюгославском пространстве, особенно с учетом Северной Македонии, Черногории, Республики Сербской с ее большей частью в Федерации Боснии и Герцеговины и Сербии. И в долгосрочной перспективе единственной устойчивой российской связью на Балканах могут стать «все сербские страны в своих историко-географических измерениях и организованные в единую сербскую государственную политикотерриториальную единицу»¹². С другой стороны, обнаружилось, что Россия оказывает Сербии значительную поддержку по ключевым вопросам национального значения, таким как вопрос Косово и Метохии, обвинения из-за событий в Сребренице, давление на Республику Сербскую, геоэнергетика и т.п., что особенно важно, учитывая, что большинство сербского народа негативно относятся к атлантизму и США из-за негативного опыта войны в 1990-х годах, санкций, бомбардировок и разрушения государства.

РОДСТВЕННЫЙ ГЕОКУЛЬТУРНЫЙ КОД СЕРБОВ И РУССКИХ

Геокультурный код — это общий термин, который объединяет в себе *геополитическую идентичность*, возникшую как историческая кристаллизация *геополитического положения* и *нормативно-ценностного корпуса*, с помощью которого *культурная*

структура нации определяется как ее окончательный цивилизационный синтез, посредством которого она окончательно определяется и признается во временном и пространственном континууме¹³. Таким образом, геополитический код имеет решающее значение для определения нации и ее принадлежности к определенному геополитическому и культурно-цивилизационному кругу. Геополитический код возник как сложный компонент идентичности в процессе долгой истории взаимодействия религии, культуры, духовности и традиций, т.е. корпуса ценностей и геополитической идентичности, построенной на нем. Именно поэтому через концепцию геополитического кода нам было проще всего выразить и определить идентичность и параллелизм сербско-российской геополитической и цивилизационной близости и идентичности¹⁴.

Таким образом, второй аспект, в котором мы наблюдаем параллелизм, касается религиозно-конфессиональной и цивилизационной принадлежности, т.е. геокультурного кода. После раскола церкви в 1054 г. наблюдается *разграниченность*, которая возникла как геополитическая особенность в мультиконфессиональных, т.е. мультирелигиозных зонах и часто используется в качестве причины для генерации конфликтов, что особенно заметно в районе бывших государств СФРЮ и СССР¹⁵. В дополнение к разграниченности *контактность* различных цивилизаций определяет оба региона, что отразилось на данных территории

¹² Степич М. Сербская геополитическая модель. Белград: Катена Мунди, 2019. С. 137–139.

¹³ Деспотович Л., Глишин Л. Указ. соч.

¹⁴ Там же.

¹⁵ Глишин В. Указ. соч.

ях на протяжении веков исторической преемственности независимо от того, являются ли они совпадениями и (или) конфликтами разнообразия. В связи с этим Самюэль Хантингтон в своей книге «Столкновение цивилизаций» делит народы на цивилизации и подчеркивает разделение внутри христианства на западную и православную цивилизации. Им указано, что вышеупомянутое разделение цивилизационной границей, например, делит Украину на западную и восточную части, а также территорию Сербии, где Воеводина является частью западной цивилизации в этой проекции, а остальная часть Сербии принадлежит к православной цивилизации. Давайте не будем забывать, что Хантингтон говорит, что цивилизационные границы — это кровавые границы и что в их зоне существует потенциал для конфликта¹⁶. Также важно отметить, что Хантингтон указывает на то, что представители других цивилизаций никогда не будут полноправными членами западной цивилизации. Все вышесказанное отражено на примерах постюгославского и постсоветского пространства, особенно когда речь идет о разрушительной войне в контексте деструкции обоих государств. Отметим, что некоторые российские теоретики, такие как Николай Данилевский (2007 г.), писали о разных цивилизациях задолго до Хантингтона, но мы считаем, что реализация теорий в реальной (гео-)политике находится на стороне атлантизма.

В дополнение ко всему вышесказанному важно отметить еще одну цель Запада, которая, можно сказать, в ос-

новном относится к православной цивилизации, и это касается вестернизации, или усиления влияния Запада. Чтобы понять, о чем идет речь, проведем краткое концептуальное и идейное различие между модернизацией и вестернизацией. А именно: модернизация представляет собой «процесс структурного согласования досовременных, т.е. традиционных обществ, со структурой и функциональной моделью современных обществ западного типа»¹⁷. Таким образом, результатом модернизации должно стать во всех отношениях улучшенное и более современное общество и государство. С другой стороны, вестернизация — это идеологический термин, который «скрывает геополитические мотивы, в которых под видом модернизации и под руководством местных политических элит предпринимаются попытки осуществить цивилизационное превращение общества незападного типа в цивилизационный тип Запада»¹⁸. В поддержку нашего аргумента напомним: Збигнев Бжезинский пишет, что Европа — это «общая цивилизация, вытекающая из общей христианской традиции»¹⁹. Он считает, что «более узкое западное определение Европы связано с Римом и его культурным наследием», но также напоминает, что «европейская христианская традиция также включает Византию и ее русских православных преемников». Таким образом, Бжезинский приходит к выводу, что «Западная Европа узурпировала идентичность Европы»²⁰.

¹⁶ Хантингтон С. Конфликт цивилизаций. Подгорица : ЦИД, 2000. 408 с.

¹⁷ Деспотович Л. Указ. соч. С. 422–423.

¹⁸ Там же. С. 423.

¹⁹ Бжезинский З. Большая шахматная доска. Подгорица : ЦИД, 2001.

²⁰ Там же.

В дополнение к вышесказанному необходимо признать параллелизм в прозелитизме, т.е. геополитике Ватикана, которая подразумевает экспансию римского католицизма на восток за счет православных народов. На протяжении веков сербы как самый западный православный народ были первыми жертвами политики Ватикана и деятельности Римской курии²¹. Этот вектор продолжается и дальше в сторону России, о чем свидетельствуют следующие заявления: «Папа Иоанн Павел II, называя преемниками святого Владимира только украинцев и последовательно создавая католические епархии в России, продолжил дело Папы Урбана VIII, который после Брестского мира 1596 г. призывал: “О мои русины! Именно через вас я надеюсь достичь Востока”»²².

Это мы наглядно видим на примере нынешних вооруженных конфликтов на территории Киевской Руси, которую Запад под влиянием Ватикана унифицировал, а также переименовал малороссов из русских в украинцев и, таким образом, несколько десятилетий назад попытался построить их синтетическую (искусственную) идентичность на патологической (бандеровско-нацистской) ненависти к русским и антироссийской политике как трагическое подтверждение двойного конвертирующего экстремизма (сначала конфессионального обращения, а затем национального)²³. Поэтому необходимо признать, что нынешний рос-

сийско-украинский конфликт можно рассматривать через парадигму конфликта цивилизаций, что подтверждает Александр Дугин, когда он говорит, что Россия находится «в цивилизационном, а не межнациональном конфликте с Западом. С Западом как цивилизацией, как кодом, а не с отдельным государством». Дугин видит, что ответом на указанные вызовы должно стать усиление российского кода, что подразумевало бы радикальные изменения в таких сферах, как культура, образование, наука, искусство и пр.²⁴.

Таким образом, говоря о столкновении цивилизаций в текущем контексте, ясно, что возник конфликт как окончательный расчет, вызванный диаметрально иной ценностной структурой, которая повлияла на организацию государств и общества, а также другим геокультурным кодом и цивилизационной парадигмой. Заметим, что расшифровка указанных процессов многими авторами (как в мире, так и в нашей стране) направлена на неправильный путь, представляя их как расовые или национальные — конфликт германцев и славян, идеологические — либерализм и коммунизм, политико-системные — демократия или тоталитаризм, государственное устройство — полиархическое правление или режим личной власти и т.д., хотя эти процессы в определенные периоды истории также имели такие особенности. Все зависит от того, рассматриваем ли мы их на стратегическом или на тактическом фазовом уровне, потому что они не могли понять способы векового гео-

²¹ Радониц Й. Римская курия и южнославянские земли: с XVI по XIX век. Белград : Катена Мунди, 2017. 575 с. ; Новак В. Магнум Цримен. Белград : Катена Мунди, 2015. 1485 с.

²² Нарочницкая Н. Почему и с кем мы воевали. Белград : Официальный вестник, 2012. С. 83.

²³ Деспотович Л., Глишин Л. Указ. соч.

²⁴ Дугин А. Русский код // ИН4С. 2022. URL: <https://www.in4s.net/ruski-kod/>

культурного кодирования цивилизаций, находящихся в процессе взаимного геополитического соперничества, и противоречивое видение правил, на которых основаны международные отношения²⁵.

Наконец, в отличие от культурно-цивилизационной и религиозно-этической матрицы православия существуют так называемые ценности идеологии глобализма. Таким образом, речь идет об идеологии, которая «проявляется в форме мягкого тоталитаризма, замаскированного процессами глобализации как “желательной” основы появления либерализма и фасадной демократии»²⁶. Данная идеология «последовательно усиливала акцент на “гражданском обществе” в отличие от концепции традиционного национального сообщества»²⁷. В этом мы признаем замаскированную повестку дня процесса глобализации элит, которым необходимо испытать свои конечные последствия в постлиберальном контексте дехристианизированного Запада, гипердемократии как политического порядка и дегуманизированного мира трансгуманизма и искусственного интеллекта²⁸.

Таким образом, результатом глобализации должен стать новый мировой порядок с единым мировым правительством, предлагаемым в качестве спасительной альтернативы якобы хаосу в международных отношениях. Профессор Милан Брдар чет-

ко признает вышесказанное, заявляя, что «универсализм в каждую эпоху — это только национализм сильнейших», и добавляя, что данный процесс в конечном счете из-за контрреакций приводит к бессмыслице идеи «мирового государства», поэтому стремление к его созданию угрожает опасными последствиями на глобальном уровне»²⁹.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Наблюдая события, происходящие на международном уровне, и в этом контексте изучая вопросы, касающиеся Сербии и России, такие как Косово и Метохия и Украина, недвусмысленно констатируем непрерывность давления и нападений, прямо и (или) косвенно осуществляемых атлантистским Западом во главе с Соединенными Штатами Америки. Оказалось, что моменты кажущегося мира послужили атлантистам для подготовки новых действий в разных местах на постюгославском и постсоветском пространстве, что в конечном счете имело негативные последствия для сербского и русского народов. Учитывая, что неизбежно существует параллелизм геополитического и геокультурного кодекса, следует добавить, что существует и параллелизм геополитической судьбы в международных отношениях. Наталья Нарочницкая заявляет, что судьба православных балканских народов, в первую очередь сербов как форпостов православной цивилизации, и их право на существование с точки зрения атлантизма напрямую всегда

²⁵ Деспотович Л., Глишин Л. Указ. соч.

²⁶ Деспотович Л. Политика на стыке власти и силы. Нови-Сад : ИП "Национал", 2022.

²⁷ Нарочницкая Н. Россия и русские в мировой истории. С. 358–360.

²⁸ Деспотович Л., Глишин Л. Геополитика и криптополитика. Белград : Катена Мунди, 2024. 248 с.

²⁹ Брдар М. Сербская переходная Илиада: парадоксы демократического преобразования Сербии в геополитическом контексте. Нови-Сад : Стилос, 2007. С. 102.

и по сегодняшний день связана с могуществом России. Данную параллель проводят и на Западе вот уже много веков, когда говорят, что сербы — это «маленькие русские» на Балканах и по-

следователи русских казаков у теплых морей, используя это как предлог для борьбы с сербами на отдельных исторических этапах, желая нанести россиянам удар.

Литература

1. Бжезинский З. Большая шахматная доска / З. Бжезинский. Подгорица : ЦИД, 2001.
2. Брдар М. Сербская переходная Илиада: парадоксы демократического преобразования Сербии в геополитическом контексте / М. Брдар. Нови-Сад : Стилос, 2007. 378 с.
3. Глишин В. Сербия на «Западе»: сербское двухвековое распятие между модернизацией и вестернизацией : монография / В. Глишин. Белград : Институт политических исследований ; Нови-Сад : Архивы Воеводины, 2024. 397 с.
4. Данилевский Н. Россия и Европа / Н. Данилевский. Белград : Нолит, 2007. 468 с.
5. Деспотович Л. Геополитика и криптополитика / Л. Деспотович, Л. Глишин. Белград : Катена Мунди, 2024. 248 с.
6. Деспотович Л. Геополитика Святого Савла / Л. Деспотович. Сремски-Карловцы : Каирос, 2019. 431 с.
7. Деспотович Л. Оборона Сербии : приложения к геополитике национальной безопасности / Л. Деспотович, Л. Глишин. Нови-Сад : Архивы Воеводины ; Белград : Институт политических исследований, 2023. 437 с.
8. Деспотович Л. Политика на стыке власти и силы / Л. Деспотович. Нови-Сад : ИП Национал, 2022.
9. Дугин А. Русский код / А. Дугин // ИН4С. 2022. URL: <https://www.in4s.net/ruski-kod/>
10. Нарочницкая Н. Почему и с кем мы воевали / Н. Нарочницкая. Белград : Официальный вестник, 2012. 163 с.
11. Нарочницкая Н. Россия и русские в мировой истории / Н. Нарочницкая. Белград : СКЗ, 2008. 539 с.
12. Новак В. Магнум Цримен / В. Новак. Белград : Катена Мунди, 2015. 1485 с.
13. Радонич Й. Римская курия и южнославянские земли: с XVI по XIX век / Й. Радонич. Белград : Катена Мунди, 2017. 575 с.
14. Степич М. Сербская геополитическая модель / М. Степич. Белград : Катена Мунди, 2019. 410 с.
15. Хантингтон С. Конфликт цивилизаций / С. Хантингтон. Подгорица : ЦИД, 2000. 408 с.
16. Цвийич Й. Балканский полуостров и южнославянские страны / Й. Цвийич. Белград : Национальная библиотека Сербии, 2012. 562 с.

УДК 343.337

ББК 68.1

DOI: 10.18572/3034-3798-2025-1-2-15-20

Дата поступления в редакцию: 11.02.2025. Дата принятия к публикации: 04.04.2025.

Военные преступления Великобритании против Сербии (историко-правовой аспект)

Левченко Вячеслав Евгеньевич,

доцент кафедры огневой подготовки Белгородского юридического института
Министерства внутренних дел Российской Федерации имени И.Д. Путилина
levchenko.1964@internet.ru

Михеев Игорь Анатольевич,

преподаватель кафедры огневой подготовки Белгородского юридического института
Министерства внутренних дел Российской Федерации имени И.Д. Путилина
avtor@lawinfo.ru

В статье анализируются военные преступления Великобритании против Сербии с исторической и правовой точек зрения. Рассматривается период с Первой мировой войны до современных конфликтов на Балканах. Оцениваются действия британских военных и политиков в контексте международного права, включая Женевские конвенции и нормы гуманитарного права. Выделены ключевые эпизоды: бомбардировки Сербии в 1999 г. в составе сил НАТО, участие в разработке стратегий давления на сербскую сторону в ходе югославского конфликта, а также последствия этих действий для международных отношений. Основное внимание уделяется анализу правовой ответственности и механизмов предотвращения подобных преступлений.

Ключевые слова: военные преступления, Великобритания, Сербия, Балканские войны, международное право, гуманитарное право, НАТО.

Military Crimes of Great Britain Against Serbia (Historical and Legal Aspect)

Vyacheslav E. Levchenko

Associate Professor of the Department of Weapons Practice of the Putilin Belgorod Law
Institute of the Ministry of the Interior of Russia

Igor A. Mikheev

Lecturer of the Department of Weapons Practice of the Putilin Belgorod Law Institute
of the Ministry of the Interior of Russia

The article analyzes the war crimes of Great Britain against Serbia from the historical and legal points of view. The period from the First World War to the modern conflicts in the Balkans is considered. The actions of the British military and politicians are assessed in the context of international law, including the Geneva Conventions and humanitarian law. Key episodes are highlighted: the bombing of Serbia in 1999 as part of NATO forces, participation in the development of pressure strategies on the Serbian side during the Yugoslav conflict, as well as the consequences of these actions for international relations. The main attention is paid to the analysis of legal responsibility and mechanisms for preventing such crimes.

Keywords: war crimes, Great Britain, Serbia, Balkan wars, international law, humanitarian law, NATO.

Военные преступления являются одной из наиболее болезненных тем в истории международных конфликтов.

Историко-правовой анализ действий Великобритании в отношении Сербии позволяет раскрыть роль внешних

акторов в дестабилизации Балканского региона и оценить соответствие их действий нормам международного права. Особое внимание уделяется периоду конфликта в бывшей Югославии и бомбардировкам 1999 г.

С началом Первой мировой войны Сербия оказалась в центре геополитических интересов крупных держав. Несмотря на формальный союз с Сербией, Великобритания нередко проявляла двусмысленность в своей поддержке. Первоначально Великобритания рассматривала Сербию как барьер против экспансии Центральных держав на Балканы. Однако предоставленная военная помощь была ограниченной, что ставило под угрозу возможность Сербии эффективно сопротивляться австро-венгерским и немецким наступлениям.

Британская дипломатия в 1914–1915 годах была сосредоточена на удержании Греции и Болгарии от вступления в войну на стороне Центральных держав. Эта стратегия привела к тому, что Сербия, несмотря на свой ключевой вклад в борьбу с агрессором, оказалась фактически изолированной. Критическим моментом стало начало сербского отступления через Албанию зимой 1915–1916 годов, когда Сербия потеряла значительную часть своего населения и армии. Британские войска, размещенные на Салоникском фронте, не смогли вовремя прийти на помощь сербам. Это свидетельствует о том, что стратегические интересы союзников часто превалировали над необходимостью оказания немедленной помощи союзной стране.

Во время Второй мировой войны ситуация стала еще более сложной. Великобритания официально поддер-

живала правительство Королевства Югославии в изгнании, но фактически концентрировала усилия на взаимодействии с югославскими партизанами, которыми руководил Иосип Броз Тито¹. Эта стратегия имела долгосрочные последствия для послевоенной Югославии, так как укрепление Тито способствовало установлению коммунистического режима, что не соответствовало интересам сербской монархии и значительной части сербского населения.

Великобритания также проводила тайные операции, направленные на ослабление сопротивления противников, что иногда сопровождалось игнорированием трагедий сербского народа. Например, англо-американские бомбардировки Белграда в апреле 1944 г. привели к многочисленным жертвам среди мирного населения, что вызвало протесты даже среди югославского правительства в изгнании. Хотя эти атаки были направлены против немецких оккупационных сил, их непропорциональный характер вызывает сомнения в их военной необходимости.

С началом распада Югославии в 1991 г. Великобритания заняла двойственную позицию. С одной стороны, Лондон поддерживал официальные инициативы ООН по урегулированию конфликта, с другой — активно содействовал укреплению связей с Хорватией и Боснией и Герцеговиной, что подрывало позиции сербской стороны.

Великобритания сыграла важную роль в признании независимости Хорватии и Словении, что усилило дезинтеграционные процессы в Югославии.

¹ Югославия в XX веке. Очерки политической истории / отв. ред. В.К. Никифоров. М.: Индрик, 2011. 890 с.

Этот шаг был воспринят Сербией как нарушение принципа территориальной целостности. Более того, британские дипломаты нередко выступали посредниками в переговорах, предлагая решения, которые укрепляли позиции противников сербов.

Особое значение имеет роль Великобритании в информационной войне против Сербии. Лондонские СМИ активно распространяли односторонние интерпретации событий, акцентируя внимание на военных преступлениях сербской стороны и игнорируя аналогичные действия со стороны хорватов и боснийцев². Это способствовало созданию образа Сербии как главного виновника конфликта, что оправдывало дальнейшие вмешательства.

Бомбардировки Югославии, проводившиеся силами НАТО с 24 марта по 10 июня 1999 г., стали кульминацией внешнего вмешательства. Великобритания выступала одним из ключевых участников этой операции, официально объясняя свои действия необходимостью предотвращения гуманитарной катастрофы в Косове. Однако многие аспекты этой кампании вызывают серьезные правовые и этические вопросы.

Бомбардировки проводились без одобрения Совета Безопасности ООН, что уже ставит под сомнение их законность. Удары наносились по объектам гражданской инфраструктуры, включая мосты, электростанции, телекоммуникационные центры, а также по жилым кварталам. Например, в апреле 1999 г. ракета, выпущенная британским самолетом, поразила пассажир-

ский поезд на мосту через реку Южная Морава, что привело к гибели десятков мирных жителей. Этот случай получил широкую огласку и вызвал осуждение со стороны правозащитных организаций.

Великобритания также участвовала в планировании бомбардировок государственных учреждений Сербии, что наносило прямой удар по ее суверенитету. Данные операции противоречат принципам гуманитарного права, которые обязывают государства избегать непропорционального ущерба гражданскому населению. Amnesty International и Human Rights Watch неоднократно заявляли, что действия НАТО, включая Великобританию, могут рассматриваться как военные преступления.

Бомбардировки 1999 г. привели к значительным политическим изменениям. Великобритания активно участвовала в формировании послевоенной архитектуры Балкан, поддерживая движение Косова к независимости. Этот шаг был крайне негативно воспринят в Сербии, где его расценили как посягательство на национальный суверенитет.

Кроме того, действия Великобритании стали примером того, как крупные державы могут использовать гуманитарные предлоги для достижения собственных геополитических целей. Распад Союзной Республики Югославия и последующее признание независимости Косова усилили противоречия между Сербией и Западом, что сохраняется до сих пор.

Бомбардировки НАТО, в которых Великобритания играла одну из ведущих ролей, вызвали широкий резонанс в правовых и правозащитных кругах.

² Гуськова Е.Ю. История югославского кризиса (1990–2000). М. : Русский национальный фонд : Соловьев, 2001. 717 с.

Согласно международному гуманитарному праву, закрепленному в Женевских конвенциях 1949 г.³ и Дополнительных протоколах к ним 1977 г.⁴, воюющие стороны обязаны различать военные и гражданские объекты. В ходе операции НАТО неоднократно фиксировались случаи атак на гражданскую инфраструктуру, что явно противоречит ст. 48 Протокола I, устанавливающей принцип различия⁵.

Британские военные как часть командования НАТО также нарушили принцип пропорциональности, который требует, чтобы военные действия не приводили к избыточным потерям среди гражданского населения и разрушениям гражданских объектов. Удары по электростанциям, водоснабжению и системам связи существенно ухудшили гуманитарную ситуацию, создав угрозу жизни и здоровью сотен тысяч мирных жителей.

³ Женевская конвенция от 12 августа 1949 г. о защите гражданского населения во время войны; Женевская конвенция от 12 августа 1949 г. об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях; Женевская конвенция от 12 августа 1949 г. об обращении с военнопленными; Женевская конвенция от 12 августа 1949 г. об улучшении участи раненых, больных и лиц, потерпевших кораблекрушение, из состава вооруженных сил на море // URL: <https://docs.cntd.ru/> (дата обращения: 10.02.2025).

⁴ Дополнительный протокол I от 8 июня 1977 г. к Женевским конвенциям от 12 августа 1949 г., касающийся защиты жертв международных вооруженных конфликтов; Дополнительный протокол II от 8 июня 1977 г. к Женевским конвенциям от 12 августа 1949 г., касающийся защиты жертв международных вооруженных конфликтов немеждународного характера; Дополнительный протокол III к Женевским конвенциям от 12 августа 1949 г., касающийся принятия дополнительной отличительной эмблемы // URL: <https://docs.cntd.ru/> (дата обращения: 10.02.2025).

⁵ Bassiouni M., Manikas P. The Law of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. Transnational Publishers, 1996. 1092 p.

Дополнительно следует отметить, что Великобритания участвовала в планировании атак на объекты, не являющиеся законными целями. Например, бомбардировка здания Радио и телевидения Сербии в Белграде, осуществленная в ночь на 23 апреля 1999 г., привела к гибели 16 журналистов и технических работников. Этот инцидент вызвал осуждение со стороны ЮНЕСКО, а также поднял вопрос о правомерности нападения на учреждения, выполняющие гражданские функции.

Участие Великобритании в военной кампании НАТО против Югославии проводилось без санкции Совета Безопасности ООН, что ставит под сомнение ее соответствие нормам международного права. Согласно Уставу ООН, использование силы допустимо только в двух случаях: в порядке самообороны или по решению Совета Безопасности. Операция в Югославии была инициирована без соответствующей резолюции, что делает ее незаконной с точки зрения международного права.

Представители Великобритании оправдывали свои действия необходимостью гуманитарной интервенции, ссылаясь на стремление предотвратить геноцид в Косове. Однако правовая доктрина «гуманитарной интервенции» остается спорной и не имеет официального признания в международном праве. Более того, доказательства геноцида в Косове в начале 1999 г. до сих пор вызывают сомнения, что поднимает вопрос о достоверности оправданий британской политики.

Несмотря на многочисленные свидетельства нарушений гуманитарного права, Великобритания не понесла никакой ответственности за свои дей-

ствия. Международный трибунал по бывшей Югославии (МТБЮ) сосредоточил свое внимание исключительно на преступлениях сербской стороны, игнорируя случаи нарушений, совершенных НАТО. Это свидетельствует о существовании двойных стандартов в международной юстиции, когда крупные державы фактически защищены от судебного преследования.

В результате бомбардировок инфраструктуры Югославии в 1999 г. Сербия столкнулась с масштабным гуманитарным кризисом. Разрушение энергосистемы оставило миллионы людей без доступа к электричеству, что особенно тяжело сказалось на медицинских учреждениях. Больницы, не имеющие достаточного запаса топлива для работы генераторов, были вынуждены ограничивать свою деятельность, что привело к увеличению смертности среди пациентов.

Разрушение водоочистных сооружений и систем водоснабжения вызвало вспышки инфекционных заболеваний, таких как дизентерия и гепатит. В пострадавших регионах резко ухудшились санитарные условия, что усугубляло страдания гражданского населения. Подсчеты международных гуманитарных организаций показывают, что восстановление разрушенной инфраструктуры потребовало десятилетий и значительных финансовых вложений.

Помимо разрушений, вызванных военными действиями, Великобритания активно поддерживала введение экономических санкций против Югославии. Эти меры усилили экономическую изоляцию страны и ухудшили качество жизни населения. Система здравооо-

хранения, образования и социального обеспечения оказалась на грани краха, что привело к массовой эмиграции квалифицированных специалистов.

Санкции, наложенные на Сербию, затрудняли ее интеграцию в международное сообщество даже после завершения конфликта. Экономическое восстановление замедлилось, а политическая изоляция способствовала росту радикальных настроений внутри страны. Великобритания при этом продолжала оказывать давление на Сербию через международные финансовые институты, выдвигая жесткие условия для получения кредитов и помощи.

Политика Великобритании, включая ее поддержку независимости Косова, внесла существенный вклад в углубление межэтнических противоречий в регионе. Сербь, косовские албанцы, боснийцы и хорваты оказались в ситуации долгосрочного конфликта, который затрудняет примирение. Провозглашение независимости Косова в 2008 г., активно поддержанное Великобританией, привело к эскалации напряженности между Сербией и Западом.

Поддержка Великобританией косовских албанцев была воспринята в Сербии как несправедливое вмешательство, игнорирующее права сербского меньшинства в Косове. Это способствовало росту недоверия к международным институтам, включая ООН и Европейский союз, что осложняло стабилизацию региона.

Создание Международного трибунала по бывшей Югославии изначально предполагало рассмотрение всех преступлений, совершенных в ходе

конфликта, независимо от национальности обвиняемых. Однако на практике трибунал сосредоточился преимущественно на преступлениях сербской стороны⁶. Это вызывает сомнения в объективности процесса и ставит под угрозу доверие к международному правосудию.

Привлечение к ответственности Великобритании за военные преступления в рамках МТБЮ оказалось невозможным из-за политической зависимости трибунала от стран-основателей. Международные суды, включая Международный уголовный суд (МУС), также не рассматривали дела против Великобритании, что подчеркивает существование правового иммунитета для крупных держав.

Национальные суды Сербии теоретически могут инициировать расследования против британских военных

и политиков, причастных к военным преступлениям. Однако отсутствие политической воли и давление со стороны Запада делают реализацию этих инициатив маловероятной. Кроме того, многие британские политики и военные защищены национальными законами, предоставляющими им иммунитет от судебного преследования за действия, совершенные в ходе исполнения служебных обязанностей.

Сложившаяся ситуация подчеркивает необходимость реформирования международного правового порядка. Отсутствие механизмов, способных привлечь крупные державы к ответственности за военные преступления, подрывает доверие к международному правосудию. Возможным решением могло бы стать усиление роли независимых экспертов в расследовании конфликтов и создание механизмов, включающих политическое давление на международные суды.

⁶ Glaurdić J. The Hour of Europe: Western Powers and the Breakup of Yugoslavia. Yale University Press, 2011. 432 p.

Литература

1. Гуськова Е.Ю. История югославского кризиса (1990–2000) / Е.Ю. Гуськова. Москва : Русский национальный фонд : Соловьев, 2001. 717 с.
2. Югославия в XX веке. Очерки политической истории / ответственный редактор В.К. Никифоров. Москва : Индрик, 2011. 890 с.

References

1. Bassiouni, M. The Law of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia / M. Bassiouni, P. Manikas. Transnational Publishers, 1996. 1092 p.
2. Glaurdić, J. The Hour of Europe: Western Powers and the Breakup of Yugoslavia / J. Glaurdić. Yale University Press, 2011. 432 p.

УДК 341.4

ББК 67.99

DOI: 10.18572/3034-3798-2025-1-2-21-25

Дата поступления в редакцию: 26.02.2025. Дата принятия к публикации: 04.04.2025.

Добровольцы из Республики Сербия на Донбассе — уголовно-правовой аспект

Милич Иван Д.,

профессор юридического факультета Университета г. Нови-Сада,

доктор юридических наук

I.Milic@pf.uns.ac.rs

ORCID: 0000-0002-7916-5590

Ряд граждан Республики Сербия помогает российским силам в борьбе с нацизмом на Донбассе, участвуя в вооруженном конфликте. Однако в Республике Сербия (РС) участие в войне или вооруженном конфликте в иностранном государстве является уголовным преступлением. Это означает, что гражданина РС ожидает суд, когда он вернется на родину. В данной статье автор исследует, с каких пор участие в вооруженном конфликте на территории иностранного государства стало социально опасным и почему. Часть статьи также посвящена статистике по количеству граждан РС, участвующих в вооруженном конфликте на Донбассе. Автор указывает на возможность того, что граждане РС, воюющие на стороне Российской Федерации, не несут ответственности за вышеуказанное уголовное преступление.

Ключевые слова: специальная военная операция, Российская Федерация, Республика Сербия, Донбасс, уголовное преступление, амнистия.

Volunteers from the Republic of Serbia in Donbass: The Criminal Law Aspect

Ivan D. Milić

Professor of the Law Faculty of the University of Novi Sad, Doctor of Law

Some citizens of the Republic of Serbia help Russian forces in their fight against Nazism in Donbass by taking part in the military conflict. However, participation in a war or a military conflict in a foreign state is a criminal offense in the Republic of Serbia. This means that citizens of the Republic of Serbia are awaiting trial when they return to the motherland. In this article, the author studies since when participation in a military conflict in the territory of a foreign state has become socially dangerous and why. A part of the article is also dedicated to the statistical data on the number of citizens of the Republic of Serbia taking part in the military conflict in Donbass. The author mentions the possibility of release of citizens of the Republic of Serbia supporting the Russian Federation from the liability for the above described criminal offense.

Keywords: special military operation, Russian Federation, Republic of Serbia, Donbass, criminal offense, amnesty.

Прошло три года с начала специальной военной операции (СВО)¹. Точнее,

СВО началась 24 февраля 2022 г. Одной из целей специальной военной операции Российской Федерации на Украине

¹ Автор данной статьи опубликовал еще несколько статей на эту тему. Например: Милич И. Уголовные преступления «Участие в военных действиях за рубежом» // Основные направления совершенствования системы национальной безопасности: тезисы докладов III Междунар. научно-практич. конф. (Минск, 17 ноября 2023 г.) / ред. колл.: С.Я. Аземша и др. Минск: Строй-МедиаПроект, 2023. С. 180–184; Милич И. Сербские доброволь-

цы на Донбассе // Сербский юридический клуб. 2023. 13 декабря; Милич И., Гайич С. Добровольцы из Сербии и Боснии и Герцеговины на полях сражений за рубежом — уголовно-правовой аспект и аспект безопасности // IV Междунар. науч. конф. «Современные вызовы и угрозы безопасности». Баня-Лука: Биг, 2024. С. 97–109.

является денацификация украинского общества². Однако нынешний конфликт начался не в 2022 г., а много лет назад³. В данном конфликте, как с 24 февраля 2024 г., так и ранее, также участвуют граждане Республики Сербия на стороне Российской Федерации⁴. Можно предположить⁵, что к этой борьбе присоединилось определенное количество людей из Сербии. Также можно предположить, что есть граждане Республики Сербия, которые из других стран отправились на борьбу с нацизмом (возможно, они до этого постоянно или временно проживали в других странах). Помогать другому в бою — это великий поступок. Сражаться на стороне Российской Федерации — героический подвиг.

Однако часто это зависит от того, с какой стороны смотреть. Граждане Республики Сербия до 2014 г. могли свободно отправляться на *зарубежные поля сражений и воевать*, т.е. такое их действие не рассматривалось как уголовное преступление. С другой стороны, в 2014 г. в РС был принят

Закон о внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс (УК РС)⁶, который предусматривает два уголовных преступления, имеющих отношение к предмету данной статьи. Во-первых, предусмотрена уголовная ответственность за *участие в войне или вооруженном конфликте в иностранном государстве* (ст. 386а УК РС). Во-вторых, предусмотрена уголовная ответственность за *организацию участия в войне или вооруженном конфликте в иностранном государстве* (ст. 386б УК РС). Итак, в 2014 г. законодательный орган посчитал *социально опасным* «участие в войне или вооруженном конфликте в иностранном государстве или организацию такового».

Почему до тех пор это не считалось социально опасным преступлением? В объяснении закона говорится, что причинами принятия Закона о внесении изменений и дополнений в УК РС является то, что был обнаружен ряд граждан Республики Сербия, присоединившихся к военизированным формированиям за пределами Республики Сербия, организованно или самостоятельно, по материальным или другим причинам. А также, что по истечении определенного периода и после участия в военных или вооруженных конфликтах они возвращаются в Республику Сербия и начинают заниматься пропагандистской деятельностью и поощрением других лиц к участию в военных или вооруженных конфликтах в других странах. В связи с этим и при-

² Тодорович В., Любоевич В., Радович-Стоянович Й. Понятие денацификации в сербских печатных СМИ 2022–2023 годов // Социологический обзор. 2024. Т. LVIII. № 3. С. 320.

³ Как указано в литературе, текущий конфликт на территории Украины начался не в 2022 г., не в 2014 г. (когда конфликт стал вооруженным), а с самого создания независимого государства Украина в 1991 г. на исторических русских землях с целью создания новой украинской нации. Лукич А. Новая геополитическая перестройка // Социологический обзор. 2023. Т. LVII. № 2. С. 491.

⁴ Предметом внимания авторов являются только граждане Республики Сербия (РС), сражающиеся на стороне Российской Федерации. Также автор указывает только на уголовную ответственность граждан РС за вышеуказанное уголовное преступление в соответствии с Уголовным кодексом РС.

⁵ Предполагается, что до сих пор в Сербии только несколько граждан РС были осуждены за это преступление. Этот вопрос будет рассматриваться далее.

⁶ Закон о внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс // Официальный вестник Республики Сербии. 2014. № 108; Действующий в Республике Сербия Уголовный кодекс // Официальный вестник Республики Сербия. 2005. № 85, № 88, № 107; 2009. № 72, № 111; 2012. № 121; 2013. № 104; 2014. № 108; 2016. № 94; 2019. № 35; 2024. № 94.

нимая во внимание, что такое поведение не предусмотрено в качестве особого уголовного преступления действующим УК РС, необходимо ввести ответственность за такое уголовное преступление в целях защиты граждан и базовых социальных ценностей. При этом необходимо предусмотреть соответствующее наказание в той мере, в какой это требуется для подавления совершения таких действий. Предлагаемые дополнения в УК РС окажут влияние на потенциальных исполнителей данных уголовных преступлений, чтобы они не совершали их в будущем, тем самым внесут вклад в реализацию общей профилактики как цели уголовного законодательства⁷. Возможно, из объяснения логично сделать вывод, что социально опасным становятся действия указанных лиц после возвращения в Республику Сербия.

Статья 386А УК РС, которая называется «Участие в войне или вооруженном конфликте в иностранном государстве», гласит:

1. Гражданин Сербии, участвующий в войне или вооруженном конфликте на территории иностранного государства в составе военных или военизированных формирований сторон конфликта и не являющийся гражданином того иностранного государства, а также членом официального представительства международной организации, членом которой является Сербия, подлежит тюремному заключению на срок от шести месяцев до пяти лет.

2. Если преступление, указанное в п. 1 настоящей статьи, совершено

в составе группы, виновный наказывается лишением свободы на срок от одного года до восьми лет.

Статья 386Б УК РС, которая называется «Организация участия в войне или вооруженном конфликте в иностранном государстве», гласит:

1. Лицо, совершающее на территории Сербии вербовку или подстрекательство других лиц к совершению данного преступления, организацию групп, обучение других лиц или групп совершить данное преступление, оснащение или предоставление оборудования для совершения данного преступления, предоставление или сбор средств для совершения этого преступления, совершает уголовное преступление, указанное в ст. 386а настоящего Кодекса, и подлежит тюремному заключению на срок от двух до десяти лет.

2. За совершение преступления, указанного в п. 1 настоящей статьи, виновный подлежит наказанию, предусмотренному за это преступление, даже если лица, организацией действий которых он занимается, не являются гражданами Сербии.

Наказание в виде тюремного заключения, предусмотренное за эти деяния, вовсе не является *незначительным*. С другой стороны, не следует забывать, что при соблюдении условий, предусмотренных УК РС, преступнику может быть вынесен приговор в виде условного наказания.

Хотя из СМИ можно услышать, что на стороне РФ в Донбассе воюет большое количество граждан РС, пока статистика говорит об обратном. Например, в 2021 г. было сообщено, что только одно лицо совершило преступление, связанное с участием в войне

⁷ URL: http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/predlozi_zakona/3093-14.pdf (дата обращения: 25.02.2025).

или вооруженном конфликте в иностранном государстве, и только одному лицу было предъявлено обвинение, и оно было осуждено за совершение данного преступления⁸. Кроме того, в 2022 г. сообщалось, что два человека совершили данное уголовное преступление, участвуя в войне или вооруженном конфликте в иностранном государстве, одному лицу было предъявлено обвинение, и одно лицо было осуждено⁹. По официальным данным, в 2023 г. только одно лицо было обвинено в совершении данного преступления, связанного с участием в войне или вооруженном конфликте в иностранном государстве, а также в том же году только одно лицо было осуждено за это преступление¹⁰. Данные за вышеупомянутые три года ясно показывают, что рассматриваемое уголовное преступление является редкостью на практике, и не следует упускать из виду тот факт, что его нелегко доказать в уголовном производстве. Кроме того, вероятно, что виновных в совершении данного деяния будет больше *после окончания* вооруженного конфликта.

Таким образом, пока гражданин РС участвует в вооруженном конфликте на стороне РФ, он герой, но, когда он *возвращается в свою страну*, он преследуется за совершение уголовного

преступления¹¹. В связи с этим возникает вопрос, есть ли способ, чтобы гражданине РС по возвращении на родину *не подвергались* уголовному преследованию. Ответ в том, что есть такой способ. Они могут быть помилованы или амнистированы. В связи с этим интересно посмотреть, кто был амнистирован в РС в предыдущие десятилетия. Так, например, о законах, принятых в РС:

1. Амнистия предоставляется лицам, совершившим уголовное преступление до 14 декабря 1995 г., заключающееся в **неявке по воинскому призыву и уклонение от призыва на военную службу**, упомянутое в ст. 214, или уголовное преступление, заключающееся в **самовольном оставлении части или места службы в армии Югославии**, упомянутое в ст. 217 Уголовного кодекса Союзной Республики Югославии за исключением профессиональных военных, т.е. действующих старших и младших офицеров¹².

2. Амнистии подлежат лица, которые до 7 октября 2000 г. совершили — или в отношении которых есть обоснованные подозрения, что они совершили — следующие уголовные преступления: **отказ от получения и использования оружия**, указанный в ст. 202, **неявка по воинскому призыву и уклонение от призыва на военную службу**, указанные в ст. 214, **уклонение от военной службы путем членовредительства или обмана**, указанное в ст. 215, **самовольное оставление части или места службы в армии Югославии**, указанное

⁸ Статистическое управление Республики Сербия: взрослые лица, совершившие уголовные преступления в Республике Сербия, 2023 г. — отчеты, обвинения и обвинительные приговоры // Бюллетень 689. Белград, 2022.

⁹ Статистическое управление Республики Сербия: взрослые лица, совершившие уголовные преступления в Республике Сербия, 2023 г. — отчеты, обвинения и обвинительные приговоры // Бюллетень 202. Белград, 2023.

¹⁰ Статистическое управление Республики Сербия: взрослые лица, совершившие уголовные преступления в Республике Сербия, 2023 г. — отчеты, обвинения и обвинительные приговоры // Бюллетень 714. Белград, 2024.

¹¹ См. Милич И. Индивидуализация тюремного заключения — криминологический, уголовно-правовой и пенологический аспекты : дис. ... д-ра юрид. наук. Нови-Сад, 2017. С. 106.

¹² Закон об амнистии // Официальный вестник СРЮ. 1996. № 28.

в ст. 217, уклонение от постановки на учет в военкомате и от медицинского освидетельствования, указанное в ст. 218, и невыполнение материального обязательства, указанного в ст. 219, предписанного УК СРЮ.

3. Амнистии подлежат югославские граждане, которые в период с 1 января 1999 г. по 31 мая 2001 г. на территории муниципалитетов Прешево, Медведжа и Буяновац совершили — или в отношении которых имеется обоснованное подозрение, что они совершили — уголовное преступление «**терроризм**», указанное в ст. 125, и уголовное преступление «**создание объединения с целью совершения враж-**

дебной деятельности», указанное в ст. 136, предусмотренное УК СРЮ

По первому и второму упомянутым законам амнистии подлежат лица, которые совершили предательство своей страны. Согласно указанному выше закону амнистии подлежат лица, совершившие особо тяжкое уголовное преступление против своего государства — террористическую деятельность. Разве это не самые серьезные преступления? Однако все они были амнистированы. В связи с этим представляется вполне обоснованным, что граждане РС, воюющие на стороне РФ, должны подлежать амнистии после совершения вышеупомянутого уголовного преступления.

Литература

1. Лукич А. Новая геополитическая перестройка / А. Лукич // Социологический обзор. 2023. Т. LVII. № 2. С. 491–518. DOI: 10.5937/socpreg57-42984
2. Милич И. Добровольцы из Сербии и Боснии и Герцеговины на иностранных полях сражений — уголовно-правовой аспект и аспект безопасности / И. Милич, С. Гайич // IV Международная научная конференция «Современные вызовы и угрозы безопасности»: сборник статей (Баня-Лука, Республика Сербская, БиГ, 28 марта 2024 г.). Баня-Лука, 2024. С. 97–109.
3. Милич И. Индивидуализация тюремного заключения — криминологический, уголовно-правовой и пенологический аспекты : диссертация доктора юридических наук / И. Милич. Нови-Сад, 2017. 106 с.
4. Милич И. Сербские добровольцы на Донбассе / И. Милич // Сербский юридический клуб. 2023. 13 декабря.
5. Милич И. Уголовные преступления «Участие в военных действиях за рубежом» / И. Милич // Основные направления совершенствования системы национальной безопасности : материалы III Международной научно-практической конференции (г. Минск, 17 ноября 2023 г.) : тезисы докладов / члены редакционной коллегии : Ю.Ф. Каменецкий, М.П. Шруб, А.Д. Агафонов [и др.] ; председатель редакционной коллегии С.Я. Аземша. Минск : Строй МедиаПроект, 2023. С. 180–184.
6. Тодорович В.С. Понятие денацификации в сербских печатных СМИ 2022–2023 годов / В.С. Тодорович, Р.Л. Любойевич, Й.В. Радович-Стоянович // Социологический обзор. 2024. Т. LVIII. № 3. С. 320–345.

УДК 94(497.1)

ББК 63.3(0)64

DOI: 10.18572/3034-3798-2025-1-2-26-34

Дата поступления в редакцию: 28.02.2025. Дата принятия к публикации: 04.04.2025.

Российские добровольцы среди сербов в гражданской войне 1992–1995 гг.

Опачич Душан,

поэт, писатель и публицист

avtor@lawinfo.ru

В статье рассматривается феномен российского добровольческого движения на территории бывшей Социалистической Федеративной Республики Югославия (СФРЮ) с начала 1990-х годов, акцентируя внимание на историко-культурной и патриотической значимости участия российских добровольцев в вооруженных конфликтах на стороне сербов. Основная мысль материала заключается в том, что, несмотря на международную изоляцию Сербии и негативное освещение ее действий в западной прессе, российские добровольцы откликнулись на призыв братского народа, что стало символом единства и солидарности между русским и сербским народами.

Статья содержит несколько ключевых аспектов, включая анализ мотивации российских добровольцев, их социальный и культурный фон, а также воздействие официальной российской политики на их участие в войне. Автор упоминает о том, что многие из добровольцев были бывшими комсомольцами, которые, столкнувшись с идеями монархизма и православного патриотизма, нашли свое призвание в поддержке сербов.

Еще одной важной деталью является разоблачение неправдивой информации, распространенной западными СМИ о количестве «наймёшников», сражавшихся на стороне сербов. Автор демонстрирует, как пропаганда использовала лживые данные для формирования негативного образа российских добровольцев и сербской армии в целом.

Таким образом, статья не только документирует факты и события, но и предлагает глубокий литературный и социокультурный анализ, предлагая взглянуть на добровольческое движение как на проявление исторической и культурной связи между народами, чьи судьбы переплетены в бурное время войны. В заключение текст подчеркивает, что даже в сложных политических условиях человеческие связи и духовные ценности остаются важнейшими факторами, формирующими историческую память и идентичность.

Ключевые слова: добровольческое движение, народ, помощь, добровольцы, патриотизм.

Russian Volunteers Among the Serbs in the Civil War of 1992–1995

Dušan Opačić

Poet, Writer, Opinion Journalist

The article reviews the phenomenon of the Russian voluntary movement in the territory of the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY) from the early 1990s, focuses on the historical, cultural and patriotic importance of participation of Russian volunteers in military conflicts on the side of the Serbs. The main idea of the publication lies in the concept that notwithstanding the international isolation of Serbia and the negative review of its actions in the Western press, Russian volunteers responded to the summons of the fraternal people, which became the symbol of unity and solidarity between the Russian and Serbian peoples.

The article contains several key aspects including an analysis of the motivation of Russian volunteers, their social and cultural background and the impact of the official Russian politics on their participation in the war. The author mentions that many volunteers were ex-members of the Komsomol who found their calling in support of the Serbs after encountering the ideas of monarchism and orthodox patriotism.

Another important detail is revelation of false information distributed by the Western mass media on the number of mercenaries fighting on the Serbian side. The author shows how propaganda was using false data to create a negative image of Russian volunteers and the Serbian army in general.

Thus, the article does not just list facts and events but offers a deep literary and sociocultural analysis, suggests looking at the voluntary movement as a manifestation of historical and cultural ties between the peoples whose fates got intertwined in the tumultuous times of the war. In the final part, the paper emphasizes that human connections and spiritual values remain the key factors that form historical memory and identity, even in complicated political conditions.

Keywords: voluntary movement, people, assistance, volunteers, patriotism.

Феномен российского добровольческого движения на территории бывшей СФРЮ с начала 1990-х годов органично слился со славными традициями российской армии. Российские патриоты не только пришли на помощь братскому народу в трудные времена, но и отстаивали честь своей страны и своего народа, показав всему миру, что русские не отказались от своих в войне, несмотря на то что на Западе сербов объявили «плохими парнями», а официальный Кремль отказал им в поддержке. Как мы уже говорили, сербы были одни в той войне, без союзников, в то время как хорваты, а затем и мусульмане пользовались абсолютной поддержкой Запада. С распадом СССР Россия переживала, пожалуй, самый сложный период в своей современной истории, но даже это не помешало российским добровольцам прийти на помощь сербам.

Кто были эти люди, которые представляли единственную силу, стоявшую плечом к плечу с сербами? Самый ясный ответ я нашел, прочитав интервью, которое дал ровно десять лет назад по случаю пятнадцатилетия агрессии НАТО против СРЮ российский доброволец Александр Кравченко, который в возрасте 20 лет в 1992 г. уехал в Белград, чтобы отправиться воевать в Боснии на стороне армии Республики Сербской. Он сражался бок о бок с сербами во втором и третьем Русском добровольческом отрядах (РДО) Вооруженных сил Республики Серб-

ской (ВРСР). Именно он дал точный ответ на заданный выше вопрос: «На первом этапе добровольцев искали среди казачьих и патриотических организаций, поэтому их взгляды были во многом схожи. Это были советские люди, вчерашние комсомольцы, которые недавно познакомились с идеями монархизма, православного патриотизма и национализма и были на одной политической волне...»

Кстати, Александр (Саша) Кравченко был одним из самых молодых российских добровольцев в рядах ВРСР. Саша родом из Казахстана. Первый раз он был тяжело ранен в голову на высоте Заглавак под городом Вишеградом в апреле 1993 г., а второй раз в ногу на поле боя в Сараеве в 1994 г. После войны женился, имеет дочь и четырех сыновей, троим из которых дал сербские имена. Он воевал с сербами в Косове в качестве добровольца в 1999 г., во время агрессии НАТО против СРЮ. Александр отслужил в армии в 1992 г. и вернулся в родной Казахстан, где участвовал в возрождении Сибирского казачьего войска. Когда он находился по делам в Санкт-Петербурге, то встретился с людьми, которые были уполномочены набирать добровольцев от имени правительства Республики Сербской, а через два месяца уже оказался в Белграде. Вспоминая те дни, Кравченко однажды сказал: «Решение ехать в Боснию было секундным. Тогдашнее руководство России фактически предало сербов, и я хотел показать своим

личным примером, что русский народ был и остается братским для сербов. Кроме того, как казак, я относился к военной организации». По окончании войны Александр Кравченко был награжден золотой медалью «За отвагу», которую получил из рук Президента Республики Сербской Радована Караджича и которую до сих пор гордо носит на груди в торжественных случаях.

Однако западные СМИ с самого начала присутствия российских добровольцев с целью демонизировать сербскую армию, как по команде, ссылаясь на хорватские источники, начали сообщать о том, что русские наемники сражаются на стороне сербов. Так, например, есть абсурдная информация из 1993 г., что на стороне сербов было около полутора тысяч наемников из этой страны. Мусульмане из Боснии не знали границ в лживой пропаганде, поэтому в октябре 1994 г. представили «данные» с цифрой свыше пяти тысяч наемников.

Позже, во время конфликта в Косове, весной 1999 г., в Конгрессе США была произнесена еще более жесткая ложь о 70 000 (семидесяти тысячах) русских наемников, которые якобы уже воевали на стороне югославской армии.

На самом деле официальная статистика говорит совершенно иначе, но кто вообще заботился об истине в те годы?

Во время Отечественной войны (1992–1995 годов) на территории Боснии и Герцеговины непрерывно действовали два-три небольших российских отряда (либо самостоятельно, либо в составе сербских единиц). Общее количество российских добровольцев на фронте всего за короткое время, зимой и весной 1993 г., едва

превысило пятьдесят. Всего через эту войну прошли несколько сотен добровольцев из республик бывшего СССР, в основном из России. Достоверно известно, что 38 человек погибли, а еще около двадцати остались инвалидами из-за серьезных травм.

На рубеже 1992–1993 годов успешно организована переброска добровольцев в Боснию и Герцеговину для участия в войне на стороне сербов (точнее, в Вооруженных силах Республики Сербской (ВРС)). В сентябре 1992 г. в г. Требине был сформирован первый российский добровольческий отряд (РДО-1). Его ядро составляли ребята, приехавшие из Санкт-Петербурга с помощью охранной фирмы «Рубикон» во главе с Юрием Беляевым. Кроме того, к ним присоединились россияне, которые ранее воевали в Боснии. Возглавил отряд бывший морской пехотинец Валерий Власенко. Всего в этом боевом подразделении было около пятнадцати человек, но судьба РДО-1 была недолгой. В конце 1992 г. подразделение распалось, добровольцы разошлись. Некоторые вернулись в Россию, а часть была переброшена в другие подразделения ВРС. В сентябре погиб один российский доброволец из этого отряда — Сергей Мелешко. В ноябре того же года был сформирован РДО-2, более известный как «Царские волки», недалеко от Вишеграда в Восточной Боснии. Ядро состояло из добровольцев, которые до этого воевали в Приднестровье. Свое название отряд получил из-за монархических убеждений нескольких человек. Возглавил «Царских волков» 27-летний Александр Мухарев, более известный как Ас, получивший боевой опыт в Приднестровье весной и летом 1992 г. в боях с румынами

около Китчаны и Бендеры. Там, кстати, он воевал в одном отряде вместе с Влащенко. Сам Вишеград был разрушен мусульманами в конце 1992 г., а его пригороды и окрестности подвергались постоянным вражеским нападениям и агрессивным действиям противника. В ноябре-декабре в районе Вишеграда отряд, действуя против мусульманской гражданской группировки, провел ряд успешных диверсионно-разведывательных операций. Подразделение участвовало в боевых действиях как самостоятельно, так и совместно с сербскими единицами. Первого декабря «Царские волки» потеряли одного бойца — Андрея Нименко из Одессы. В тот день была проведена крупная наступательная операция, в ходе которой мусульмане были выбиты с хребта, откуда весь город находился под постоянным огнем. К началу 1993 г. РДО достиг численности около десятка человек и даже имел в своем арсенале несколько 82-мм минометов.

С января 1993 г. в Вишеграде параллельно с РДО-2 действовал казачий отряд (Первая казачья сотня) численностью более тридцати человек во главе с Александром Загребовым. Казаки действовали так же, как и РДО-2, т.е. как ударная сила пехоты. Сам Загребов еще до 1992 г. участвовал в боях на стороне сербов в Краине. Ему удалось совместить роли человека, вербующего добровольцев, и командира отряда, т.е. ему удалось организовать отправку нескольких десятков человек в Боснию, и в течение января 1993 г. он командовал казачьим отрядом в Вишеграде. Он прекрасно знал, как найти общий язык с сербами. Позже, в послевоенный период, Загребов также выступал в качестве вербовщика. В то же вре-

мя в Склани, небольшом селе вблизи гидроэлектростанции на реке Дрина под Вишеградом, появилась группа казаков и российских добровольцев, организованная в том числе с помощью вышеупомянутого Юрия Беляева. Командовал группой старший лейтенант артиллерии Александр Александров, ветеран Приднестровья и Карабаха. Подразделение под его командованием действовало против мусульманских войск, окопавшихся в укрепленном районе Сребреницы. Александров отличался среди русских своей храбростью. Так, в январе 1993 г. он был ранен в грудь, когда вместе с казаком в ходе боя захватил у мусульман танк (Т-34-85). Он смог оправиться от тяжелой раны, но вскоре погиб. Возглавляя небольшую группу диверсантов, он наступил на зарытую мину и подорвался. Это было 21 мая 1993 г., недалеко от сербского Сараева.

Апрельская битва 1993 г. (12 апреля) за высоту Заглавак представляет собой столкновение сербских и мусульманских сил в меньшем масштабе, но она точно символизирует единство и братство сербов и русских. Члены бригады ВСРС из Горажде были очень истощены от сильных огневых ударов мусульманских сил и собирались принять решение об отходе со своих позиций. Однако прибыли русские добровольцы, которые с новой боевой мощью и самоотверженностью не давали мусульманским силам захватить высоту Заглавак. Падение высоты Заглавак привело бы к падению Вишеграда в руки боснийских мусульман или облегчило бы его.

Русские добровольцы понесли большие потери: они потеряли трех бойцов (Константин Богословский,

Дмитрий Попов, Владимир Сафонов), трое были тяжело ранены. Мусульмане понесли еще большие потери, а командир их бригады погиб в бою.

Многие знают, что Игорь Стрелков, легендарный командир русских добровольцев в Славянске, сам был добровольцем в Республике Сербской (1992–1993 годы), но мало кто знает, что он также участвовал в этом бою за Заглавак в составе РДО-2. В то время ему было всего 22 года.

В память об этой битве 12 апреля в наши дни в Республике Сербской отмечается День памяти российских добровольцев. Одна из улиц в Вишеграде получила название Казачья улица.

Тогда же РДО-2 действовал на другом участке фронта. Два месяца (февраль — март 1993 г.) «Волки» действовали против мусульманской армии из Тузлы, где в то время велась позиционная война. Командовал отрядом кавалер ордена Красной Звезды и медали Мужества, опытный ветеран из Афганистана майор Эдуард. В прошлом он был начальником артиллерийской разведки воздушно-десантной дивизии. РДО-2 участвовал в серии тактических наступательных операций. В битве за село Преловина 10 марта погиб еще один доброволец, москвич Дмитрий Чекалин. В конце марта отряд перебрался в Илиджу (пригород Сараева). В мае Эдуарда сменил другой офицер, также ветеран Афганской войны, десантник, капитан Михаил Трофимов. Сразу после прибытия в Боснию он был избран командиром, но вскоре погиб — 7 июня 1993 г. в своем первом бою.

В августе 1993 г. во время перемирия и прекращения огня деятельность РДО-2 закончилась, и это небольшое

подразделение было расформировано. Монархический черно-желто-белый флаг отряда был передан церкви Святой Троицы в Белграде, а оставшиеся в то время в Боснии четверо воинов перевезли гроб с телом Михаила Трофимова в Одессу.

На этом заканчивается период первых попыток организации Российского добровольческого движения. После этого количество россиян в Республике Сербской значительно сократилось. Однако все, кто остался, и новоприбывшие воевали там непрерывно в разных частях до конца войны, до осени 1995 г. За это время у русских сформировалась некая субкультура с сербско-русским жаргоном, с неписанным кодексом чести — своеобразной рыцарской этикой поведения, не позволявшей, например, убивать пленных или женщин, обязательно отступать и не оставлять на поле боя раненых, мстить за погибших товарищей.

Стоит отметить, что РДО-3 базировался в пригороде Сараева (осень 1993-го — осень 1994 г.). Возглавил его Александр Шкрабов, погибший в бою 4 июня 1994 г. Он был вторым русским командиром, погибшим в этой войне. С осени 1994 г. российские добровольцы действовали в составе сербского ударного отряда «Белые волки», а также в составе других подразделений ВСРС.

Подразделение дислоцировалось недалеко от Сараева, а также действовало на юго-востоке Боснии. Одна русская группа воевала в районе горы Озрен, но четкой информации о ее судьбе нет.

Российские добровольцы также входили в состав вооруженных сил Республики Сербская Краина. Летом и весной 1995 г., в разгар хорватско-

мусульманского наступления при поддержке НАТО, в Боснию прибыла новая волна русских. В боях погибли пятеро (Валерий Анисимов, Виктор Самойлов, Юрий Сычев, Андрей Сапоненко, Леонид Лучинский). Их тела были перевезены в Россию.

Весной 1999 г. россияне, в том числе ветераны Боснийской войны, принимали активное участие в войне в Косове. Несколько человек были убиты и тяжело ранены в боях с албанскими сепаратистами. Небольшая группа росси-

ян также принимала участие в боевых действиях в Македонии осенью 2000 г. Потерь не было.

Русских добровольцев было мало, но они много значили для нас, сербов. Сегодня нам остается беречь память о них, не забывать о совместной братской борьбе и создании первого Сербского государства к западу от Дрины. Многие русские покоятся на нашей земле как вечные хранители сербской свободы и территории. И за это сербы будут им вечно благодарны.

ПРИЛОЖЕНИЕ

Список погибших российских добровольцев в Боснии и Герцеговине и Сербской Краине (1992–1995 годы) и их судьба

Александр Александров, 31 год, из Санкт-Петербурга, офицер артиллерии, ветеран войны из Приднестровья и Абхазии, провел пять месяцев на полях сражений в Скелани и Сараеве, где погиб 21 мая 1993 г. при выполнении разведывательного задания в районе Бор, от взрыва мины. Он был командиром русского ударного отряда, носившего его имя (отряд Александрова). Похоронен на кладбище Хреша в Сараеве.

Анатолий Астапенков, 33 года, из Перми, бывший морской пехотинец Российского флота, воевал в том же отряде с зимы 1993 г. Участвовал в боях около Власеницы, Прачи и Еврейского кладбища. Воевал во всех трех Русских добровольческих отрядах. Погиб в Златиште под городом Сараево в январе

1994 г. Был женат, оставил несовершеннолетнего сына. Похоронен в Дони-Миличи около Сараева.

Олег Дмитриевич Биондарец, 26 лет, из Киева, прибыл в 1994 г. на поле боя в район Добриня города Сараево, где присоединился к отряду «Белые волки». Воевал в течение года и погиб 20 ноября 1995 г. на Озренской улице Восточного Сараева.

Александр Юрьевич Бочкарев, 23 года, из Воронежа, погиб на Еврейском кладбище в Сараеве 10 февраля 1994 г. Воевал в составе 3-го РДО.

Валерий Быков, 33 года, из Санкт-Петербурга, действующий капитан российской армии. Три года провел на полях сражений в Вишеграде и в Сараеве на Еврейском кладбище, а в августе 1995 г. умер в районе Добриня горо-

да Сараево. Погиб от снайперского огня. Сражался в составе 2-го и 3-го РДО и сербских подразделений.

Валерий Дмитриевич Гаврилин, 32 года, родом из Гродно (Беларусь), проживал в Санкт-Петербурге. Приехал в БиГ в ноябре 1992 г. с дипломом экономического факультета и военным опытом из Приднестровья. Воевал в Вишеграде, Горажде и Сараево в составе всех трех русских добровольческих отрядов и недолгое время в «Пантерах» из Биелины. Погиб 5 апреля 1995 г. в районе Грбавица в Сараево.

Виктор Николаевич Десятов, 39 лет, из Екатеринбурга, казак, воспитанник детского дома, воевал в Приднестровье, прибыл в Республику Сербскую в марте 1993 г. и погиб в канун Рождества 1994 г., находясь на Еврейском кладбище в качестве бойца 3-го РДО, пытаясь спасти беременную женщину от мусульманского огня. Он также участвовал в боях за город Горажде в составе 2-го РДО.

Роман Серафимович Малышев, 24 года, из г. Вятки (Киров), послушник Валаамского монастыря, в котором прослужил три года, прибыл в Вооруженные силы Республики Сербской (ВСПС) в середине 1994 г. Сражался в составе 3-го РДО и особого подразделения «Белые волки», в основном в районе Еврейского кладбища в Сараево. Погиб 15 октября 1994 г. во время боев на Моховой горе, высота Нишичка в сербском Сараево. Его тело осталось на месте смерти, но позже было выкуплено у противника.

Петр Анатольевич Малышев, 27 лет, из Москвы, погиб 3 октября 1994 г. на Моховой горе, высота Нишичка в сербском Сараево. Воинское ремесло освоил в Приднестровье и

прибыл в БиГ в декабре 1992 г. Участвовал во многочисленных сражениях в горах вокруг Вишеграда и на Еврейском кладбище, воевал в составе 2-го и 3-го РДО, особого подразделения «Белые волки».

Сергей Александрович Мирончук, 25 лет, родом из Одессы (Украина). С декабря 1993 г. — боец батальона ВСПС из сараевского района «Добрыня» и «Белых волков» из Пале. На горе Трескавица, под Трново, 18 июня 1995 г. после ранения попал в руки мусульман, которые убили его после зверских пыток, а затем обменяли его тело.

Юрий Сергеевич Петраш, 28 лет, из Белоруссии, погиб 11 октября 1995 г. в окрестностях Трново на горе Хум. Действующий офицер белорусской армии, в Республику Сербскую в состав «Белых волков» прибыл за несколько месяцев до смерти.

Борис Владимирович Неоменко, 21 год, место рождения неизвестно, воевал с лета 1993 г. по 3 октября 1994 г., смерть настигла его на Еврейском кладбище в Сараево.

Олег Станиславович Славен, 25 лет, из Донецка. С лета 1995 г. воевал в составе российского ударного отряда Кассиндолского батальона ВСПС и «Белых волков». Погиб в бою за освобождение населенного пункта Жепа 24 июля 1995 г.

Алексей Валерьевич Тамилин, 33 года, из Красноярска, майор российской милиции, с осени 1994 г. принимал участие в боях под Трново и погиб в декабре того же года, боец «Белых волков».

Александр Владимирович Шкрабов, 40 лет, родившийся в Литве, приехал на помощь православным братьям летом 1994 г. из Керчи (Крым), где

служил прапорщиком в специальном подразделении ВМФ России. В качестве добровольца он воевал в Анголе и Грузии, а по прибытии в Боснию и Герцеговину — на Еврейском кладбище. Погиб в звании майора ВСРС 4 июля 1994 г. при нападении на мусульманские позиции на Мойшевичко-брдо к северо-западу от Сараева.

Сергей Евгеньевич Иванов из Санкт-Петербурга поступил на службу в ВСРС в сентябре 1995 г. и погиб в Сараеве.

Валерий Анисомов из Санкт-Петербурга погиб в 1995 г., его останки были отправлены в Россию.

Виктор Валерьевич Янгоньевич родился в 1960 г. и погиб в 1995 г.

Еще меньше информации о погибших российских добровольцах **Викторе Гешатове** и **Владимире Шашинове**. Только фамилия и имя.

Сергей Юрьевич Баталин, 32 года, из Москвы, прибыл в Республику Сербскую в 1993 г. Он был военным врачом в 1-м РДО, лечил раненых, участвовал в пехотных боях, а также успел влюбиться в сербскую женщину и жениться. В бою за село Твирковиче под Вишеградом подорвался на mine и лишился стопы. Скончался осенью 1993 г. Похоронен в Црнуче под Вишеградом.

Константин Михайлович Богословский, 20 лет, единственный сын из Памира, Таджикистан, жил в Москве. В конце марта 1993 г. вступил в ряды сербской армии под командованием генерала Ратко Младича. Погиб 12 апреля 1993 г., служил пулеметчиком, героически защищая сербский флаг на позиции, которую он и другие российские добровольцы удерживали на высотах Заглавак и Столац недалеко от Вишеграда. Чтобы не по-

пасть в руки мусульман, он сам взорвал бомбу. Чтобы быть ближе к могиле сына на военном кладбище в Вишеграде, его мать Людмила переехала жить в Черногорию.

В этот же день на высоте Заглавак героически погибли **Дмитрий Попов** из Санкт-Петербурга и **Владимир Васильевич Сафонов**, 36 лет, из Семипалатинска, Казахстан. Сафонов был в прошлом капитаном корвета ВМФ России. Оба прибыли на поле боя в Республику Сербскую всего за два месяца до своей гибели.

Василий Викторович Ганиевский, 33 года, уроженец Крымска Краснодарского края, жил в Саратове. Погиб 12 января 1993 г. в селе Твирковичи под Вишеградом, через несколько дней после поступления в ВСРС и за четыре дня до дня рождения. Все трое покоятся на воинском кладбище в Вишеграде.

Геннадий Петрович Котов, 33 года, из Волгодонска под Ростовом, отдал свою жизнь за защиту сербского народа в БиГ. Стал добровольцем в декабре 1992 г., а 9 февраля следующего года погиб в засаде под Вишеградом на посту командира казачьего отряда. Через год останки Геннадия были перевезены в Волгодонск, где живут его жена и дети.

Леонид Лучинский, 25 лет, о котором известно только то, что он погиб в 1995 г., и его тело также было перевезено в его родной город Адлер в Краснодарском крае.

Насколько известно, останки еще трех добровольцев, погибших в ВСРС, были отправлены в Россию и похоронены на родине. Это **Виктор Самойлов**, 30 лет, из Новосибирска, **Андрей Сапоненко**, 39 лет, из Ростова-на-Дону,

и **Юрий Сычев**, 28 лет, из Кургана, Челябинская область.

Сергей Владимирович Мелешко, 27 лет, из города Минеральные воды Ставропольского края. Чтобы помочь сербскому народу, оставил службу в спецподразделении полиции в Риге, столице Латвии. Судьба не позволила ему «пойти на войну». В последний день сентября 1992 г. недалеко от Гацко автомобиль, в котором он находился, подорвался на противотанковой mine.

Андрей Николаевич Нименко, 20 лет, из Москвы, воевал в Приднестровье летом 1992 г. в составе Территориально-спасательного отряда (ТСО). В ноябре поступил на службу в ВСРС в качестве пулеметчика во 2-й РДО, а 3 декабря того же года погиб при освобождении Орловой горы. Покоится вблизи Вишеграда.

Юрий Павлович Пилипичик, 28 лет, из Кишинева (Молдова), жил в Одессе и воевал в составе роте Илияшской бригады Вооруженных сил Республики Сербской (ВСРС). Погиб в результате нападения мусульман на Моховой горе, высота Нишичка в сербском Сараеве. Теперь 1500 сербских героев в вечном строю на военном кладбище под Сокоцем.

Помимо **Анатолия Астапенкова** из российского города Перми на помощь ВСРС в начале 1993 г. пришел его со-

сед **Александр Георгиевич Тептин**, 24 года. Участвовал в боях под Власеницей, Скеляном и Сараевом в составе 1-го и 2-го РДО. Пропал без вести 7 июня 1993 г., когда как боец 2-го РДО отправился для глубокой разведки в район Челопека.

Михаил Викторович Трофимов, 30 лет, из Дивногорска Красноярского края, окончил Новосибирское высшее военное училище. Участвовал в Афганской войне в составе советских войск, откуда вернулся с последствиями тяжелых ранений и двумя орденами Красного знамени. До приезда в Боснию жил в Одессе, где работал каскадером на Одесской киностудии. Он был командиром 2-го Русского добровольческого отряда (РДО). Во время вторжения на вражескую территорию 7 июня 1993 г. был смертельно ранен. В тот же день умер в больнице «Коран» в Пале. Похоронен в селе Прача, а позже его останки перенесены в Калиновку Винницкой области Украины, где проживают его родители.

Дмитрий Евгеньевич Чекалин, 21 год, альпинист из Москвы, воевал в Приднестровье, а в декабре 1992 г. вступил во 2-й РДО Войска Республики Сербской (ВСРС). Погиб 10 марта 1993 г. в бою в районе города Прибой на горном хребте Маевица, где и был похоронен.

УДК: 340.5

ББК: 67.4

DOI: 10.18572/3034-3798-2025-1-2-35-41

Дата поступления в редакцию: 06.02.2025. Дата принятия к публикации: 04.04.2025.

Медицинская тайна в Республике Сербия и в Российской Федерации: выборочный сравнительный анализ

Павлов Александр Васильевич,
юрист
pavlov.aleksandr.2024@mail.ru

Целью настоящего исследования является проведение выборочного анализа законодательства Республики Сербия, регулирующего общественные отношения по поводу медицинской тайны, по сравнению с законодательством Российской Федерации, регулирующим аналогичные отношения. Актуальность темы обусловлена возможностью извлечения положительного опыта правовой регламентации исследуемых правовых форм — правовых отношений, правосубъектных форм и т.д. Объектом исследования являются общественные отношения, возникающие по поводу медицинской тайны в Республике Сербия и в Российской Федерации. Предметом исследования является правовой институт медицинской тайны в Республике Сербия по сравнению с аналогичным институтом в Российской Федерации. Методологическую основу исследования составляют общенаучные методы исследования — анализа и синтеза, системно-структурный, формально-логический, аналогии, а также специальные методы — исторический, сравнительного анализа, описательный и иные методы. Правовое регулирование общественных отношений по поводу медицинской тайны гражданина в Республике Сербия, по сравнению с аналогичной категорией в Российской Федерации, имеет отличия, которые можно объяснить особенностями правовых систем обоих государств.

Ключевые слова: медицинская тайна, конфиденциальная информация, персональные данные.

Medical Confidentiality in the Republic of Serbia and the Russian Federation: A Selective Comparative Analysis

Aleksandr V. Pavlov,
Lawyer

The purpose of this study is to conduct a selective analysis of the legislation of the Republic of Serbia regulating public relations regarding medical (medical) secrecy, in comparison with the legislation of the Russian Federation regulating similar relations. The relevance of the topic is due to the possibility of extracting positive experience in the legal regulation of the legal forms under study — legal relations, legal forms, etc.

The object of the study is the social relations arising over medical secrecy in the Republic of Serbia and in the Russian Federation. The subject of the study is the legal institute of medical secrecy in the Republic of Serbia in comparison with a similar institute in the Russian Federation. The methodological basis of the research consists of general scientific research methods — analysis and synthesis, system-structural, formal-logical, analogies, as well as special methods — historical, comparative analysis, descriptive and other methods. The legal regulation of public relations regarding the medical secrecy of a citizen in the Republic of Serbia, compared with a similar category in the Russian Federation, has differences that can be explained by the features of the legal systems of both states.

Keywords: medical secrecy, confidential information, pers.

Выбор исследования медицинской (врачебной) тайны в Республике Сербия (в дальнейшем по тексту — Сербия) в сравнении с аналогичным институтом в Российской Федерации объясняется наличием исторических, культурных, политико-экономических и иных связей, складывающихся между государствами на протяжении столетий. В науке оценки сотрудничества с Сербией по различным отраслям экономики, права, культуры и т.д. нашли объективное отражение. Обоснованно указывается, что «роль России в истории велика, а связь этих стран и народов долговечна»¹. Отмечается, что «у России есть экономические интересы в этом регионе, но для нее не менее важны и дружеские отношения с сербским народом, являющиеся не меньшей ценностью»². З.С. Бочаровой отмечается, что «Сербия является эпицентром нормализации отношений на Западных Балканах, ключом к стабильности и миру в регионе, а также двигателем европейской интеграции всех шести западно-балканских стран»³. Не менее объективно утверждение о том, что ключевым пунктом российского влияния на Балканах остается только Сербия. Преобладают экономические ресурсы влияния: энергетический транзит, инвестиции, товарооборот, участие российского бизнеса в

приватизации⁴. В то же время объективно и высказывание о том, что «на протяжении своей истории двусторонние отношения Сербии и России проходили через различные этапы, и их развитие нельзя назвать равномерным»⁵ — с учетом сложности российско-сербских отношений в 90-е годы прошлого столетия.

После окончания Второй мировой войны, в период формирования социалистического лагеря, правовые системы обоих государств интегрировались в систему социалистического права, а с распадом социалистического лагеря — дифференцированно. Так, в конце второго тысячелетия в процессе объединения европейских государств в новую международную общность законодателем Республики Сербия был взят ориентир на присоединение к законодательству наднационального объединения — Европейского союза. Законодательство России, с одной стороны, является независимым, самостоятельно сформированным; с другой стороны, содержит в себе определенное число признаков, присущих законодательству Европейского союза, что является первым отличием в правовых системах обоих государств.

В России медицинская тайна регулируется Федеральным законом от 21 ноября 2011 г. № 323-ФЗ «Об основах охраны здоровья граждан в Российской Федерации»⁶ (далее — Фе-

¹ Арляпова Е.С. Риски и опции трансграничности (Сербия) // Дневник Алтайской школы политических исследований. 2015. № 31. С. 84.

² Toropygin A.V. Economic and Political Aspects of the Serbia — EAEU Free Trade Area // Eurasian Integration: Economics, Law, Politics. 2021. Iss. 2. P. 120.

³ Бочарова З.С., Нацзык Б. Внешнеполитическая ориентация Республики Сербия на современном этапе // Вестник Московского университета. Серия 27 : Глобалистика и геополитика. 2023. № 3. С. 45.

⁴ Баранов А.В. Геополитическая конкуренция акторов мировой политики за влияние на современную Сербию // Общество: политика, экономика, право. 2020. № 10 (87). С. 18.

⁵ Негош М. Особенности отношений Республики Сербия и Российской Федерации на современном этапе // Вопросы национальных и федеративных отношений. 2016. № 3 (34). С. 169.

⁶ Федеральный закон от 21 ноября 2011 г. № 323-ФЗ «Об основах охраны здоровья граждан в Российской Федерации» // СПС «КонсультантПлюс».

деральный закон № 323-ФЗ), иными федеральными законами и изданными на их основе нормативными правовыми актами, в том числе о персональных данных. Частью 1 ст. 13 Федерального закона № 323-ФЗ установлено, что медицинскую тайну составляют сведения о факте обращения гражданина за оказанием медицинской помощи, состоянии его здоровья и диагнозе, иные сведения, полученные при его медицинском обследовании и лечении.

В Сербии институт медицинской тайны проявляется опосредствованно — через нормы иных законов, помимо Закона Сербии от 11 апреля 2019 г. «О здравоохранении»⁷, что составляет второе отличие от аналогичного российского института. Указанный закон содержит лишь несколько норм, дающих основание признавать их как регулирующие отношения по поводу медицинской тайны, регулирование основной массы указанных отношений осуществляется путем отсылки к иным законам, в том числе о персональных данных. Закон Сербии «О защите персональных данных»⁸, принятый в ноябре 2019 г., воплотил в себя прогрессивные правовые механизмы, способы, методы правового регулирования общественных отношений по поводу персональных данных в Европейском союзе и в дальнейшем законодателем Сербии постоянно подвергался усовершенствованию — исходя из опыта законодателей европейских государств и законодательства Европейского союза.

⁷ URL: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zdravstvenoj_zastiti.html (date of access: 14.01.2025).

⁸ URL: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_podataka_o_licnosti.html (date of access: 14.01.2025).

В Сербии медицинская тайна не получила законодательного закрепления, терминологические аппараты сербских законов, призванных регулировать отношения по поводу медицинской тайны (с учетом ориентированности на право Европейского союза) содержат термины «конфиденциальность», «конфиденциальная информация», а также производные от них термины. Это — третье отличие исследуемых правовых систем относительно медицинской тайны. Как представляется, данное отличие не свидетельствует об отсутствии в Сербии медицинской тайны как правового явления: при различиях в указанных терминах под нею усматривается единая сущность регламентируемого нематериального блага физического лица — информации, подлежащей правовой охране посредством формирования правового режима, исключающего доступ к ней лиц, не указанных в законе. Де-юре в целостном понимании института медицинской тайны в Сербии не существует, поскольку защита медицинской тайны каждого гражданина осуществляется комплексом норм, содержащихся в различных законах, при этом в значительной мере нормами правового института персональных данных. Однако, несмотря на подобную разбросанность норм и на отсутствие соответствующего терминологического аппарата, по их совокупности и их содержанию, по основанию реальной фактической защиты медицинской тайны гражданина Сербии де-факто необходимо признать наличие института медицинской тайны как такового.

В свою очередь, в России имеют основания признать наличие как

института медицинской тайны, так и института персональных данных.

Статьей 14 Закона «О здравоохранении» Сербии установлено, что тип и объем данных, цель обработки данных, содержание данных о состоянии здоровья, доступность данных, меры их защиты и другие вопросы, имеющие значение для защиты персональных данных, регулируются в соответствии с законом, регулирующим медицинскую документацию и записи в области здравоохранения, и законом, регулирующим права пациентов. Элементом содержания медицинской тайны в данной норме является понятие «содержание данных о состоянии здоровья», остальные понятия являются составным компонентом защиты указанных данных. В статье 17 закона расширяется содержание медицинской тайны за счет предусмотренных в п. 11 «медико-статистических и иных данных и информации о состоянии здоровья и потребностях населения в медицинском обслуживании». Статья 54 признает конфиденциальной медицинскую документацию пациента, эта же норма возлагает обязанности по ее защите от несанкционированного доступа, копирования и злоупотребления независимо от формы, в которой хранятся в ней данные, в соответствии с законом о правах пациентов и законом, регулирующим отношения в сфере здравоохранения. Статьей 15 закона также предусмотрена защита медицинской информации, интегрированной в информационную систему здравоохранения Сербии. Статья 251 закона предусматривает штрафные санкции к обязанным лицам за нарушение конфиденциальности данных медицинской докумен-

тации пациента, обрабатываемой и представляемой для индивидуально-го и сводного отчетов. Вышеперечисленные нормы Закона о здравоохранении, а также нормы иных законов раскрывают предмет правового регулирования в отношении по поводу медицинской тайны в ограниченном объеме.

Категория медицинской тайны обременена этико-правовыми свойствами деликатного характера независимо от принадлежности правовой системы государства к конкретному виду правовой семьи, общественного устройства и требует постоянной кропотливой законодательной деятельности, а также правоприменительной, о чем указывалось в литературе⁹.

По результатам настоящего исследования может возникнуть вопрос относительно эффективности правового регулирования: законодательство какого государства (России или Сербии) видится более эффективным в плане регулирования общественных отношений по поводу медицинской тайны? Как нам представляется, ответ на поставленный вопрос не может быть дан в силу специфики законодательного регулирования в каждом государстве и в Европе в целом. Сербия как государство в центре Европы в целях эффективного перемещения товаров, работ, услуг, стандартизации товаров (работ, услуг), их сертификации и т.д. состоит в различных наднациональных европейских организациях, и ее национальное законодательство инте-

⁹ Павлов А.В. Правовое регулирование общественных отношений по поводу врачебной тайны в Королевстве Дания и в Российской Федерации: сравнительный анализ // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. 2017. № 4 (65). С. 79.

грировано в унифицированное законодательство Европейского союза.

В то же время следует отметить некую неполноту правового регулирования относительно персональных данных в законодательстве России и в законодательстве Сербии. Так, статья 3 Закона о защите персональных данных Сербии устанавливает, что его действие распространяется на обработку персональных данных, которая осуществляется полностью или частично автоматизированным способом, а также на неавтоматизированную обработку персональных данных, которая является частью сбора данных или предназначена для сбора данных. Данный закон содержит комплекс эффективных механизмов по защите информации, отнесенной законом к охраняемой. Однако круг регулируемых отношений не является полным, поскольку за пределами сферы его регулирования остаются случаи, когда информация может быть обработана (а также разглашена) иными способами обработки персональных данных. Так, информация может быть обработана не только письменным или электронным способом, но и устно, а также путем передачи жестов, символов и т.д. Более того, данный сектор отражает значительную часть отношений по поводу медицинской тайны между его субъектами. Неверно представлять, например, медицинского работника, полный рабочий день занятого обработкой информации исключительно электронным или письменным способом.

В России правовое регулирование медицинской тайны в рамках Федерального закона № 323-ФЗ и иных законов по объему воздействия

на субъектов отношений уступает Федеральному закону от 27 июля 2006 г. № 152-ФЗ «О персональных данных»¹⁰ (далее — Федеральный закон № 152-ФЗ) в части наполнения его широким набором правовых средств, способов, приемов правового регулирования, способных решать задачи обработки информации.

Правовой институт медицинской тайны способен восполнить неполноту регулирования исследуемых отношений посредством внесения соответствующих изменений в законодательство обеих стран. В Сербии, например, это могло бы найти выражение в форме издания соответствующей главы (раздела) по поводу медицинской тайны в Законе о здравоохранении; в России — в форме обогащения Федерального закона № 323-ФЗ (и иных законов) правовыми механизмами, содержащимися в Федеральном законе № 152-ФЗ.

Для обоих государств характерно отсутствие провозглашенного права (или правомочия) на медицинскую тайну (в примере с Россией); на конфиденциальность персональных данных (в примере с Сербией). Отсутствие субъективного права делает конкретное отношение безличным, вследствие чего гражданину сложно определять судьбу принадлежащих ему нематериальных благ, так как при возникновении спора он не в состоянии сослаться на наличие данного права.

Как нам представляется, в законодательстве обоих государств нецелесообразно наделять правом на медицинскую тайну (или на конфи-

¹⁰ Федеральный закон от 27 июля 2006 г. № 152-ФЗ «О персональных данных» // СПС «Консультант-Плюс».

денциальность информации) несовершеннолетнего с 15-летнего возраста — когда в отношении него предполагается проведение медицинского вмешательства, способного привести к тяжкому или среднему вреду его здоровью либо к летальному исходу. Несовершеннолетний в этом возрасте не способен адекватно оценить опасность последствий совершаемых с ним действий. При подобных медицинских вмешательствах (дифференциация которых не вызывает сложностей) право на медицинскую тайну должно у него признаваться лишь при достижении им совершеннолетия, а до совершеннолетия — за его законными представителями.

Медицинская тайна традиционно рассматривается как вид профессиональной тайны, однако наряду с работниками, осуществляющими свои профессиональные обязанности, к информации, составляющей медицинскую тайну, допускаются иные лица — осуществляющие общественную деятельность на безвозмездной основе (в том числе волонтеры), а также лица, обучающиеся в системе профессионального образования. Российские и сербские законы о здравоохранении возлагают на указанных обязанных лиц обязанность по неразглашению медицинской тайны (конфиденциальной информации), например ст. 25 Закона Сербии от 17 июля 2008 г. «О волонтерской деятельности»¹¹. Однако не установлена ответственность за разглашение ими тайн, а также допуск их к осуществлению общественной деятельности (профессиональному

обучению) не обусловлен возложением на них обязанностей по разглашению медицинской тайны — не только в период осуществления деятельности (обучения), но и после их прекращения. Независимо от того, прекратили ли указанные лица общественную деятельность, получили профессиональное образование либо прекратили профессиональное обучение досрочно, они успевают получить определенный объем информации, составляющей медицинскую тайну, которая впоследствии ими может быть потенциально разглашена. При определении длительности несения обязанностями лицами обязанностей по неразглашению медицинской тайны нам представляется, что основным мерилom должна выступать длительность жизни управомоченного субъекта медицинской тайны — гражданина (в случаях, предусмотренных законом, обязанности осуществляются после его смерти). Это обусловлено спецификой медицинской тайны, при которой незаконное ее разглашение недопустимо. Даже в случае применения к нарушителю мер воздействия они не компенсируют гражданину нравственные страдания, поскольку разглашенная информация способна распространяться безгранично — в пространстве и во времени — и стать известной множеству лиц. В эпоху цифровизации данная проблема является актуальной. Для гражданина эффективным представляется формирование такого правового режима, который превентивно исключал бы возможность разглашения его медицинской тайны. Эти юридически значимые обстоятельства ставят вопрос о необходимости допуска обязанного лица к определенному

¹¹ URL: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_volontiranju.html (date of access: 14.01.2025).

виду деятельности, профессиональному обучению лишь после оформления возложения на него обязанностей, с предупреждением об ответственности за незаконное разглашение тайн, при этом обязанности по неразглашению ими медицинской тайны гражданина должны устанавливаться пожизненно.

Выводы. Правовые формы, в которые облакаются общественные отношения по поводу медицинской тайны

в Республике Сербия, отличаются от аналогичных форм в России и для заимствования их с целью соответствующей правовой регламентации в настоящее время не всегда могут быть применены из-за отличий в их правовых системах. В то же время социальная значимость медицинской тайны предполагает возможность внесения в действующее законодательство обоих государств соответствующих изменений.

Литература

1. Арляпова Е.С. Риски и опции трансграничности (Сербия) / Е.С. Арляпова // Дневник Алтайской школы политических исследований. 2015. № 31. С. 82–86.
2. Баранов А.В. Геополитическая конкуренция акторов мировой политики за влияние на современную Сербию / А.В. Баранов // Общество: политика, экономика, право. 2020. № 10 (87). С. 12–20.
3. Бочарова З.С. Внешнеполитическая ориентация Республики Сербия на современном этапе / З.С. Бочарова, Б. Нацзыкэ // Вестник Московского университета. Серия 27 : Глобалистика и геополитика. 2023. № 3. С. 43–60.
4. Негош М. Особенности отношений Республики Сербия и Российской Федерации на современном этапе / М. Негош // Вопросы национальных и федеративных отношений. 2016. № 3 (34). С. 165–173.
5. Павлов А.В. Правовое регулирование общественных отношений по поводу медицинской тайны в Королевстве Дания и в Российской Федерации: сравнительный анализ / А.В. Павлов // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. 2017. № 4 (65). С. 74–80.

References

1. Toropygin, A.V. Economic and Political Aspects of the Serbia — EAEU Free Trade Area / A.V. Toropygin // Eurasian Integration: Economics, Law, Politics. 2021. Iss. 2. P. 120–131. DOI: 10.22394/2073-2929-2021-02-120-131

Встреча Никиты Михалкова, Момо Капора и Достоевского

Петрович-Милькович Таня,

журналист, блогер

avtor@lawinfo.ru

В данной статье сделан акцент на глубоком культурном и историческом значении встречи между сербским писателем Момо Капором и российским режиссером Никитой Михалковым в контексте сложных событий 1990-х годов. Основная мысль заключается в том, что не только физическая встреча между людьми важна, но и эмоциональное и моральное единство, особенно в жизненно трудные моменты. Автор демонстрирует, как встреча двух патриотов на фоне военных конфликтов и пропаганды оказала значительное влияние на восприятие идентичности славян и их отношений с Западом.

Контекст размышлений охватывает историческую обстановку Сербии в 90-х годах, когда страна испытывала жестокие нападения со стороны иностранных держав, что отразилось на национальной самосознательности и патриотизме. Сербия в этот период находит поддержку в России, что подчеркивает важность культурных и исторических связей между славянскими народами. Михалков, достигший мирового признания, использует свою платформу для выражения солидарности с сербским народом и стремления объяснить культурные различия, на которых базируется восприятие различных народов.

Ключевым моментом является мысль о том, что встреча двух культур — это не только физическое действие, но и символ глубокой духовной связи, которая помогает преодолевать трудности и одолеть негативное влияние извне. Представление о том, что «случай — это псевдоним Бога», подчеркивает веру в судьбоносность их встречи и необходимость понимать, кто мы есть как народ.

Ключевые слова: сербский язык, слово, счастье, встреча, патриотизм, человек.

The Meeting of Nikita Mikhalkov, Momo Kapor and Dostoevsky

Tanja Petrović Milković

Journalist, Blogger

The article focuses on the deep cultural and historical meaning of a meeting of Serbian writer Momo Kapor and Russian director Nikita Mikhalkov within the framework of the challenging events of the 1990s. The main idea is that not only a physical meeting between people is important but also emotional and moral unity, especially in difficult moments in life. The author shows how a meeting of the two patriots against the background of military conflicts and propaganda has made a considerable impact on the perception of identity of the Slavs and their relations with the West.

She reflects on the historical situation in Serbia in the 1990s when the country was experiencing cruel attacks from foreign states, which has affected national self-consciousness and patriotism. Serbia found support in Russia during that period, which emphasizes the importance of cultural and historical ties between the Slavic peoples. Mikhalkov, who has achieved world recognition, uses his platform to express solidarity with the Serbian people and the desire to explain cultural differences the perception of various peoples is based on.

The key point is the idea that a meeting of two cultures is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside. The belief that «chance is a pseudonym of God» emphasizes the belief in the fatefulness of their meeting and the need to understand who we are as a people.

Keywords: Serbian language, word, happiness, meeting, patriotism, man.

В сербском языке слово «счастье» имеет второе значение — «встреча». Не важны обстоятельства, при которых происходит встреча, важно, кто встречается. Даже в самые трудные и мрачные моменты дорогой человек, которого вы встречаете, приносит теплоту и счастье. В 1990-х годах Сербия подверглась жестокому нападению, сначала средствами массовой информации из жертвы сделали палача, а затем и с оружием — глобалистами во главе с Соединенными Штатами Америки. В те самые трудные для сербского народа моменты единственная поддержка исходила с востока, из России. Сама в беде, матушка-Россия давала все что могла и как могла. Было много добровольцев, которые сражались на стороне сербов, но было также много интеллектуалов и патриотов, которые пришли оказать моральную поддержку. Режиссер Никита Михалков в момент своей мировой славы приехал в Белград и встретил там известного сербского писателя и художника Момо Капора. Оба великих патриота сразу узнали друг друга. Поскольку мы, сербы, не верим в случайность, потому что случай — это псевдоним Бога, мы считаем, что истина, которую они узнали с помощью Достоевского, была необходима для этой встречи. Их темой была разница между нами, славянами, и западными людьми. Почему?! Отвечая на этот вопрос, мы получаем ответы на многие вопросы, которые нас беспокоят. Так, Никита Михалков решил приехать в Сербию, когда был на пике своей карьеры, в тот момент, когда получил «Золотого льва» в 1991 году в Венеции и «Оскар» за лучший зарубежный фильм «Утом-

ленные солнцем» в 1995 году. Его желание поддержать сербский народ в тот момент было высоко оценено и с благодарностью принято в Сербии. Их встреча была отмечена большим желанием объяснить разницу между нами, славянами, и западными людьми... Это различие имеет решающее значение для понимания нашей собственной позиции, когда на нас нападают ложью и когда мы лишены возможности защитить себя. Разговор, который длился всю ночь, как говорил Капор, закончился упоминанием Достоевского. А кто лучше и точнее определит человека, чем гениальный Достоевский?

Никита Михалков обратился к своему новому сербскому другу:

«Вы заметили, что нет американского фильма, в котором бы не погибло хотя бы сто человек, кто-то их расстрелял, они взлетели в воздух вместе с машиной. Никому не жаль этих людей, никто не знает, кто их мать или есть ли у них сестра. Не заботят их имена. Все умирают, как будто это вообще не имеет значения. А 150 лет назад студент в Петрограде убил женщину, и об этом написал книгу один писатель, а потом напишутся диссертации о том, имел ли студент право убить женщину или нет. Именно в этом разница между нами и ними. Запад думает, как жить, а мы думаем, ради чего живем».

Слова, которые Момо Капор услышал той ночью от своего нового друга Никиты, произвели на него сильное впечатление. И это был второй русский, который сильно изменил его жизнь. Первая встреча произошла 13 апреля 1943 г., когда Капору было всего четыре года. Она произошла

во время бомбардировки Сараева (Момо Капор родился 8 апреля 1937 г. в Сараеве). Фашистская Германия бомбила Сараево, а его мать, бабушка и другие родственники спрятались в подвале дома. Бомба, к сожалению, попала в тот дом, все погибли, кроме маленького Момо. Его мать защитила его своим телом. Маленький Капор, испуганный, вышел из руин дома и плакал, и тут его заметил какой-то русский, который в то время жил в Сараеве, пожалел мальчика и отвел его к себе домой. Маленький Момо знал только свое имя, поэтому русский спаситель дал ему новую фамилию. Так мальчик стал Момчило Момо герцеговинским. Говорят, что этот русский берег его как собственного ребенка. Когда в те военные годы маленький Момо заболел скарлатиной и был доставлен в больницу, его тетя, которая все время искала его через Красный Крест, взяла его к себе и заботилась о нем до конца войны. Его отец был в плену в Германии, выжил и вернулся после войны, а потом с Момо переехал в Белград. Город Белград для Момо Капора стал домом и

самым большим источником вдохновения. Его книги — «Алло, Белград», «Ада», «Блокада 011», «Хроника потерянного города», «Магия Белграда», «011 — Восток-Запад» и др. — показывают Белград особым и уникальным образом. Его плодovitая работа писателя и живописца, а также его большая любовь к своей родине поставили этого исключительного человека на самую вершину сербской культурной сцены.

Как я уже говорила в начале, случайностей не бывает, встречи предопределены, наши жизненные задачи, наши миссии оставляют след и вдохновляют. Встреча трех выдающихся людей, один из которых, т.е. Достоевский, присутствовал только духовно в ту ночь, решила загадку и дала ответ на вопрос, почему человек Запада не может нас любить и понимать. Славянская душа широкая, глубокая и хриstopодобная. Она может страдать, терпеть и любить, ее смысл исходит именно оттуда... Из добровольного жертвования собой и своими интересами ради своих близких и нередко совсем чужих людей.

УДК 343.14

ББК 67.410.204(2Рос)

DOI: 10.18572/3034-3798-2025-1-2-45-49

Дата поступления в редакцию: 06.02.2025. Дата принятия к публикации: 04.04.2025.

Политика глобального лидерства как феномен криминалистических угроз национальной безопасности Сербии и России

Рывкин Станислав Юрьевич,

доцент кафедры уголовного права и процесса Поволжского института (филиала) Всероссийского государственного университета юстиции (РПА Минюста России), доктор юридических наук (аттестация ЮНЕСКО), ветеран боевых действий
ryvkin_stanislav@mail.ru

Работа посвящена исследованию современных угроз национальной безопасности России и Сербии. Одним из средств обеспечения состояния защищенности личности, общества от внутренних и внешних угроз (основные отражены в Стратегии национальной безопасности Российской Федерации) нами рассматривается криминалистическое обеспечение раскрытия и расследования преступлений, причинами и условиями которых в современном мире постулируется феномен политики глобального лидерства. Определено, что выявление, исследование, классификация угроз политики глобальной стратегии однополярного мира представляют собой концептуальный вектор обеспечения национальной безопасности России, Сербии, дружественных государств и субъектов международных сообществ. В результате проведенного исследования автором сформулирована необходимость в разработке научно обоснованной платформы для формирования инновационных криминалистических сценариев, ситуаций с учетом реляционной концепции мирового развития при формировании общих, родовых, видовых, частных методик расследования преступлений.

Ключевые слова: гибель мирных жителей, военнослужащих, беспилотные аппараты, гибридные угрозы, сетцентрическая война, киберугрозы, криминалистическая методика, инновационные технологии, нетрадиционные виды оружия.

Global Leadership Policy as a Phenomenon of Criminalistic Threats to the National Security of Serbia and Russia

Stanislav Yurievich Ryvkin,

Associate Professor of the Department of Criminal Law and Procedure of the Volga Region Institute (Branch) of the All-Russian State University of Justice (RLA of the Ministry of Justice of Russia), Doctor of Law (UNESCO certification), Combat Veteran

The work is devoted to the study of modern threats to the national security of Russia and Serbia. It has been established that one of the means of ensuring the state of protection of the individual and society from internal and external threats (the main ones are reflected in the National Security Strategy of the Russian Federation), we consider criminalistic support for the disclosure and investigation of crimes, the causes and conditions of which in the modern world postulate the phenomenon of global leadership policy. It is determined that the identification, research, and classification of threats to the policy of the global strategy of the unipolar world is a conceptual vector for ensuring the national security of Russia, Serbia, friendly states and subjects of international communities. As a result of the research, the author formulated the need to develop a scientifically based platform for the formation of innovative forensic scenarios, situations, taking into account the relational concept of world development in the formation of general, generic, specific, and private methods of crime investigation.

Keywords: deaths of civilians, military personnel, unmanned aerial vehicles, hybrid threats, network-centric warfare, cyber threats, forensic techniques, innovative technologies, non-traditional types of weapons.

Национальная безопасность является определяющим фактором жизнеспособности России, Сербии и дружественных им государств. Одним из средств обеспечения состояния защищенности личности, общества от внутренних и внешних угроз (основные отражены в Стратегии национальной безопасности Российской Федерации) нами рассматривается криминалистическое обеспечение раскрытия и расследования преступлений, причинами и условиями которых в современном мире нами постулируется феномен политики глобального лидерства. Современная мировая цивилизация переживает период нарастания глобального кризиса, создающего угрозу выживанию человечества. В 1990-е годы военные операции стран альянса НАТО проводились без санкции Совета Безопасности ООН: в 1995 г. в Боснии, в 1999 г. — в Югославии. Двадцать четвертого марта 1999 г. авиация НАТО выполнила бомбовые удары по Сербии, пострадало мирное население. Для привлечения к ответственности военных преступников против человечности Россия и Сербия принимают последовательные, целенаправленные шаги по созданию международного трибунала, что позволяет говорить об актуальности исследований по созданию криминалистических концепций и методик по расследованию рассматриваемых злодеяний против человечности как в Сербии, так и в период СВО, унесшей жизни мирного населения и защитников России. Рассматриваемые научные криминалистические стратегии предлагается использовать по фиксации преступлений неонацистов и их пособников Международным общественным трибуналом, созданным

1 марта 2022 г. в России и возглавляемым Григорьевым Максимом Сергеевичем, кандидатом политических наук, профессором РГГУ, в работе которого задействованы представители более 30 стран мира, в том числе расположенных на Балканах. Сербия и Российская Федерация являются историческими партнерами и союзниками, что подтверждается защитой взаимных интересов как в 1876 г. в сербско-турецкой войне, так и по настоящее время, когда добровольцы Сербии сражаются на стороне Вооруженных сил России с мировым фашизмом и англосаксонским глобализмом. Научные и практические основы расследования военных преступлений, совершенных в Сербии в период Первой мировой войны, заложил Рейсс Рудольф Арчибальд, основав первую в Сербии полицейскую академию, где преподавал криминалистику. Рейсс опубликовал «Слушайте, сербы», призывая сербов быть мужественными, разумными, трудолюбивыми. Балканские ученые и практики — Иван (Душан) Милич, Лазар Нешич, Благоевич Марко, Игнатьевич Джорджи, Горазд Меско — развивают лучшие традиции школы Рейса Р.А.

Стремление сохранить гегемонию подталкивает США и страны Запада к ведению все более агрессивной международной политики, характеризующейся обострением международно-политических, экономических, экологических, социокультурных противоречий, конгломератом деструктивных проявлений, правонарушений и преступлений. Выявление, исследование, классификация угроз политики глобальной стратегии однополярного мира представляют собой концептуальный вектор обеспечения национальной безопасности

России, Сербии, дружественных государств и субъектов международных сообществ. Рассматриваемая задача позволяет сформулировать необходимость в разработке научно обоснованной платформы для формирования инновационных криминалистических сценариев, ситуаций с учетом реляционной концепции мирового развития при формировании общих, родовых, видовых, частных методик расследования преступлений — *si vis pacem, para bellum*, как метко подмечено римским оратором Флавием Вегецием. Нами выдвигается гипотеза о развитии криминалистического познания с учетом корреляции со стратегиями в международных отношениях, мировым развитием. В противоположном векторе реактивной политики США, Запада, ЕС и НАТО Россия, Сербия, БРИКС, ШОС и ОДКБ избрали стратегию глобальной безопасности от угроз по обеспечению энергетической безопасности, экологической безопасности, военной безопасности, кибербезопасности. В настоящий момент получили широкое распространение «гибридные угрозы»: кибервойна, асимметричные военно-силовые конфликты, глобальный терроризм, пиратство, незаконная миграция, коррупция, этнические и религиозные конфликты, отсутствие ресурсной безопасности, демографические вызовы, транснациональная организованная преступность и т.п.¹ С военной операцией «Буря в пустыне» 1991 г. связан еще один важный аспект эволюции криминалистического познания, непосредствен-

но связанный с мировой политикой. В данном случае речь идет о трансформации формата ведения войн в бесконтактные войны шестого поколения. Свое закрепление эта концепция получила в результате проведения операции НАТО «Союзная сила» в Югославии в 1999 г. Отечественный исследователь В.И. Слипченко характеризует бесконтактную войну как разновидность боевых действий, ведущихся оружием, основанным на новых физических принципах. Особая роль в бесконтактных войнах отводится авиации, высокоточному оружию, а также оружию нетрадиционного типа (лазерное, психотропное, генетическое, информационно-психологическое оружие)². В спектре теорий, описывающих специфику войн шестого поколения, важное место занимает концепция сетевых войн, разработанная в виде-адмиралом ВМС США Артуром Карлом Сербовски и профессором Джоном Джозефом Гарстка³. Для формирования научных, криминалистически значимых признаков сетевую войну логичнее представить в виде трех подсистем: информационной, разведывательной и боевой. Применяя технологии искусственного интеллекта, возможно добиться решения криминалистических задач по установлению механизма принятия решений в информационной подсистеме. Именно новые технологии передачи информации позволяют реализовать принципиально новый подход к управлению

¹ Столетов О.В. Политические аспекты формирования полицентрического мира в условиях «гибридных войн» // Русская политология. 2016. № 1. С. 88–97.

² Хрусталева М.А. Диверсионно-террористическая война как военно-политический феномен // Международные процессы. 2003. № 2.

³ Федорченко С.Н. Анализ эверсионных политических технологий // Проблемный анализ и государственно-управленческое проектирование. 2010. Вып. 6. Т. 3. С. 155–159.

войсками. Этот феномен предполагает объединение всех родов войск, а также космических аппаратов военного назначения в единую систему для постоянного обмена информацией⁴. Нами обосновывались необходимость и эффективность использования опосредованных средств обнаружения, особенно на обширных местностях, линиях боевого соприкосновения беспилотных летательных аппаратов (БПЛА)⁵. В сетевых войнах используются беспилотные летательные аппараты (БПЛА), боевые возможности глобальных высокоскоростных широкополосных систем спутниковой связи («Старлинк» и т.п.), а также боевые роботы, поставляющие информацию и наносящие точечные удары по целям⁶. Выявление, использование в криминалистических целях рассмотренной информации способствует разработке концептуальных положений перед прикладной наукой, в том числе для расследования гибели мирного населения и военнослужащих⁷. Пространственно-временной контент мира подвергается милитаризации как космического, так и киберпространства, включающего компьютерные сети: кабельные, оптоволоконные, беспроводные. Кибернетический потенциал, по

мнению Столетова О.В., Чихарева И.А., реализуется с помощью таких инструментов, как кибервойска и киберополчение⁸. Кибернетическое оружие может применяться в отношении государственных учреждений, военных объектов, атомных электростанций, кредитных учреждений, стратегических корпораций, военнослужащих, воинских формирований, мирных граждан⁹. В нетрадиционных вооружениях задействованы робототехника, биотехнологии, нанотехнологии, квантовые технологии, информационные и когнитивные технологии, боевые спутники и т.д. Анализ тактики действий Вооруженных сил США, НАТО позволил выявить использование беспилотных самолетов, роботов на гусеничном ходу, оснащенных автоматической винтовкой и пулеметом, роботов-саперов. На вооружение американского флота поступили ACTUV (Anti-Submarine Warfare Continuous Trail Unmanned Vessel), беспилотные корабли, тактика использования которых предполагает режим «стаи» по 10–15 судов для поиска и уничтожения подводных лодок противника¹⁰. В настоящее время разработаны и поступили на вооружение в Российской Федерации стратегические, разведывательные БПЛА («Орион», «Альтаир»), многофункциональные робототехнические комплексы, автоматизированные боевые системы, ударные робототехни-

⁴ Ткачева А.В., Хожевец О.А. Сетевые концепции в современных вооруженных силах // Инновационные технологии в учебном процессе : мат. 50-й научной конференции аспирантов, магистрантов и студентов (Минск, 28 марта 2014 г.). Минск : БГУИР, 2014. С. 27–28.

⁵ Рывкин С.Ю. Инновационные аспекты и тенденции тактики производства осмотров с использованием беспилотных авиационных средств // Современный ученый. 2019. № 6. С. 269–279.

⁶ Илларионов Г.Ю. Некоторые аспекты военного применения подводных роботов за рубежом // Известия Южного федерального университета. Технические науки. 2012. Т. 128. № 3. С. 65–75.

⁷ Рывкин С.Ю. Концептуальные основы расследования гибели военнослужащих : моногр. М. : РУСАЙНС, 2023. 124 с.

⁸ Чихарев И.А., Столетов О.В. К вопросу соотношения «мягкой силы» и «разумной силы» в мировой политике // Вестн. Моск. ун-та. Серия 12. Политические науки. 2012. № 3. С. 26–43.

⁹ Рывкин С.Ю. Криминалистические новации в расследовании преступлений с использованием кибернетического оружия // Военно-юридический журнал. 2023. № 6. С. 22–25.

¹⁰ Козюлин В.Б. Боевая робототехника в США, Китае и России: старт необъявленного соревнования // ПИР-центр. 2016. 26 июля. 7 с.

ческие комплексы на гусеничном ходу «Уран-9», «Платформа-М», «Шнек», «Богомол».

Таким образом, представляется возможным сформировать следующую авторскую позицию: последовательно развивать международную исследовательскую деятельность по формированию концепции инновационных подходов криминалистического учения для обеспечения национальной безопасности России, Сербии и дружественных стран и сообществ от угроз политики глобального ли-

дерства; практиковать формирование и использование международных следственных групп в расследовании преступлений, совершенных агрессивными международными акторами в отношении России, Сербии, дружественных стран и международных объединений БРИКС, ШОС, ОДКБ; выявлять закономерности эволюции криминалистического познания с учетом корреляции со стратегиями в международных отношениях, мирового развития в целях обеспечения международной безопасности.

Литература

1. Илларионов Г.Ю. Некоторые аспекты военного применения подводных роботов за рубежом / Г.Ю. Илларионов // Известия Южного федерального университета. Технические науки. 2012. Т. 128. № 3. С. 65–75.
2. Козюлин В.Б. Боевая робототехника в США, Китае и России: старт необъявленного соревнования / В.Б. Козюлин // ПИР-центр. 2016. 26 июля. 7 с.
3. Рывкин С.Ю. Инновационные аспекты и тенденции тактики производства осмотров с использованием беспилотных авиационных средств / С.Ю. Рывкин // Современный ученый. 2019. № 6. С. 269–279.
4. Рывкин С.Ю. Концептуальные основы расследования гибели военнослужащих : монография / С.Ю. Рывкин. Москва : РУСАЙНС, 2023. 124 с.
5. Рывкин С.Ю. Криминалистические новации в расследовании преступлений с использованием кибернетического оружия / С.Ю. Рывкин // Военно-юридический журнал. 2023. № 6. С. 22–25.
6. Столетов О.В. Политические аспекты формирования полицентрического мира в условиях «гибридных войн» / О.В. Столетов // Русская политология. 2016. № 1. С. 88–97.
7. Ткачева А.В. Сетецентрические концепции в современных вооруженных силах / А.В. Ткачева, О.А. Хожевец // Инновационные технологии в учебном процессе : материалы 50-й научной конференции аспирантов, магистрантов и студентов (Минск, 28 марта 2014 г.). Минск : БГУИР, 2014. С. 27–28.
8. Федорченко С.Н. Анализ эверсионных политических технологий / С.Н. Федорченко // Проблемный анализ и государственно-управленческое проектирование. 2010. Вып. № 6. Т. 3. С. 155–159.
9. Хрусталева М.А. Диверсионно-террористическая война как военно-политический феномен / М.А. Хрусталева // Международные процессы. 2003. № 2.
10. Чихарев И.А. К вопросу соотношения «мягкой силы» и «разумной силы» в мировой политике / И.А. Чихарев, О.В. Столетов // Вестник Московского университета. Серия 12. Политические науки. 2012. № 3. С. 26–43.

Смерть российского консула Щербины «в нашем многострадальном Косове»: по случаю 120-летия со дня убийства

Терзич Славенко,
академик Сербской академии наук и искусств,
доктор исторических наук, профессор
avtor@lawinfo.ru

Статья повествует о трагической судьбе русского консула Григория Степановича Щербины, который служил в Митровице (ныне часть Косова) во время политической нестабильности и насилия в начале XX века. Щербина, пришедший на должность в 1902 г., стал жертвой заговора албанцев, что подчеркивает продолжающуюся историческую драму сербского народа в Старой Сербии и его стремление к стабильности и защите своих интересов. Автор рассматривает не только биографию Щербины, но и контекст его службы, который включает в себя сложные международные отношения, вмешательство иностранных держав и описание внутреннего конфликта на Балканах.

Ключевые мысли статьи сосредоточены вокруг исторической значимости российской дипломатической миссии в регионе и роли, которую играл Щербина как защитник сербского народа в условиях террора и анархии. Автор подчеркивает, что Российская империя видела свою миссию на Балканах в защите православных христиан и предотвращении угнетения местного населения со стороны албанских банд формирований, активно поддерживаемых австро-венгерской дипломатией.

Статья подробно описывает предшествующие обстоятельства, которые влияли на назначение Щербины и его действия. Упомянуты интриги, зловещие угрозы со стороны местных албанских лидеров, таких как Иса Больетинац, и постоянные попытки консульства наладить порядок. Чрезмерная опасность, с которой столкнулись русские и сербские интересы в регионе, наглядно иллюстрируется через факты о нападениях на консульство и угрозах для жизни консулов, что в итоге нашло кульминацию в трагическом убийстве Щербины в 1903 г.

Смерть Григория Степановича Щербины воспринимается как трагическое событие, которое стало символом жертвы и героизма. Ее резонанс в сербском обществе и, шире, в России подтверждает не только личный вклад Щербины и его боевое мужество, но и историческую память о страданиях сербского народа. Автор заключает, что судьба Щербины не просто проиллюстрировала его личную храбрость, а выделила более обширные исторические и политические драмы, с которыми сталкивались народы Балкан.

В контексте статьи важно подчеркнуть, что судьба Щербины является отражением более сложного конфликта и символом единства сербского населения в борьбе за свои национальные права и самоопределение в условиях внешнего давления. Текст демонстрирует, как личные истории перекликаются с более крупными историческими процессами, создавая яркий портрет трагической эпохи в истории Восточной Европы.

Ключевые слова: Балканы, Европа, Сербия, консульство, убийство, реформы, героизм.

The Death of Russian Consul Scherbina “in Our Much-Suffering Kosovo”: On the 120th Anniversary of the Murder

Slavenko Terzić
Academician of the Serbian Academy
of Sciences and Arts, Doctor of History, Professor

The article talks about the tragic fate of Russian consul Grigory S. Scherbina working in Mitrovica (now part of Kosovo) during the political turmoil and violence in the early 20th century. Scherbina came to

office in 1902 and fell victim to the Albanian conspiracy, which emphasizes the continuing historical drama of the Serbian people in Old Serbia and the desire for stability and protection of interests. The author reviews not only the biography of Scherbina but also the circumstances of his office, which encompasses complicated international relations, the interference of foreign states and a description of the internal conflict in the Balkans.

The key ideas of the article are centered around the historical importance of the Russian diplomatic mission in the region and the role played by Scherbina as a defender of the Serbian people in the conditions of terror and anarchy. The author emphasizes that the Russian empire believed its mission in the Balkans to be protection of orthodox Christians and prevention of oppression of the local population by Albanian gangs actively supported by the Austro-Hungarian diplomacy.

The article describes in detail the preceding circumstances that affected the appointment and actions of Scherbina. The publication mentions scheming, terrible threats from local Albanian leaders such as Isa Boletini and constant attempts of the consulate to establish order. The extreme danger faced by Russian and Serbian interests in the region is vividly illustrated by facts of attacks on the consulate and deadly threats against consuls, the culmination of which was the tragic murder of Scherbina in 1903.

The death of Grigory S. Scherbina is viewed as a tragic event that has become a symbol of sacrifice and heroism. The public reaction to it in the Serbian society and on a broader scale — in Russia — confirms the Scherbina's personal contribution and his battle courage as well as the historical memory about the sufferings of the Serbian people. The author concludes that the Scherbina's fate has not only illustrated his personal bravery but also brought to light greater historical and political dramas encountered by the peoples of the Balkans.

It is important to emphasize within the framework of the article that the Scherbina's fate is a reflection of a more complicated conflict and a symbol of unity of the Serbian population in the struggle for their national rights and self-determination against the background of the external pressure. The text shows how personal stories resonate with larger historical processes creating a vivid portrait of the tragic era in the history of Eastern Europe.

Keywords: Balkans, Europe, Serbia, consulate, murder, reforms, heroism.

В живописных окрестностях древнего Троице-Ильинского монастыря на Болдинской горе, рядом со старинным русским городом Черниговом (ныне на территории Украины), покоятся бранные останки храброго русского консула Григория Степановича Щербины (1868–1903), павшего жертвой большого заговора албанцев Косовской Митровицы и ее окрестностей — всего через несколько месяцев после вступления в должность в этом городе. Он был похоронен 26 апреля (9 мая) 1903 г. Его судьба является иллюстрацией великой исторической драмы, которую сербский народ в Старой Сербии переживал на протяжении почти двух столетий и которая, к сожалению, продолжается на наших глазах в начале XXI в. Консульство Российской империи в Митровице было открыто в 1902 г., хотя из-за хаотичной ситуа-

ции во всей Старой Сербии и на севере Косово и Метохии флаг Российской империи был поднят над зданием консульства только 23 февраля 1903 г. (по старому стилю).

На протяжении столетий Юго-Восточная Европа была — иногда в меньшей, а иногда в большей степени — объектом внимания внешней политики Российской империи по двум причинам: из-за геостратегического положения этой части Европы, которая граничит с Адриатическим, Эгейским и Черным морями, а также и потому, что Россия стремилась защитить православных христиан на Балканах и помочь их освободительному движению. Проливы Босфор и Дарданеллы, а также выход в Средиземное море имели для Российской империи ключевое военно-стратегическое и экономическое значение. Генерал Фадеев в 1870 г.

заявил, что Россия без выхода к Средиземному морю — «птица с одним крылом». По этой причине Россия начала создавать консульства в конце XVIII в., сначала в Триесте и Дубровнике, затем в большинстве крупных городов Балкан в первой половине XIX в., чтобы уже после Крымской войны (1853–1856 гг.) блестящий российский министр иностранных дел, канцлер Горчаков, расширил сеть консульств в местах центральной части Балканского полуострова, а именно: консульства в Сараеве (1856), Шкодере (1857), Призрене (1866), Скопье, Битоле и многих других местах. Консульству в Митровице было поручено защищать сербский народ в этой части Старой Сербии и контролировать деятельность Австро-Венгрии в этом и прилегающих районах.

Уже во время открытия российского консульства в Митровице начались десятилетия анархии, насилия и террора косовско-метохийских албанцев, которые тайно поддерживались значительной частью турецких чиновников при полном и также тайном одобрении со стороны султана Абдул-Хамида. Подобные обстоятельства неизбежно приводили к убийствам российских консулов — сначала в Митровице Григория Щербины, а несколько месяцев спустя — консула в Битоле Александра Ростковского. Австро-Венгерская дипломатия оказывала албанцам Косово и Метохии разнобразную помощь через свою разветвленную агентурную сеть в Старой Сербии. Вскоре после открытия российского консульства в Митровице, в 1904 г., было открыто Австро-Венгерское консульство во главе с консулом Зимбауэром.

Довольно скучная жизнь Митровицы, типичная для многих балканских городов, оживилась благодаря железнодорожной линии из Салоник в Митровицу. Как только пришло известие об открытии российского консульства, начались угрозы и беспорядки со стороны местных албанцев во главе с Исой Больетинацем, «известным главарем и бандитом», как его оценили российские дипломаты. Больетинац жил в своем большом поместье и башне в соседней деревне Больетин, в долине реки Больетинска, ниже сербского монастыря Соколица. Русский консул в Скопье Машков в конце августа 1902 г. сообщил посольству в Константинополе, что недавно назначенный консул Щербина отправил каваз (личную охрану) в Митровицу со своими вещами, но что Иса Больетинац пригрозил, что дом, где разместятся он и каваз, будет найден и сожжен. Он также пригрозил, что ни кавазу, ни консулу не будет предоставлен дом в Митровице и что он не только будет сожжен, но они даже не смогут оставаться в Митровице. Больетинац открыто заявил, что, пока он жив, российского консула в Митровице не будет. Столкнувшись с серьезной угрозой, турецкие власти под защитой роты солдат с винтовками наперевес против фанатичной толпы перевели каваз и вещи консула в казармы, а в первых числах сентября отправили их поездом в Скопье. Больетинац угрожал убить российского консула прямо на вокзале. Он и многие мусульмане Митровицы отправили телеграмму в Йылдыз (двор султана), в которой говорилось, что прибытие русского консула станет причиной больших несчастий. Консул в Скопье Машков докладывал посольству в Константи-

нополе, что албанцы и турки радуются уходу русской миссии.

Сербская дипломатия, с другой стороны, настаивала перед министром иностранных дел России графом Ламздорфом и послом в Константинополе Зиновьевым на скорейшем открытии российского консульства в Митровице, поскольку местные сербы подвергались там очень большой опасности. В середине сентября правительство через российское посольство в Белграде сообщило графу Ламздорфу, что оно возлагает особые надежды «на положение жителей Старой Сербии в связи с прибытием назначенного русского консула в Митровицу». Сербский посланник в Константинополе Сава Груич также просил Щербину как можно скорее отправиться в Митровицу, поскольку «сербский народ ждет его скорого присутствия там, как обмороженного солнца». Из Константинополя пришел приказ командиру дивизии в Митровице Шемси-паше (по происхождению Чолович из места Бишево, вблизи Рожая) любой ценой арестовать Ису Больетинаца. По сути, это была восточная политическая пьеса, в которой приказ султанского двора носил формальный характер, а Шемси-паша, в сговоре с Больетинацем, заверил султанский двор, что Больетинаца невозможно арестовать даже с помощью десяти батальонов армии. Посол России Зиновьев настоял на том, чтобы Больетинац был наказан как можно суровее и немедленно выслан из Митровицы — как предварительное условие прибытия в Митровицу российского консула Щербины. Русская дипломатия в Константинополе считала, что безнаказанность Больетинаца подрывает российское влияние в этой части

Старой Сербии и поставит под угрозу жизнь местного сербского населения.

В начале ноября 1902 г. «каймакам» (наместник) Митровицы вместе со всем меджлисом провел два дня у Больетинаца в его башне, умоляя его отправиться в Константинополь без всякого наказания. Больетинац отказался и разослал гонцов во все стороны, «чтобы призвать истинных мусульман умереть вместе с ним за веру». По его приглашению в Больетин прибыло более 200 албанцев. Собравшиеся лидеры мусульман Митровицы, Вучитрна и Нови-Пазара одновременно объявили о своем решении скорее умереть, чем позволить российскому консулу прибыть в Митровицу. Русская и сербская дипломатия считала, что все эти беспорядки были спровоцированы австро-венгерской дипломатией. Беспорядки также стали причиной того, что султанский двор потребовал отсрочки отъезда Щербины в Призрен. В ответ в самом начале ноября 1902 г. Больетинац и албанцы сделали заявление о том, что не будут предпринимать никаких враждебных действий против русского консула. В начале декабря 1902 г. первый секретарь султана Абдул-Хамида сообщил послу Зиновьеву, что Иса Больетинац покинул Митровицу и направляется в Константинополь. За эту поездку он получил 200 турецких лир. Чтобы сделать абсурд еще больше, Больетинац прибыл в Константинополь 6 декабря 1902 г. и был со всеми почестями размещен в Йылдызе в качестве гостя султана Абдул-Хамида, придворная гвардия которого в основном состояла из албанцев с Балкан. Этот жест стал ярким доказательством того, что план организованного изгнания сербов из Старой

Сербии имел поддержку на высшем государственном уровне в духе панисламской идеологии Абдул-Хамида.

Лишь после отъезда Исы Больетинаца в Константинополь и некоторого, на первый взгляд, успокоения обстановки, в начале января 1903 года, в Митровицу прибыл Григорий Щербина, встреченный с воинскими почестями местными турецкими властями. Щербина хорошо знал менталитет албанцев, знал их язык и даже переводил некоторые из их эпических поэм. Как и большинство русских дипломатов того времени, он был очень образованным человеком, свободно владел арабским, татарским, армянским, грузинским и турецким языками, а позднее овладел албанским, сербским и болгарским языками. Он сразу же начал активную работу по проведению реформ турецкими властями, потребовав принятия в жандармерию примерно десятка местных сербов. Он отправил в Константинополь список 29 турецких жандармов, албанцев, с просьбой об их отстранении от службы. Несмотря на все известные обстоятельства, Щербина «смело, каждый день, в сопровождении кавказа в казачьем костюме, ходил по Митровице и охотился в ее окрестностях. Его мужество произвело сильное впечатление как на албанцев, так и на турок».

В начале февраля 1903 г. Хусейн Хильми-паша, действуя по приказу Йылдыза, связался с российским консулом в Скопье Машковым, чтобы выяснить, согласен ли консул Щербина на возвращение Больетинаца из Константинополя в Митровицу. В то же время местный турецкий командующий Шемси-паша убедил Щербину, что Больетинац не оказывал давления на хри-

стианское население, что он не несет ответственности за антирусские выступления августа 1902 г. и что свои крупные земельные владения он получил законным путем, а не путем захвата или грабежа. Щербина считал, что если султанский двор настаивает на его согласии на возвращение Больетинаца, то местные албанцы должны знать, кому они должны быть благодарны, и что его родственники и близкие должны обратиться в консульство с просьбой о помиловании Больетинаца и предоставлении гарантий и заверения относительно его будущего поведения. Щербина был хорошо осведомлен о том, что в деревнях вокруг Митровицы продолжаются тайные переговоры о преступных намерениях против него. При таких обстоятельствах согласие на быстрое возвращение Больетинаца, по мнению Щербины, было бы истолковано как слабость и страх консульства перед угрозами местных албанцев и произвело бы крайне неблагоприятное впечатление на все православное население не только Старой Сербии, но и прилегающих районов. Щербина через Машкова ответил Хильми-паше и лично Шемси-паше, что до тех пор, пока он не ознакомится с обстановкой в этом районе, он не видит возможности вести переговоры о возвращении Больетинаца.

Вскоре после прибытия Григория Щербины несколько сот хорошо вооруженных албанцев двинулись в поход на Митровицу, предварительно захватив Вучитрн, не скрывая своей ненависти к русскому консулу, которого они «совершенно не хотели». Последний отчет консула Щербины послу Зиновьеву в Константинополе датирован

17 (30) марта 1903 г. Щербина сообщает, что албанцы захватили Вучитрн при полной пассивности турецких властей. Всех сербских жандармов, недавно поступивших на службу, разоружили, у них отобрали форму и отправили в Приштину. Албанцы ограбили дом местного священника Фртунича, избили его сына и ворвались в церковь во время службы, забрав все деньги и ценности в золоте. Новый командующий армией в Митровице полковник Саид-бег сообщил Щербине, что толпа движется в сторону Митровицы и что он принимает меры по защите города. Начальник железнодорожной станции Вучитрн Стефков предупредил Щербину о том, что сложилась реальная опасность городу. Албанцы окружили Митровицу и перекрыли все подъездные пути. Рано утром, в половине девятого, Щербина, по его собственным словам, лично отправился верхом на коне осмотреть расположение турецкой армии, оборонявшей подступы к Митровице. Он сообщил, что на холмах по дороге к железнодорожной станции находятся шесть турецких пушек и две роты регулярных войск. Албанцы заняли все окрестные холмы — они стояли группами по 200–300 человек, тогда как всего их, по оценке Щерины, было около 4000 человек. На дороге, ведущей из Вучитрна по долине реки Ситница, шла непрерывная колонна вооруженных албанцев. На холме, возвышающемся над всем городом, пишет Щербина, находились 12 турецких пушек и батальон пехоты в полной боевой готовности. С южной стороны, на холме у развалин Звечана, была развернута пехотная рота для обеспечения безопасности дороги со стороны Печа. Командир Саид-паша, сопрово-

ждавший Щербину во время его обхода турецких позиций, сообщил ему, что он получил приказ от Хильми-паши защищать город. А на следующий день, 31 марта, Щербина объехал турецкие позиции на южном подступе к городу. На обратном пути, недалеко от железнодорожной станции Митровица, турецкий капрал Ибрагим Халид, по происхождению албанец из деревни Жегра района Гнилане, выстрелил в спину консулу Щербине и тяжело ранил его. Как сербские, так и российские дипломатические представители в Османской империи считали, что австрийские агенты подстрекали албанцев к нападению на Митровицу.

Тяжелораненый российский консул Григорий Степанович Щербина боролся за свою жизнь в здании консульства до раннего утра 10 апреля 1903 г. Первую помощь ему оказали турецкий военный врач Хасан-эфенди и его помощники. Узнав о тяжелом ранении консула Щерины, султан отправил в Митровицу из Салоник опытного хирурга Жака-пашу. Король Александр Обренович срочно отправил из Белграда одного из лучших сербских врачей, доктора Суботича, брата русского генерала Суботича, командующего русской армией в Приамурье. Вместе с Суботичем в Митровицу из Скопье отправились российский консул Машков и сербский консул в Скопье Куртович. Сербский консул из Приштины Аврамович прибыл немедленно. Огнестрельное ранение серьезно повредило печень, почки и другие внутренние органы. К вышеупомянутым врачам присоединился их коллега Камбуроглу, грек по происхождению, но консулу Щербине ничем помочь уже не смогли. Отпевание на месте совершили

митрополит Рашко-Призренский Никифор и отец Арсений, русский иеромонах из Дечан, а затем его отпевали русские монахи. Сербский консул в Приштине Куртович привез с собой гроб с крестом, венки и все необходимые похоронные принадлежности от имени короля Александра и королевы Драги Обренович. На великолепном королевском венке была короткая надпись: «Благородному Щербине — король и королева Сербии». Венки также прислали из Белграда российский посланник Чариков и Белградский русский клуб.

Смерть консула Григория Степановича Щербины вызвала большой резонанс среди сербов, а также в России и на Балканах. Сербы восприняли это как национальную катастрофу. Тело русского консула Щербины было перевезено поездом в Салоники, оттуда в Константинополь, где состоялась панихида, а затем в Чернигов. Повсюду по пути, на вокзалах толпы сербов стояли, чтобы отдать дань уважения своему храброму и самоотверженному защитнику. На вокзале в Скопье тело Щербины встречал сербский митрополит Фирмилиан в сопровождении око-

ло 30 священников из Скопье и окрестностей в присутствии консульского корпуса и представителей турецких властей. Григорий Степанович Щербина был отправлен на родину с большой скорбью и слезами сербского народа, особенно той части Старой Сербии, которая знала его лично и встречалась с ним. Сербский посланник в Константинополе Сава Груич отметил: «Смерть первого русского консула в нашем многострадальном Косове поистине полна трагизма и является прекрасным примером христианской жертвы ради ближнего своего (...) Господин Зиновьев, отправляя Щербину в Митровицу, потом говорил мне, как бы в шутку (...), что он едет как жертва за наше национальное дело и что сербы должны причислить его к лику святых, если албанцы его убьют. К сожалению, это предсказание быстро сбылось, и Щербина действительно пополнит ряды других героев Косова в памяти сербского народа!» Отважный Щербина во всем подражал своему великому предшественнику из Призрена Ивану Степановичу Ястребову, который в своей благородной миссии, к счастью, не испытал столь злой участи на сербской земле.

Сравнительный анализ безопасности несовершеннолетних в общеобразовательных учреждениях (на примере Российской Федерации и Балканских стран)

Шайкова Марина Витальевна,

доцент кафедры уголовного процесса и криминалистики

Юго-Западного государственного университета,

кандидат психологических наук, доцент

shaikovamarina@mail.ru

Состояние преступности, осуществляемой лицами моложе 18 лет, всегда являлось темой исследований, поскольку преступность несовершеннолетних напрямую отражает уровень социального развития любого государства. Обусловлено это тем, что несовершеннолетние являются высшей ценностью современного общества, поэтому задача по воспитанию подрастающего поколения сегодня становится главной целью государства. В статье рассмотрены проблемы преступности несовершеннолетних в Российской Федерации и в Балканских странах. Автор провел анализ безопасности в общеобразовательных учреждениях Российской Федерации, Республики Сербия и Федерации Боснии и Герцеговины, предложены меры оптимизации профилактической работы в образовательных учреждениях.

Ключевые слова: несовершеннолетние, безопасность, детерминанты преступности, деструктивное поведение, интернет-пространство, образовательное учреждение.

Comparative Analysis of Minors' Safety in Educational Institutions (Case Study of the Russian Federation and Balkan Countries)

Marina V. Shaykova

Associate Professor of the Department of Criminal Procedure and Criminalistics

of the Southwest State University

PhD (Psychology), Associate Professor

The state of crime committed by persons under the age of 18 has always been a research topic, since juvenile delinquency directly reflects the level of social development of any State. This is due to the fact that minors are the highest value of modern society, therefore, the task of educating the younger generation is becoming the main goal of the state today. The article examines the problems of juvenile delinquency in the Russian Federation and the Balkan countries. The author conducted a safety analysis in educational institutions of the Russian Federation, the Republic of Serbia and the Federation of Bosnia and Herzegovina, proposed measures to optimize preventive work in educational institutions.

Keywords: minors, security, determinants of crime, destructive behavior, Internet space, educational institution.

Обеспечение условий для нормального развития несовершеннолетних является первостепенной задачей, ко-

торая входит в число наиболее важных направлений, стоящих перед нашим государством. Несмотря на проведение

законодательной и организационной политики по защите прав детей, проблема создания благоприятных условий для безопасности их жизнедеятельности, оздоровления социальной среды является как никогда сегодня актуальной. «Проблематика криминализации несовершеннолетних является одним из актуальных в научном и практическом контекстах вопросов, тесно связанным с благополучием российского общества и перспективами его развития. Вопросы противодействия криминализации приобретают все большую актуальность в условиях цифровой трансформации социально-го взаимодействия»¹.

Преступность несовершеннолетних имеет свои особенности, связанные с психическими и физиологическими изменениями в подростковом возрасте, которые выражаются в непродуманности противоправного деяния, что часто приводит к раскрытию преступления, совершенного несовершеннолетним. Преступное поведение подростков обусловлено следующими причинами: в силу своей неопытности подростки для совершения преступлений обычно используют простейшие орудия — предметы бытового применения (кухонные ножи и отвертки), доски или камни, иногда кастеты или самодельные ножи; способ совершения преступления часто избирается под влиянием интернет-игр, которые формируют криминальные привычки и навыки; склонность к совершению противоправных деяний группой, что придает

больше уверенности, а также способствует уровню агрессивности и дерзости, особенно если склоняют к криминальным действиям лица, старше по возрасту; несовершеннолетние преступники зачастую не уделяют внимание сокрытию следов либо делают это предельно неэффективно.

В настоящее время в Российской Федерации имеет место положительная динамика сокращения преступности несовершеннолетних. Так, по данным портала правовой статистики Генеральной прокуратуры РФ, с 2010-го по конец 2022 г. количество зарегистрированных преступлений, совершаемых несовершеннолетними, снизилось. Согласно статистическим данным, приведенным Судебным департаментом при Верховном Суде РФ, за первую половину 2023 г. было осуждено по всем составам Уголовного кодекса Российской Федерации² 6503 несовершеннолетних. Статистические данные говорят о том, что преступность несовершеннолетних в текущее время составляет примерно 1% от общей преступности. Несмотря на относительно небольшие количественные данные, преступность несовершеннолетних вызывает опасения, так как именно несовершеннолетние составляют основу будущего общества, и государство должно оптимизировать программы и методики по предупреждению и профилактике данного вида преступности.

Особую обеспокоенность вызывает увеличение числа тяжких и особо тяжких преступлений, совершаемых лицами, не достигшими восемнадцатилет-

¹ Корзунин В.А., Духновский С.В., Енгальчев В.Ф. Криминальная идентичность несовершеннолетних правонарушителей в контексте современных исследований // Виктимология. 2023. Т. 10. № 1. С. 49.

² Уголовный кодекс Российской Федерации от 13 июня 1996 г. № 63-ФЗ // СПС «Консультант-Плюс».

него возраста. Например, если в 2022 г. было возбуждено 8573 уголовных дела, то в 2023 г. — уже 8757. В 2023 г. доля групповой преступности несовершеннолетних в общем количестве совершенных ими преступлений составила 41%. А число особо тяжких деяний, совершенных подростками, увеличилось на 31%.

В 2023 г. количество несовершеннолетних, совершивших преступления, выросло незначительно — на 1,4% (с 560 до 568). В то же время число уголовно наказуемых деяний, совершенных несовершеннолетними, выросло на 21,3% (с 633 до 768). В большей степени такая ситуация сложилась из-за роста количества совершенных многоэпизодных преступлений в сфере незаконного оборота наркотиков и мошенничеств по схеме «Родственник в беде». Причиной совершения обозначенных преступлений в подавляющем большинстве случаев явилось желание несовершеннолетних заработать денег³.

Сегодня Правительство РФ и Президент РФ Путин В.В. уделяют особое внимание благополучию и защите несовершеннолетних, так, в Российской Федерации объявлено Десятилетие детства, утверждены Основы государственной молодежной политики Российской Федерации на период до 2025 г.⁴, утверждена Концепция ин-

формационной безопасности детей⁵, приняты Основы государственной политики по сохранению и укреплению традиционных российских духовно-нравственных ценностей⁶.

Согласно статистическим данным, в общей массе преступлений, совершенных несовершеннолетними, лица мужского пола составляют примерно 90%, девушки — 10%. В последние годы наблюдается тенденция в расширении круга и количества преступлений, совершаемых лицами женского пола; увеличивается количество девочек, занимающихся проституцией, употребляющих алкоголь, наркотики, ведущих аморальный образ жизни, следствием чего и является преступное поведение.

В своем исследовании Л.В. Зубова и Л.Р. Аптикиева определили гендерные различия в проявлении преступного поведения несовершеннолетних и выявили различия по следующим параметрам: по видам правонарушений у мальчиков преобладает кража, у девочек — мошенничество; по жестокости совершаемых правонарушений у мальчиков преобладает высокое значение, у девочек — среднее; по степени тяжести преступления у мальчиков преобладают преступления средней тяжести, у девочек — небольшой тяжести. Таким образом, можно сделать вывод о том, что преступное поведение мальчиков-

³ Тарабрина А.А. К вопросу о защите интересов несовершеннолетних подозреваемых (обвиняемых) // Проблемы совершенствования российского законодательства : сборник тезисов Всероссийской (с международным участием) научной конференции курсантов, слушателей и студентов. Барнаул, 2024. С. 421.

⁴ Распоряжение Правительства РФ от 29 ноября 2014 г. № 2403-р «Об утверждении Основ государственной молодежной политики Российской Федерации на период до 2025 года» // СПС «КонсультантПлюс».

⁵ Распоряжение Правительства РФ от 28 апреля 2023 г. № 1105-р «Об утверждении Концепции информационной безопасности детей в Российской Федерации и признании утратившим силу Распоряжения Правительства РФ от 02.12.2015 № 2471-р» // СПС «КонсультантПлюс».

⁶ Указ Президента РФ от 9 ноября 2022 г. № 809 «Об утверждении Основ государственной политики по сохранению и укреплению традиционных российских духовно-нравственных ценностей» // СПС «КонсультантПлюс».

подростков более жестокое, чем преступное поведение девочек⁷.

При изучении мотивов и обстоятельств совершения преступления, исходя из гендерного признака, Д.Д. Людиновска определила следующие детерминанты, «способствующие преступности несовершеннолетних: алкогольное опьянение (юноши — 80%, девушки — 70%); осознанность безнаказанности (юноши — 55%, девушки — 70%); доступность благ в связи с отсутствием охраны (юноши — 40%, девушки — 50%); небольшой срок наказания (юноши — 64%, девушки — 38%); множество пунктов сбыта похищенного (юноши — 30%, девушки — 15%)»⁸.

В нашу жизнь вошли цифровые технологии, и несовершеннолетние стали активными пользователями интернет-пространства. В проведенном нами исследовании (2024 г.) мы определили, что «изучению защиты несовершеннолетних в виртуальном пространстве сегодня нужно уделять особое внимание, для того чтобы предупредить различные виды и формы асоциальных действий в отношении подростков и способствовать профилактике и предупреждению различных видов деструктивного поведения несовершеннолетних»⁹. В 78 регионах Российской Федерации проведена операция в отношении членов деструктивных интернет-сооб-

ществ. Задержаны 39 взрослых радикалов, склонявших по указанию Украины подростков к насильственным акциям. Девять подростков готовили нападения под воздействием украинских кураторов через мессенджеры¹⁰. Как отмечает Д.И. Ережипалиев, «проблема распространения радикальных идей среди детей в сети Интернет представляется крайне острой. Зачастую дети с неокрепшей психикой становятся объектами вербовки со стороны террористических организаций»¹¹. Поэтому для дальнейших защитительно-предупредительных действий необходимо изучать личность несовершеннолетних и определять характер онлайн-последствий и отношение к ним у подростков.

Повышенную тревогу сегодня вызывает возрастающий интерес у подростков к движению «скулшутинг», пропагандирующему стрельбу и насилие в образовательных учреждениях. Ярким тому примером является событие, произошедшее 20 сентября 2021 г. в Пермском государственном университете, где его студент устроил стрельбу из огнестрельного оружия. Как выяснилось позже, это нападение он планировал еще в несовершеннолетнем возрасте. К сожалению, подобное трагическое событие, связанное с вооруженным нападением, совершаемым молодым человеком, не является единичным, такие случаи в последнее время лишь учащаются. Причиной тому

⁷ Зубова Л.В., Аптикиева Л.Р. К вопросу гендерных различий в проявлении преступности несовершеннолетних (на примере Оренбургской области) // Вестник Оренбургского государственного университета. 2018. № 1 (213). С. 27.

⁸ Людиновска Д.Д. Криминологическая характеристика преступности несовершеннолетних // Студенческий вестник. 2022. № 37–2 (229). С. 43.

⁹ Шайкова М.В. Защита несовершеннолетних в онлайн- и офлайн-пространстве: дилемма кибербуллинга // Виктимология. 2024. Т. 11. № 2. С. 271.

¹⁰ URL: <https://tass.ru/proisshestviya/22009325?yclid=m3keguwhoi739376072> (дата обращения: 16.11.2024).

¹¹ Ережипалиев Д.И. Преступность несовершеннолетних на современном этапе развития российского общества // Всероссийский криминологический журнал. 2017. Т. 11. № 1. С. 103. DOI 10.17150/2500-4255.2017.11(1).98-108. EDN YHZEGD.

могут являться проблемы вовлечения детей в субкультуры деструктивной направленности, такие как «группа смерти» и т.п., вербовка в социальных сетях, употребление психотропных веществ, увлечение компьютерными играми, пропагандирующими насилие, и т.д. Среди причин такого рода преступности несовершеннолетних называют проблемы социализации, трудности в общении со сверстниками, травлю со стороны одноклассников, конфликты с родителями, насилие и отсутствие доверительных отношений в семье, ну и, конечно же, упущения в профилактической и оперативно-разыскной работе со стороны правоохранительных органов. В 2024 г. в Амурской области спецслужбы выявили несовершеннолетнего, который вступил в чате в переписку с неизвестными, предложившими устроить нападение на школу за 1000 \$ США. В таких же чатах состояли школьники, устроившие нападения на одноклассников в Иркутской и Челябинской областях.

Исследуя преступность несовершеннолетних как составляющую часть всей преступности в России, нельзя не остановиться на ее причинах, или, по-другому, криминогенных детерминантах. Причинность преступного поведения подростков напрямую связана с личностью каждого из них.

Личность несовершеннолетнего преступника многогранна, одни умышленно встают на преступный путь, другие оказываются случайно вовлеченными в преступную деятельность. Но одних и других лиц объединяет одно — подростковый возраст (14–18 лет), время глубоких внутренних конфликтов, переживаний, а также психофизиологических изменений. Важные для

жизни в социуме морально-нравственные ориентиры и принципы еще не сформировались, стереотипы поведения еще не сложились. Подросток еще не понимает свою роль в обществе, на фоне этого у него может развиваться комплекс неполноценности, а именно пониженная оценка многих своих достоинств, отсутствие осознания своей значимости и полезности для окружающих.

Мы выделяем особенности подростковой преступности, к которым в первую очередь относим отсутствие мотивов совершения преступлений, а в тех случаях, когда они все-таки присутствуют, то в основном носят спонтанный характер. Эта особенность связана с возрастными процессами, происходящими в подростковый период. Каждый подросток индивидуален в своем развитии, одни развиваются как большинство своих сверстников, другие подвержены акселерации, т.е. ускоренному психофизиологическому развитию, также нередко случаи задержки психофизиологического развития, или, по-другому, инфантилизм. Эти индивидуальные особенности, так или иначе, оказывают большое влияние на формирование предпосылок к совершению преступлений.

Помимо возрастных особенностей психики причинами преступного поведения несовершеннолетних могут являться: неблагоприятная атмосфера в семье — нередко случаи, когда дети воспитываются грубостью, насилием и жестокостью; влияние различных референтных групп (онлайн и офлайн); незанятый досуг; нежелание учиться и отсутствие соответствующего контроля со стороны родителей и учителей общеобразовательных учреждений.

Отдельно можно выделить причину преступного поведения несовершеннолетних, заключающуюся в незнании законов. М.А. Соколов считает, что «мало кто в возрасте от 14 до 18 лет должным образом представляет, что такое право, какие имеются права и какие обязанности обязательны к соблюдению. Этой неосведомленности в основном способствует отсутствие правового воспитания в школах, учреждениях профессионального образования, дополнительного образования»¹². Предельно мало времени уделяется выявлению и корректировке поведения трудных подростков, определению склонности к деструктивному поведению, агрессии, психологи недостаточно выявляют на ранних стадиях деструктивное поведение. Также отсутствует взаимодействие между педагогами и родителями, педагогами и инспекторами по делам несовершеннолетних, психологами и родителями.

В законодательстве Федерации Боснии и Герцеговины особое внимание уделяется преступности несовершеннолетних. Законодатель основывается на гуманистических принципах в отношении несовершеннолетних, применяя международные нормы и стандарты. Принятый Закон о защите детей и несовершеннолетних в образованной Федерации Боснии и Герцеговины и Республике Сербской проявил особые охранительные нормы в отношении несовершеннолетних¹³. В за-

конодательстве Федерации Боснии и Герцеговины присутствуют два вида ювенальных мер в отношении несовершеннолетних: профилактическая деятельность со стороны полиции и воспитательные меры. Несмотря на принимаемые профилактические и предупредительные меры в Боснии и Герцеговине преступность несовершеннолетних совершенствуется: несовершеннолетние совершают имущественные преступления в группах, через интернет-пространство подростки и молодые люди вербуются для совершения более опасных преступлений (терроризма), насилие между подростками приобретает распространенный характер в школах и на улицах. Как считают Карович С., Играчки Ж., законодатель Боснии и Герцеговины определил, что возрастной группе несовершеннолетних необходимо обеспечить защиту и безопасность¹⁴.

В Республике Сербии произошло криминальное событие — массовое убийство учеников в школе «Владислав Рибникар» в Белграде 3 мая 2023 г. Исследователи Играчки Ж., Скакавац Т., Манойлович Д. определили, что в школьном коллективе присутствовали следующие асоциальные факторы: деструктивные отношения между учащимися, недостаточная школьная система, которая могла бы защитить несовершеннолетних. Проведенное ими исследование в августе 2023 г. выявило, что родители, чьи дети посещают школу, оправданно беспокоятся за безопасность своих детей (в школе присутствуют агрессивные действия, создаются асоциальные группы, употребляются наркотики и т.д.)

¹² Соколов М.А. Криминологическая характеристика организационной преступной деятельности лиц раннего молодежного возраста : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 2015. С. 24.

¹³ Karović S., Igrački J. Victimological and Criminal Aspects of Juvenile Crime in Bosnia and Herzegovina // *Victimology*. 2022. Т. 9. № 1. С. 89.

¹⁴ Там же. С. 88.

Результаты исследования Играчики Ж., Скакавац Т., Манойлович Д. показали, что в Республике Сербия отсутствуют Кодекс школьной безопасности и безопасного поведения, Закон о безопасной школе, учениках и школьном персонале, принятый Национальным собранием; Декларация о безопасности учеников, учителей, преподавателей и школы как первоначальный документ по безопасности школы и учеников, обучение руководства школьной безопасности. Нет понимания, что применение многоуровневой защиты учащихся и школы как элементов поддержки образовательного процесса, учащихся, школьного персонала и школы является необходимым¹⁵.

С точки зрения Играчики Ж., Скакавац Т., Манойлович Д., «атмосфера безопасности в школе складывается из взаимосвязанных факторов, таких как отношение, чувства и поведение, школьные системы»¹⁶. В общеобразовательных школах Республики Сербия еще недостаточно эффективна профилактическая деятельность как для учителей, так и для обучающихся. В общеобразовательных школах недостаточна безопасность несовершеннолетних, которая основывается на социальной деятельности: дисциплине обучающихся, правилах и культуре в школе.

В Республике Сербии, как и в Российской Федерации, есть проблема с дисциплиной и поведением обучающихся в школах: несовершеннолетние издеваются друг над другом, притесняют более слабых, нет уважения к учи-

телям и т.д. В общеобразовательных учреждениях Республики Сербии, как считают Играчики Ж., Скакавац Т., Манойлович Д., социально-психологический климат в школе строится на отношении учеников к себе и сверстникам и взаимоотношениях между учителями и родителями. Поэтому конструктивные модели правоуповнутого поведения несовершеннолетних должны поддерживаться программы «Безопасная школа», которую предложили в своем исследовании Играчики Ж., Скакавац Т., Манойлович Д. Исследователи предлагают изучать деструктивное поведение несовершеннолетних превенторам («невидимым наблюдателям»), которые должны предупреждать все виды деструктивного поведения подростков. Также, по мнению Играчики Ж., Скакавац Т., Манойлович Д., превенторам необходимо постоянно совершенствовать свою профилактическую работу для более успешных предупредительных действий.

Мы считаем, что в Российской Федерации безопасность в общеобразовательных учреждениях необходимо совершенствовать, привлекая государственные, общеобразовательные и правоохранительные органы. Профилактическая деятельность должна состоять из комплекса воспитательно-предупредительных мер, которые должны осуществлять: инспектора по делам несовершеннолетних органов внутренних дел, педагоги, социальные педагоги, психологи и помощники директоров школ по воспитательной работе.

При исследовании предупредительно-защитных мер в отношении несовершеннолетних в образовательных учреждениях в Балканских странах мы

¹⁵ Skakavac T.Z., Manojlović D.A. Mass Murder in "Vladislav Ribnikar" Primary School: Victimization of Students, a Consequence of the Non-Existence of the "Safe School" Concept and Crime Prevention // *Victimology*. 2024. T. 11. № 1. С. 146.

¹⁶ Там же. С. 145.

пришли к выводу, что нужно взять основные предупредительно-воспитательные меры, которые можно применить в нашей стране: разработать концепцию по защите несовершеннолетних в общеобразовательных учреждениях, взяв за основу «Безопасность школы», разработанную в Республике Сербия. Данная модель предупредительно-воспитательной

работы будет способствовать оптимизации профилактической работы всех заинтересованных ведомств; предупредительно-профилактическая работа по совершенствованию безопасности несовершеннолетних должна основываться на взаимодействии между образовательным учреждением и муниципальной власти, на территории которой находится школа.

Литература

1. Ережипалиев Д.И. Преступность несовершеннолетних на современном этапе развития российского общества / Д.И. Ережипалиев // Всероссийский криминологический журнал. 2017. Т. 11. № 1. С. 98–108. DOI: 10.17150/2500-4255.2017.11(1).98-108
2. Зубова Л.В. К вопросу гендерных различий в проявлении преступности несовершеннолетних (на примере Оренбургской области) / Л.В. Зубова, Л.Р. Аптикиева // Вестник Оренбургского государственного университета. 2018. № 1 (213). С. 25–31.
3. Корзунин В.А. Криминальная идентичность несовершеннолетних правонарушителей в контексте современных исследований / В.А. Корзунин, С.В. Духновский, В.Ф. Енгальчев // Виктимология. 2023. Т. 10. № 1. С. 49–58. DOI: 10.47475/2411-0590-2023-10105
4. Людиновскова Д.Д. Криминологическая характеристика преступности несовершеннолетних / Д.Д. Людиновскова // Студенческий вестник. 2022. № 37–2 (229). С. 43–45.
5. Соколов М.А. Криминологическая характеристика организационной преступной деятельности лиц раннего молодежного возраста : автореферат диссертации кандидата юридических наук / М.А. Соколов. Москва, 2015. 27 с.
6. Шайкова М.В. Защита несовершеннолетних в онлайн- и офлайн-пространстве: дилемма кибербуллинга / М.В. Шайкова // Виктимология. 2024. Т. 11. № 2. С. 267–277.

References

1. Igrački, J. Mass Murder in “Vladislav Ribnikar” Primary School: Victimization of Students, a Consequence of the Non-Existence of the “Safe School” Concept and Crime Prevention / J. Igrački, T.Z. Skakavac, D.A. Manojlović // Victimology. 2024. Т. 11. № 1. С. 144–161. DOI: 10.47475/2411-0590-2024-11-1-144-161
2. Karović, S. Victimological and Criminal Aspects of Juvenile Crime in Bosnia and Herzegovina / S. Karović, J. Igrački // Victimology. 2022. Т. 9. № 1. С. 83–89. DOI: 10.47475/2411-0590-2022-10908

Литература

разовног рада допринеће оптимизацији превентивног рада свих заинтересованих органа; превентивни рад на унапређењу безбедности малолетних органа на чијој се територији налази образовне установе и општинска треба да се заснива на интеракцији образовне установе и општинских органа на чијој се територији налази школа.

1. Ережипалиев Д.И. Малолетничка делинквенција у садашњој фази развоја руског друштва / Д.И. Ережипалиев // Сврбуски часопис за криминологију. 2017. Т. 11. Број 1. С. 98–108. DOI: 10.17150/2500-4255.2017.11(1).98-108
2. Зубова Л.В. О питању родних разлика у испољавању малолетничке делинквенције (на примеру Оренбуршке области) / Л.В. Зубова, Л.Р. Антикина // Билтен Оренбуршког државног универзитета. 2018. Број 1 (213). С. 25–31.
3. Корзунин В.А. Кривична и идентичност малолетних преступника у контексту савремених истраживања / В.А. Корзунин, С.В. Духновскиј, В.Ф. Енгаличев // Викимологија. 2023. Т. 10. Број 1. С. 49–58. DOI: 10.47475/2411-0590-2023-10105
4. Лудинсков Д.Д. Криминолошке карактеристике малолетничке делинквенције / Д.Д. Лудинсков // Студент Хералд. 2022. Број 37–2 (229). С. 44–45.
5. Соколов М.А. Криминолошке карактеристике организоване криминалне активности лица млађег узраста: сажетак дисертације кандидата правних наука / М.А. Соколов. Москва, 2015. 27 с.
6. Шаикова М.В. Заштита малолетника у онлајн и офлајн простору: дилема сајбер малтретирања / М.В. Шаикова // Викимологија. 2024. Т. 11. Број 2. С. 267–277.

References

1. Igracki, J. Mass Murder in "Vladislav Ribnikar" Primary School: Victimization of Students, a Consequence of the Non-Existence of the "Safe School" Concept and Crime Prevention / J. Igracki, T.Z. Skačavac, D.A. Manojlović // Victimology. 2024. Т. 11. № 1. С. 144–161. DOI: 10.47475/2411-0590-2024-11-1-144-161
2. Karović, S. Victimological and Criminal Aspects of Juvenile Crime in Bosnia and Herzegovina / S. Karović, J. Igracki // Victimology. 2022. Т. 9. № 1. С. 83–89. DOI: 10.47475/2411-0590-2022-10908

ма "Безбедна школа", који су у својом истраживању предложили Игачки Ј., Скакавац Т. и Манојловић Д. Истражитељ и предавачу проучаваће дејструктивног понашања малолетних ка према посматрачима ("невидљивим посматрачима"), који би требало да спрече све врсте дејструктивног понашања адолесцената. Такође, према речима Игачки Ј., Скакавац Т. и Манојловић Д., посматрачи морају стално да унапређују свој превентивни рад за успешније превентивне акције. Сматрамо да у Руској Федерацији треба побољшати безбедност у општим образовним установама укључивањем државних, опшних образовних установа и органа за спровођење закона. Превентивне активности треба да се састоје од купа едукативних и превентивних мера које требају спроводити: инспектори органа унутрашњих послова за рад са малолетницима, наставници, социјални педагози, психолози и помоћници директора школа за васпитно-образовни рад.

Приликом проучавања превентивних и заштитних мера према малолетницима у образовним установама балканских земаља, дошли смо до закључка да је потребно преузети главне превентивне и образовне мере које се могу применити у нашој земљи: развити концепт заштите малолетних лица у општеобразовним установама, полазећи од концепта "Безбедна школа" развијене у Републици Србији, овај модел превентивног и васпитно-образовног

вишеинвоа заштите ученика и школе као елемената подршке образовном процесу, ученика, школског особља и школе:¹¹

Према речима Игачки Ј., Скакавац Т. и Манојловић Д. "Атмосферу безбедности у школи чине међусобно повезани фактори, као што су: однос, осећања, понашање и школски систем."¹² У општеобразовним школама Републике Србије превентивне активности још увек нису довољно ефикасне ни за наставнике, ни за ученике. У школама општер образована недовољна безбедност малолетника која се заснива на друштвеним активностима: дисциплина ученика, правила и култура у школи.

У Републици Србији, као и у Руској Федерацији, постоји проблем са дисциплином и понашањем ученика у школама: малолетници малтретирају једни друге, угњетавају слабије, нема поштовања према наставницима итд. У општим образовним установама Републике Србије, према речима Игачки Ј., Скакавац Т. и Манојловић Д. друштвено-психолошка клима у школи заснива се на следећим факторима: однос ученика према себи и својим вршњацима, међусобни однос наставника и родитеља. Стога, конструктивни модели права на послушност малолетника треба да се подржавају пропра-

¹¹ Игачки Ј., Скакавац Т., Манојловић Д. Масовно убиство у ОШ "Владислав Рибникар": виктимологија ученика као последица непостојања концепта "Безбедна школа" и превенције криминала // Виктимологија. 2024. Т. 11. Бр. 1. С. 144-161. (In Eng.) DOI: 10.47475/2411-0590-2024-11-1-C.146

¹² Ту је и.

но је идентификовану и исправљану понашања „тешких“ адолесцената, утврђивању склоности ка деструктивном понашању, агресивности, психолози и де-идентификују де-структивно понашање у раним фазама. Такође постоји недостатак интереса за измешу наставника и родитеља, наставника и инспектора за рад са малолетницима, психолога и родитеља. Законодавство Федерације Босне и Херцеговине посебно пажњу по-свећује малолетничкој делинквенцији. Законодавац се ослања на хуманистичке принципе у погледу малолетника, примјењујући међународне норме и стандарде. Усвојени закон о заштити деце и малолетника у обра-зовним установама Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске предвиђа посебна заштитна правила за малолетнике.⁹ У законодавству Фе-дерације Босне и Херцеговине постоје две врсте малолетничких мера: пре-вентивне активности од стране поли-ције и васпитно-образовне мере. Упр-кос превентивним мерама и мерама предострожности предузимани у Босни и Херцеговини, малолетничка делин-квенција се повећава: малолетници врше имовинска кривична дела у дру-пама, путем интернета, адолесцентни и млади се перфутују за вршење опас-них кривичних дела (тероризам), на-симе измешу адолесцената покрима

лица: сажетак дисертације кандидата правних

наука. Москва, 2015. 24 с.
⁹ Каровић С., Ирачки Ј. Виктимолошки и крими-нолошки аспекти малолетничке делинквенције у Босни и Херцеговини // Виктимологија. 2022. т. 9. бр. 1. С. 89.

убичајени карактер у школама и на улицама. Према речима С. Каровића и Ирачки Ј., законодавац Босне и Хер-цеговине, утврдио је да се старосној групи малолетника треба да осигура заштита и сигурност.¹⁰ У Републици Србији догоди се кри-минални случајеви — масовно убиство у ОШ „Владислав Рибникар“ у Београ-ду 3. маја 2023. године. Истражитељи Ирачки Ј., Скаваца Т., Манојловић Д. утврдили су да су у школском контек-сту присутни следећи асоцијални фак-тори, као што су деструктивни односи измешу ученика, незадовољан школски систем који би могао да заштити ма-ллетнике. Истраживање које су спрово-дили у августу 2023. године открило је да су родитељи чија деца похађају школу оправдано забринуте за без-бедност своје деце (постоје агресив-не радње, стварање асоцијалних гру-па, дрота итд.)

Резултати истраживања Ирачки Ј., Скаваца Т., Манојловић Д. пока-зали су да у Републици Србији не по-стоје: „кодекс безбедности и безбед-ног понашања у школама“; закон о без-бедној школи, ученицима и школском особљу који је би требало донети На-родна скупштина; „декларација о без-бедности ученика, учитеља, настав-ника и школа“ као и иницијални доку-мент о безбедности школа и ученика; обука управљања безбедношћу у шко-ли, а нема разумевања да је примена

¹⁰ Каровић С., Ирачки Ј. Виктимолошки и крими-нолошки аспекти малолетничке делинквенције у Босни и Херцеговини // Виктимологија. 2022. т. 9. бр. 1. С. 88.

Стога је за даље заштитне и превентивне радње потребно проучити личност малолетника и утврдити природу онлајн последица и однос према њима код адолесцената.

Повећана опасност данас је узрокована све већим интересовањем адолесцената за покрет "склуштинг", који промовише стрелчање и насиље у об-разовним установама. Илустративан пример за то је догађај који се догодио 20. септембра 2021. године на држав-ном универзитету у Перму, где је је-дан студент пуцао из ватреног оружја. Како се касније испоставило, овај на-пад је планирао још у време малолет-ства. Нажалост, овако трагичан до-гађај повезан са оружжаним нападом који је извршио млади човек није је-дини, такви случајеви су тек недавно постали све чешћи. Разлог за то мо-гу бити проблеми укључивања деце у деструктивне субкултуре, као што је "група смрти" и сл., перутовање пре-ко друштвеним мрежама, употреба психотропних супстанци, страст пре-ма компјутерским играма које промо-вишу насиље и сл. Међу разлозима за ову врсту малолетничке делинквен-ције су проблеми социјализације, по-тешкоће у комуникацији са вршњаци-ма, малтретирање од стране школских другова, сукоби са родитељима, на-сиље и недостатак поверења у поро-дичи и, наравно, пропусти у превен-тивном и оперативном-истраживачком раду од стране органа за спровођење закона. У 2024. години у Амурској об-

девојке — 50 %; мале казне (деца — 64 %; девојчице — 38 %; многобро-ност места за продају украденог (деца — 30 %; девојчице — 15 %).⁴

Дигиталне технологије су ушле у наше животе и малолетници су поста-ли активни корисници интернета про-стора. У нашем истраживању (2024.) утврдили смо да "проучавању зашти-те малолетника у виртуелном про-стору данас треба посветити посебну пажњу, како би се упозориле различит-те врсте и облици асоцијалних радњи према адолесцентима и промовиса-ло превенција и спречавање разли-читих врста деструктивног понашања малолетника."⁵ У 78 региона Руске Фе-дерације изведена је операција про-тив припадника деструктивних интер-нет заједница. Ухапшено је 39 ора-дних радника који су подстицали тинејџере на насиљне радње у корист Украјине. Девет тинејџера припрема-ло је нападе под утицајем украјинских ментора преко месенџера.⁶ Као што је констатовао Д.И. Ережипалиев,⁷ "и-деја међу децом на интернету представља велики про-блем. Често деца са нестабилном пси-хом постају објекти перутовања од стране терористичких организација."

⁴ Јудинскава Д.Д., криминалошке карактери-стике малолетничке делинквенције // Студентски

⁵ Шаикова М.В. Заштита малолетника у онлајн и

офлајн простору: дилема сајбер малтретирање

(енгл. cyberbullying) // Викимологија. 2024. Т. 11.

⁶ URL: <https://tass.ru/proissheshestviya/22009325?ysclid=m3kgeguwhoi739376072> (датум публикације: 16.11.2024).

⁷ Ережипалиев Д.И. Малолетничка делинквенција у садашњој фази развоја руског друштва // Све-руски часопис за криминалогију. 2017. Т. 11. Бр. 1.

су починили адолесценти порастао је за 31 %.

У 2023. години број малолетника који су починили кривична дела не-знатно је повећао — за 1,4 % (са 560 на 568). Истовремено, број кривичних дела малолетника повећан је за 21,3 % (са 633 на 768). Ова ситуација је у већој мери последица повећања броја многих епизодних кривичних дела почињених у области незаконите трговине наркотицима и превара у оквиру шеме "Родбина у невољи". Разлог за извршење ових кривичних дела у великој већини случајева била је жеља малолетника да зараде новац.²

Влада Руске Федерације и председник Руске Федерације В.В. Путин данас посебну пажњу посвећују до-бробити и заштити малолетника, на пример, Руска Федерација је прогла-сила Деценију детињства и утврди-ла Основе државне омладинске по-литике Руске Федерације за период до 2025. године: утврђен је концепт информационе безбедности деце: усвојене су Основе државне полити-ке за очување и јачање традиционал-них руских духовних и моралних вред-ности.

² Тарabrina A. A. По питању заштите интереса малолетних осуђених (оптужених) // Пробле-ми унапређења руског законодавства : зборник сажетака Свetskог (са међународним учешћем) научног скупа кадетa, слушалаца и студената. Барнаул, 2024. С. 421.

ција ширења опсета и количине кри-вичних дела које су починиле женске особе; повећава се број девојака које се баве проституцијом, употребљавају алкохол, дроге и које воде аморални начин живота, што доводи до крими-налног понашања.

У својој студији Л.В. Зубова и Л.Р. Ан-тикиева је открили су родне разлике у испољавању криминалног пона-шања малолетника и открили разлике у следећим параметрима "по врста-ма кривичних дела: крађа преовла-дава код деечака; код девојчица — превара; по суровости почињених кривичних дела: код деечака преовла-давају кривична дела средње тежине; код девој-чица имају мале тежине. Тако се мо-же закључити да је криминално пона-шање адолесцентних деечака суровије него код криминалног понашања де-војчица.³

Приликом проучавања мотива и околности кривичног дела на основу пола, Д. Људиновска је идентифико-вала следеће детерминанте које "до-приносе малолетничкој делинквен-цији: интоксикација алкохолом (деча-ци — 80%; девојчице — 70%); свест о некажњивости (дечаки — 55%; девој-чице — 70%); доступност доbara због недостатка заштите (дечаки — 40 %;

³ Зубова Л.В., Антикиева Л.Р. О питању родних раз-лика у испољавању малолетничке делинквенције (на примеру Оренбуршког региона) // Билтен Оренбуршког државног универзитета. 2018. бр. 1(23). С. 27.

кривичне радње подстрекавају ли- ца старија од њих; малолетни делик- венти често не обраћају пажњу на прикривање трагова, или то чине изу- зетно неефикасно.

Тренутно постоји позитиван тренд смањења малолетничке де линквен- ције у Руској Федерацији. Тако се, пре- ма порталу правне статистике Гене- ралног тужилаштва Руске Федерације, од 2010. до краја 2022. године смањо број регистрованих кривичних дела које су починили малолетници. Пре- ма статистички коју је доставило Пра- восуђе одређење при Врховном суду Руске Федерације, за прву половину 2023. године осуђено је 6503 малолет- ника по свим члановима кривичног закона Руске Федерације. Статисти- ки подаци показују да малолетничка делнквенција тренутно чини око 1 % од укупног криминала. Упркос рела- тивно малим квантитативним подаци- ма, малолетничка делнквенција иза- зива забринутост, јер су малолетници ти који чине основу будућег друштва, а држава мора да оптимизује програме и методе за спречавање и превенцију ове врсте криминала.

Посебно забрињава повећање броја тешких и посебно тешких кри- вичних дела која су починиле осо- бе млађе од осамнаест година. На пример, ако су 2022. године по- кренута 8.573 кривична предмета, а 2023. године — већ 8.757. Удио груп- је 41 %. А број посебно тешких дела које

¹ Корзунин В.А., Духновски С.В., Енгалчев В.Ф. Криминални идентитет малолетних преступ- ника у контексту савремених истраживања // Виктимологија. 2023. Т. 10. Бр. 1. С. 49.

дече, проблеми стварања повољних услова за безбедност њиховог живота и унапређења друштвеног окружења данас су актуелнији него икада. „Проблем криминализације малолет- ника је једно од актуелних питања у научном и практичном контексту, уско повезано са добробити руског друштва и изгледима за његов развој. Питања сузбијања криминализације постају све релевантнија у контексту дигиталне трансформације друштвене интеракције.“¹

Малолетничка делнквенција има своје карактеристике повезане са мен- талним и физиолошким промјенама у адолесценцији, које се изражавају у ло- ше концептирању незаконитој радњи, што често доводи до откривања кри- вичног дела које је починио малолет- ник. Криминално понашање адолесце- ната условљено је следећим разлози- ма: због свог неискључивог, адолесцент- обично користе најједноставније алате за извршење кривичних дела — пред- мете за домаћинство (кухичњске ноже- ве и одвијаче), даске или камење, поне- кад „металне боксере“ или аматерске ножеве; начин извршења кривичног дела често се бира под утицајем ин- тернет итара, које формирају крими- налне навике и вештине; склоност ка чинињу незаконитих радњи од стра- не групе, што даје више самопоуздања, а такође доприноси нивоу агреси- вности и дрскости, посебно ако их на

Компаративна анализа безбедности малолетника у општим образовним установама (на примеру Руске Федерације и балканских земаља)

Шанкова Марина В.

доцент катедре кривичног процеса и криминалистике
Југозлапачног државног универзитета
кандидат психолошких наука, доцент
shaikovamarina@mail.ru

Стане криминала које су починиле особе млађе од 18 година одувек је била истраживачка тема, јер малолетничка делатност директно одражава ниво друштвеног развоја било које државе. То је условљено чињеницом да су малолетници највећа вредност савременог друштва, па зато да се образувања младе генерације данас постаје главни циљ државе. У тексту се говори о проблемима малолетничке делатности у Руској Федерацији и у балканским земаљама. Аутор је спровео анализу безбедности у општеобразовним установама Руске Федерације, Републике Србије и Федерације Босне и Херцеговине и предложио мере за оптимизацију превентивног рада у образовним установама. **Кључне речи:** малолетна лица, безбедност, детерминанте криминала, деструктивно понашање, интернет простор, образовна установа.

Comparative Analysis of Minors' Safety in Educational Institutions (Case Study of the Russian Federation and Balkan Countries)

Marina V. Shaykova

Associate Professor of the Department of Criminal Procedure and Criminalistics
of the Southwest State University
PhD (Psychology), Associate Professor

The state of crime committed by persons under the age of 18 has always been a research topic, since juvenile delinquency directly reflects the level of social development of any State. This is due to the fact that minors are the highest value of modern society, therefore, the task of educating the younger generation is becoming the main goal of the state today. The article examines the problems of juvenile delinquency in the Russian Federation and the Balkan countries. The author conducted a safety analysis in educational institutions of the Russian Federation, the Republic of Serbia and the Federation of Bosnia and Herzegovina, proposed measures to optimize preventive work in educational institutions. **Keywords:** minors, security, determinants of crime, destructive behavior, Internet space, educational institution.

Обезбеђивање услова за нормалан развој малолетника је најважнији задатак, који је међу најважнијим областима криминалистике. Чињеница да су малолетници највећа вредност савременог друштва, па зато да се образувања младе генерације данас постаје главни циљ државе. У тексту се говори о проблемима малолетничке делатности у општеобразовним установама Руске Федерације, Републике Србије и Федерације Босне и Херцеговине и предложено мере за оптимизацију превентивног рада у образовним установама. **Кључне речи:** малолетна лица, безбедност, детерминанте криминала, деструктивно понашање, интернет простор, образовна установа.

околине у присуству конзулског ко-
ра и представника турских влас-
ти. Григориј Степанович Шчербина
испраћен је у своју отаџбину са ве-
ликим жалом и сузама српског наро-
да, нарочито оног дела у Старој Ср-
бији који га је лично знао и са њиме
се сретао. Српски посланик у Цари-
граду Сава Грујић је забележио: «Смрт
првог руског конзула на нашем туж-
ном Косову доиста пуна је трагич-
ности и диван је пример хришћанс-
ког пожртвовања за ближиње своје (...)
Г. Зиновјев упућујући Шчербини
у Митровицу тада ће ми као у шали
рећи (...) да он иде као жртва за нашу
народну ствар и да Срби треба да га
упишу у своје свеце, ако би га Арнаути
убили. На жалост ово се предсказање
брзо испунило и Шчербина ће доиста
у спомену Српског народа стати у ред
осталих његових косовских јунака!»
Храбри Шчербина се у свему угледао
на свог великог претходника из При-
зрена Ивана Степановича Јастребова
који, у својој племенитој мисији, на сву
срећу, није на српској земљи доживео
овакву злу судбину.

Арсеније, руски јеромонах из Деча-
на које су тада држали руски монаси.
Српски приштински конзул Куртовић
је у име краља Александра и краљи-
це Даре Обреновић довео са со-
бом сандук са крстом, венцима и свом
неопходном погрбном опремом.
На раскошном краљевском венцу је
стајао кратак натпис: „Благородном
Шчербини — краљ и краљица Србије“;
из Београда венце је послао и руски
посланик Чариков и београдски Руски
клуб.

Смрт конзула Григорија Степанови-
ча Шчербине изазвала је велики одјек
међу Србима, али и у Русији и широм
балкана. Срби су је доживели као на-
ционалну несрећу. Тело руског конзу-
ла Шчербине пренето је возом до Со-
луна, одатле до Цариграда у коме је
служен парастос, а затим до Черчи-
гова. Свуда уснут на железничким ста-
ницама стајало је мноштво Срба да
ода пошту свом храбром и несебич-
ном заштитнику. На станици у Скопљу
земне остатке Шчербине дочекали
су српски митрополит Фирмилијан
са 30-так свештеника из Скопља и

Шчербина је обилазио турске положаје на јужном прилазу граду. На повратку, у близини железничке станице у Митровици, турски каплар Ибрахим Халид, пореклом Арбанас из села Жегра код Ђиладана, пуцао је у леђа конзлу Шчербини и тешко га ранио. И српски и руски дипломатски представници у Османском царству су били мишљења да су аустроугарски агенти подстакли Арбанасе да нападну Митровицу.

Тешко рањени руски конзл Григорј Степанович Шчербина борио се за живот у задњу свога конзулата све до раних јутарњих часова 10. априла 1903. године. Прву помоћ пружио му је турски војни лекар Хасан-ефендија са својим помоћницима. На вест о тешком рањавању конзула Шчербине султан је из Солуна упутио у Митровицу искиусног хирурга Жак-пашу. Краљ Александар Обреновић је хитно послао из Београда једног од најбољих српских лекара др Суботића, брата руског генерала Суботића, команданта руске војске у Пријамурској области. Заједно са Суботићем у Митровицу су из Скопља допутовали и руски конзл Машков и српски конзл у Скопљу Куртовић. Одмах је стигао и српски конзл из Приштина Аврамовић. Пушчано зрно је тешко оштетило јетру, бубреге и друге унутршње органе. Поменутим лекари-ма придружио се и њихов колега камбуролу, грчког порекла, али конзулу Шчербини није било помоћи. На лицу места опело су одржали рашко-призренски митрополит Нићифор и отац

ни град. И следећег дана, 31. марта, био наредбу од Хилми-паше да брзских положаја обавестио га је да је допратио Шчербини током обиласка турца Пећи. Командант Саид-паша који је пешадије за обезбеђење пута из правалине Звечана, распоређена је четама. Са јужне стране, на брду близу разтурских топова и један батаљон низана, налази се у пуној ратној спреми 12 минира целим градом, пише Шчербинија Арбанаса. Над брдом које допружала се непрекидна колона наорудиз Вучитрна долином реке Ситницецени било око 4.000. На путу који воих је укупно према Шчербиновој проку у групама од 200 до 300 људи, докли заузеле сва околна брда — стајализама (редовне војске). Арбанаси су бииз шест турских топова и две чете ни путу према железничкој станици налавицу. Известно је да се на брдима наске војске која брани улазе у Митролично упутио да види распоред турсе према сопственим речима на кону Рано ујутру, у пола девет, Шчербинавицу и затворили све прилазне путеве.ност. Арбанаси су опколили Митроприо је Шчербини да граду прети опаске станице у Вучитрну Стефков улпозода заштити град. Начелник железничМитровици и да он предузима мереШчербини да се гомила креће премавици пукотњик Саид-бег обавестио језлату. Нови командант војске у Митробе, узевши сав новцац и драгоцености увор сина и упали у цркву у време служсвештеника Фрутнића, истукли њего-Арбанаси су опљачкали дом локалног униформа и послати су у Приштину.

мечисом боравио два дана код бoљe-тинца у његовој кули молећи га да оде у Цариград без икакве казне. Бoљeтинца је то одбио и послао гласнике на све стране „да позову праве муслимане да са њим умру за веру“. На његов позив у Бoљeтин је стигло више од 200 Арбанаса. Окупљени митровачки, вучитрнски и новопазарски муслимански главари су у исто време обзанили одлуку да ће пре умрети него што ће дозволити долазак руског конзула у Митровицу. Руска и српска дипломатија су сматрале да све ове немиле подстиче аустроугарска дипломатија. Немци су били и разлог да султанов двор тражи одлагање одласка Шчербине у Призрен. Заузврат Бoљeтинци и Арбанаси су на самом почетку новембра 1902. године дали бесу да против руског конзула неће предузимати никакве непријатељске акције. Први секретар султана Абдула Хамид аоба-вество је амбасадора Зиновијева по-четком децембра 1902. године да је Иса Бoљeтинца отишао из Митровице и да долази у Цариград. За пут је до-био 200 турских лира. Да апсурд буде већи Бoљeтинца је 6. децембра 1902. стигао у Цариград и са свим почастима смештен у Јилдиз, као гост Абдула Хамид а, чију су дворску гарду великим делом чинили Арбанаси са Балкана. Овакав гест је био јасан доказ да план организованаг протививања Срба из Старе Србије има подршку са врха државе у духу панисламистичке идеологије Абдула Хамид а.

Тек након одласка Исе Бoљeтинца у Цариград и извесног, на први поглед,

не митровачки кајмакам је са целим Почетком новембра 1902. годи-ног српског становништва. Србије и да ће угрозити живот локал-копати руски утицај у овом делу Старе да ће некажњавање Бoљeтинца пот-пломатија у Цариграду је проценити бина стигао у Митровицу. Руска ди-предуслов да би руски конзул Шчер-и хитно удаљен из Митровице — као нац буде што пре најстрожије кажњен Зиновијева је инсистирао да Бoљeтин-сет батальона војске. Руски амбасадор тинца није могуће ухапсити ни са де-цем уверавао султанов двор да Бoљe-Шемси-паша у дослуху са Бoљeтин-двора био формалне природе, док је стави у којој је налог из султановог једној оријенталној политичкој пред-питајући за цену. Радило се у ствари о сваку цену ухапси Ису Бoљeтинца не ловић из Бишева код Рожаја) да по-тровици Шемси-пашин (пореклом Чо-налог дивизијском команданту у Ми-озебао сунце“. Из Цариграда је стигао суство тамо народ српски очекује као Митровицу јер „његово скопије при-молио да Шчербина што пре крене за посланик у Цариграду Сава Грјић је назначенот руског конзула“. И српски бије полаже на долазак у Митровицу наде „на положај становника Старе Ср-стила грофа Ламсдорфа да посебне руског посланства у Београду обаве Влада је средином септембра преко би бити изложени великој опасности. С-лат у Митровици, јер ће локални Ср-да што пре буде отворен руски конзу-и амбасадора у Цариграду Зиновијева них послова Русије грофа Ламсдорфа

мири локалних Арбанаса на челу са Исом Болетинцем, «познатим глава-ром и разбојником» — како је оцењен од стране руских дипломата. Болети-нац је живео на свом великом имању и кули у оближњем селу Болетин, у долини Болетинске реке, испод срп-ског манастира Соколице. Руски кон-зул у Скопљу Машков је крајем августа 1902. године обавестио амбасаду у Ца-риграду да је нововименовани конзул Шербина послао у Митровицу свога каваза (лично обезбеђење) са ствари-ма, али да је Иса Болетинац запретио да ће кућа у којој ће бити смештен ка-ваз са конзуловим стварима бити за-паљена. Запретио је такође да ни ка-ваз ни конзул не могу добити кућу у Митровици, и не само да ће им бити спаљена, него не могу ни остати у Ми-тровици. Болетинац је отворено го-ворио да док је он жив руског конзу-ла неће бити у Митровици. Сучеена са озбиљном претњом турска власт је, под заштитом чете војника са пушка-ма на готово премафанатичној томили, каваза и конзулове ствари предавала у касарну, а већ првих дана септембра возом отпавила за Скопље. Болети-нац је претио да ће убити руског кон-зула на самој железничкој станици. Он и многи митровачки муслимани по-слали су телеграм у Јилдиз (султанов двор), указујући да ће долазак руског конзула бити узрок великих несрећа. Скопски конзул Машков је известио ам-басаду у Цариграду да Арбанаси и Тур-ци ликују због враћања руског каваза.

Српска дипломатија је, с друге стра-не, инсистирала код министра спољ-

ната (1853–1856) сјајни руски мини-стар иностраних послова канцелар Горчаков проширио мрежу конзула-та и у местима централног дела Бал-канског полуострва као што су били конзулати у Сарајеву (1856), у Скадру (1857), Призрену (1866), Скопљу, Би-тољу и многим другим местима. Кон-зулат у Митровици је имао задатак да штити српски народ у овом делу Старе Србије и да прати активност Аустро-гарске у овој и околним областима.

Већ приликом отварања руског конзулата у Митровици дошли су до изражаја вишедеценијска анархија, насиље и терор косовско-метохи-ских Арбанаса, који су у потаји има-ли подршку великог дела турских чи-новника, уз пуно, такође потајно, одо-бравање султана Абдула Хамида. Такве околности су неминуно и до-веле до убиства руских конзула — пр-во у Митровици Григорија Шербине, а неколико месеци касније и конзу-ла у Битољу Александра Ростковског. Косовско-метохијским Арбанасима је помоћ, разне врсте, пружала аустро-гарска дипломатија путем своје вр-ло развијене агентурне мреже у Ста-рој Србији. Убрзо после отварања рус-ког конзулата у Митровици уследило је 1904. године и отварање конзула-та Аустро-Угарске на челу са конзулом Цимбајером.

У прилично учмали живот Митро-

The key ideas of the article are centered around the historical importance of the Russian diplomatic mission in the region and the role played by Scherbina as a defender of the Serbian people in the conditions of terror and anarchy. The author emphasizes that the Russian empire believed its mission in the Balkans to be protection of orthodox Christians and prevention of oppression of the local population by Albanian gangs actively supported by the Austro-Hungarian diplomacy.

The article describes in detail the preceding circumstances that affected the appointment and actions of Scherbina. The publication mentions scheming, terrible threats from local Albanian leaders such as Isa Boletini and constant attempts of the consulate to establish order. The extreme danger faced by Russian and Serbian interests in the region is vividly illustrated by facts of attacks on the consulate and deadly threats against consuls, the culmination of which was the tragic murder of Scherbina in 1903.

The death of Grigory S. Scherbina is viewed as a tragic event that has become a symbol of sacrifice and heroism. The public reaction to it in the Serbian society and on a broader scale — in Russia — confirms the Scherbina's personal contribution and his battle courage as well as the historical memory about the sufferings of the Serbian people. The author concludes that the Scherbina's fate has not only illustrated his personal bravery but also brought to light greater historical and political dramas encountered by the peoples of the Balkans.

It is important to emphasize within the framework of the article that the Scherbina's fate is a reflection of a more complicated conflict and a symbol of unity of the Serbian population in the struggle for their national rights and self-determination against the background of the external pressure. The text shows how personal stories resonate with larger historical processes creating a vivid portrait of the tragic era in the history of Eastern Europe.

Keywords: Balkans, Europe, Serbia, consulate, murder, reforms, heroism.

У живописном пределу древног Тројичко-Млинског манастира на Бол-дином брду, поред староруског гра-да Черњгова (данас у Украјини), леже земни остаци храброг руског конзу-ла Григорија Степановича Шчербина (1868–1903) који је нао као жртва ве-лике завере Арбанаса Косовске Ми-тровице и околине — само неколи-ко месеци после ступања на дужност у овој вароши. Сахрањен је 26. апри-ла/9. маја 1903. године. Његова судби-на је илустрација велике историјске драме коју је, тада већ скоро два ве-ка, проживљавао српски народ у Ста-рој Србији, а која, на жалост, још увек траје пред нашим очима и на почет-ку 21. века. Конзулат Руске империје у Митровици отворен је 1902. годи-не, иако је због хаотичног стања у Це-лој Старој Србији па и на северу Косо-ва и Метохије застава Руске империје на задане конзулата подигнута тек 23.

федруара 1903. године (по старом ка-лендару).

Југоисточна Европа је вековима би-ла, некад мање а некад више, у средн-шту пажње спољне политике Руске империје из два разлога: због геостра-тешког положаја овог дела Европе који излази на Јадранско, Егејско и Цр-но море, али и због тежње Русије да шити православне хришћане на Бал-кану и помаже њихове ослободилач-ке покрете. Мореузи Босфор и Дарда-нели и излаз у Медитеран били су од-кључаног војностратејског али и еко-номског значаја за Руску империју. Ге-нерал Фадеев каже 1870. године да је Русија без изласка у Средоземно мо-ре „птица са једним крилом“. Ради то-га је Русија већ крајем 18. века запо-чела са оснивањем конзулата прво у Трсту и Дубровнику, затим у већини главних места Балкана у првој поло-вини 19. Века, да би после Кримског

The article talks about the tragic fate of Russian consul Grigory S. Scherbina working in Mitrovica (now part of Kosovo) during the political turmoil and violence in the early 20th century. Scherbina came to office in 1902 and fell victim to the Albanian conspiracy, which emphasizes the continuing historical drama of the Serbian people in Old Serbia and the desire for stability and protection of interests. The author reviews not only the biography of Scherbina but also the circumstances of his office, which encompasses complicated international relations, the interference of foreign states and a description of the internal conflict in the Balkans.

Slavenko Terzić
Academician of the Serbian Academy of Sciences and Arts,
Doctor of History, Professor

The Death of Russian Consul Scherbina in Our Much-Suffering Kosovo: On the 120th Anniversary of the Murder

Кључне речи: Балкан, Европа, Србија, конзулат, убиство, реформа, херојство.

У контексту чланка, важно је нагласити да је судбина Шербине одраз сложености сукоба и симбола јединства српског становништва у борби за своја национална права и самоопредељење пред спољ-ним приписцима. Текст показује како личне прилике пресецају са већим историјским процесима, ства-рајући живописан портрет трагичне епохе у историји Источног Европе.

Смрт Григорија Степановића Шербине доживљава се као трагичан догађај који је постао симбол жртве и херојства. Њен одјек у српском друштву и, шире, у Русији, потврђује не само лични допринос Шербине и његову војничку храброст, већ и историјско сећање на страдања српског народа. Аутор закључује да судбина Шербине не само да илустрира његову личну храброст, већ је и истакала шире историјске и политичке димензије са којима се суочавају народи Балкана.

У чланку су детаљно описане претходне околности које су утицале на именовање Шербине и на његове поступке. Помињу се интриге, злокобне претње локалних албанских лидера као што је Иса Болиетинац, и стални покушаји конзулата да успостави ред. Претерана опасност са којом се суоча-вали руски и српски кинијери у региону јасно је илустрована чиниоцима о напади на конзулат и претњама по животне кинијери, што је кулминирало трагичним убиством Шербине 1903. године.

Кључне идеје чланка усредсређене су на историјски значај руске дипломатске мисије у регио-ну и улогу коју је Шербина одиграо као бранилац српског народа у условима терора и анархије. Аутор наглашава да је руско царство видело своју мисију на Балкану у заштити православних хришћа-на и спречавању утицаја локалног становништва од стране албанских бандитских формација које је активно подржавала аустроугарска дипломатија.

Чланак говори о трагичној судбини руског конзула Григорија Степановића Шербине, који је слу-жио у Митровици (данас део Косова) током политичке нестабилности и насиља почетком 20. века. Шербина, који је ступио на дужност 1902. године, био је жртва албанске завере, која наглашава те-ксту историјску драму српског народа у Старој Србији и његове тежње за стабилношћу и заштитом својих интереса. Аутор разматра не само биографију Шербина, већ и контекст његове службе, који укључује сложене међународне односе, интервенцију страних сила и опис унутрашњег сукоба на Балкану.

Терзић Славенко
академик Српске академије наука и уметности,
доктор историјских наука, професор

Смрт руског конзула Шербине на тужном Косову — поводом 120 година од убиства

УДК 341.7
ББК 63.3(48)
DOI: 10.18572/3034-3798-2025-1-2-50-56
Дата доласка у редакцију: 06.03.2025. Дата прихватања за објављивање: 04.04.2025.

Русије и Србије, као и пријатељских земаља и заједница од претње политике глобалног лидерства; развија ти формирање и коришћење међународних истражних тимова у истраживањима починених од стране агресионих међународних актора против Русије и Србије, пријатељских земаља и међународних удружења БРИКС, ШОС и ОДКБ; идентификова-ти регуларности еволуције форензичког знања, узимајући у обзир корелацију са стратегијама у међународним односима и светском развоју у циљу обезбеђивања међународне безбедности.

Литература

1. Иларионов Г.Ју. Неки аспекти војне употребе подводних робота у иностранству / Г.Ју. Иларионов // Известија Јужног федералног универзитета. Техничке науке. 2012. Т. 128. Број 3 С. 65–75.
2. Козјулин В.Б. Борбена роботика у САД, Кини и Русији: почетак ненајављеног такмичења / В.Б. Козјулин // ПИР-центар. 2016. 26. јула. 7 с.
3. Ривкин С.Ју. Иновативни аспекти и трендови тактике извођења извиђања помоћу беспилотних летелица / С.Ју. Ривкин // Савремени научник. 2019. Број 6 С. 269–279.
4. Ривкин С.Ју. Концептуални основ за истраживање подобије војника: моно-графија / С.Ју. Ривкин. Москва: РУСАЈНС, 2023. 124 с.
5. Ривкин С.Ју. Форензичке иновације у истраживању злочина коришћењем кибернетичког оружја / С.Ју. Ривкин // Војно-правни журнал. 2023. Број 6. С. 22–25.
6. Столетов О.В. Политички аспекти формирања полицентричног света у условима хибридних ратова / О.В. Столетов // Руска политологија. 2016. Број 1 С. 88–97.
7. Ткачева А.В. Мрежноцентрични концепти у савременим оружаним снагама / Ткачева А.В. Хожевец // Иновативне технологије у образовном процесу: материјали 50. научне конференције постдипломаца, магистраната и студента (г. Минск, 28. марта 2014. г.). Минск: БГУИР, 2014. С. 27–28.
8. Федорченко С.Н. Анализа еверзионих политичких технологија / С.Н. Федорченко // Анализа проблема и државно-управљачко пројектовање. 2010. Изд. Број 6. Т. 3. С. 155–159.
9. Хрусталев М.А. Диверзионо-терористички рат као војно-политички феномен / М.А. Хрусталев // Међународни процеси. 2003. Број 2.
10. Чихарев И.А., Столетов О.В. На питање односа „меке силе“ и „разумне силе“ у светској политици / И.А. Чихарев, О.В. Столетов // Билтен Московског уни-верзитета. Серија 12. Политичке науке. 2012. Број 3. С. 26–43.

Сајбер оружје се може користити про-
тив државних институција, војних обје-
ката, нуклеарних електрана, кредит-
них институција, стратешких корпора-
ција, војног особља, војних формација
и цивила.⁹ Некоњвенционално оружје
укључује роботiku, биотехнологију,
нанотехнологију, квантне технологије,
информационе и когнитивне техноло-
гије, војне сателите итд. Анализа так-
тике деловања оружжаних снага САД
и НАТО, омогућила је откривање упо-
требе беспилотних авиона, робота на
гусеницама, опремљених аутоматском
пушком и митралезом, и робота мино-
ловаца. Америчка морнарица је доби-
ла беспилотни брод за борбу против
подморница (ASTUV — Anti-Submarine
Warfare Continuous Trail Unmanned
Vessel), беспилотне бродове, чија так-
тика подразумева режим „стада“ од
10–15 ловаца за тражење и уништа-
вање непријатељских подморница.¹⁰
Тренутно су у Руској Федерацији раз-
вијени и стављени у употребу стра-
тешки извиђачки беспилотни авиони
(Орион, Алтаир), мултифункционални
роботски комплекси, аутоматизовани
борбени системи, роботски комплекси
на гусеницима Уран-9, Платформа-М,
Шнек, Богомол.

Тако је могуће формирати следећи
став аутора: доследно развијати међу-
народне истраживачке активности за
формирање концепта иновативних
приступа форензичке науке како би
се осигурала национална безбедност

⁹ Ривкин С.Ју. Форензичке иновације у истра-
живању злочина коришћењем киббернетичког
оружја // Војно-правни журнал. 2023. брј 6.
С. 22–25.
¹⁰ Козјулин В.В. Борбена роботика у САД, Кини и
Русији: почетак ненајављеног такмичења // ПИР-
центар. 2016. 26. јула. 7 с.

и војних свемирских летелица у је-
дан систем за сталну размену инфор-
мација.⁴ Образложили смо потребу
и ефикасност употребе индиректних
средстава дјетекције, посебно на вели-
ким подручјима, борбених контактних
линија беспилотних летелица (БПЛ).⁵
Мрежно-центрични ратови користе
беспилотне летелице (БПЛ), борбене
способности глобалних система ши-
рокопојасне сателитске комуникације
велике брзине (Старлинк, итд.), као и
борбене роботе који пружају информа-
ције а такође прецизне ударе на
циљеве.⁶ Откривање и употреба разма-
траних информација у форензичке свр-
хе доприноси развоју концептуалних
одређби за примијену науку, укљу-
чујући и истраживање погибије недуж-
них цивила и војног особља.⁷ Простор-
но-временски садржај света пролази
кроз милитаризацију како космичког,
тако и сајбер простора, укључујући ра-
чунарске мреже: кабловске, оптичке
и бежичне. Киббернетички потенцијал,
по мишљењу Столетова О.В. и Чихаре-
ва И.А. се спроводи уз помоћ алата као
што су сајбер војска и сајбер милиције.⁸

⁴ Тацева А.В., Хожевец О.А. Мрежноцентрични
концепти у савременим оружжаним снагама //

Иновативне технологије у обрзовном процесу:
материјали 50. научне конференције постди-
пломца, магистрата и студента (г. Минск, 28.
марта 2014. г.) Минск: БГУИР, 2014. С. 27–28.

⁵ Ривкин С.Ју. Иновативни аспекти и трендови
тактике извојвања помоћу беспилот-
них летелица // Савремени научник. 2019. брј 6.
С. 269–279.

⁶ Иларионов Г.Ју. Неки аспекти војне употребе
поводних робота у иностранству // Известија
Лужног федералног универзитета. Техничке на-
уке. 2012. Т. 128. брј 3. С. 65–75.

⁷ Ривкин С.Ју. Концептуални основ за истраживање
погибије војника: монографија М.: РУСАЈНС,

⁸ Чихарев И.А., Столетов О.В. На питање односа
„меке силе“ и „разумне силе“ у светској поли-
тици // Вестник Московског универзитета. Се-
рија 12. Политичке науке. 2012. брј 3 С. 26–43.

магистром политичких наука, професором Руског државног универзитета за хуманистичке науке (РДУ), у чијем раду учествују представници више од 30 земаља света, укључујући оне које се налазе на Балкану. Србија и Руска Федерација су историјски партнери и савезници, што се потврђује и заштитом међусобних интереса, како 1876. године у српско-турском рату, тако и до данас, када се српски доброволци боре на страни Оружаних снага Русије против светског фашизма и англосаксонског глобализма. Научни и практични основ за истраживање ратних злочина почињених у Србији током Првог светског рата поставио је Рудолф Арчибалд Рајс, који је основао прву полицијску академију у Србији, где је предавао криминалистику. Рајс је објавио „Слушајте, Срби“, позивајући Србе да буду храбри, разумни и вредни. Балкански научници и практичари — Иван (Душан) Милић, Лазар Нешкић, Марко Благојевић, Ђорђи Игнатијевић, Горазд Мешко, развијају најбоље традиције школе Рудолфа Арчибалда Рајса. Желља за очувањем херемоније тераца и западне земље да воде све аргументивнију међународну политику, коју карактерише погоршање међународних политичких, економских, еколошких, друштвено-културних противречности, конгломератом „фестивала“ деструктивних манифестација, прекршаја и злочина. Идентификација, истраживање, класификација претњи политике глобалне стратегије једнополарног света је концептуални вектор за обезбеђивање националне безбедности Русије и Србије, пријатељских држава и субјеката међународних заједница. Задаатак који се разматра омо-

национална безбедност је одлучујући фактор одрживости Русије, Србије и пријатељских држава. Једним од средстава за обезбеђивање стања заштите личности и друштва од унутрашњих и спољних претњи (основне су изражене у Стратегији националне безбедности Руске Федерације) смањити се факторизација обезбеђивања откривања и истрага злочина, чији се услови и услови у савременом свету постулирају као феномен политике глобалног лидерства. Модерна светска цивилизација пролази кроз период растуће глобалне кризе која представља претњу опстанку човечанства. Током 90-их, војне операције земаља НАТО алијансе су спроведене без санкције Савета безбедности УН: 1995. године у Босни и 1999. године у Југославији. Авиони НАТО-а су 24. марта 1999. године извели бомбардовање Србије, при чему је страдао цивилно становништво. Да би се ратни злочинци против човечности привели ли правди, Русија и Србија предузимају доследне, циљане кораке за стабилно међународног трибунала, што омогућава да се говори о актуелности истраживања о стварању факторизацијских концепата и метода за истраживање предметних злочина против човечности, како у Србији, тако и током Специјалне војне операције (СВО), који су однели животе недужних цивила и бранилаца Русије. Предлаже се коришћење разматраних научних факторизацијских стратегија за евидентирање злочина неонациста и њихових сарадника од стране Међународног јавног трибунала основаног 1. марта 2022. године у Русији, на челу са Миксиром Сергејевичем Григорјевичем,

The work is devoted to the study of modern threats to the national security of Russia and Serbia. It has been established that one of the means of ensuring the state of protection of the individual and society from internal and external threats (the main ones are reflected in the National Security Strategy of the Russian Federation), we consider criminalistic support for the disclosure and investigation of crimes, the causes and conditions of which in the modern world postulate the phenomenon of global leadership policy. It is determined that the identification, research, and classification of threats to the policy of the global strategy of the unipolar world is a conceptual vector for ensuring the national security of Russia, Serbia, friendly states and subjects of international communities. As a result of the research, the author formulated the need to develop a scientifically based platform for the formation of innovative forensic scenarios, situations, taking into account the relational concept of world development in the formation of general, generic, specific, and private methods of crime investigation.

Keywords: deaths of civilians, military personnel, unmanned aerial vehicles, hybrid threats, network-centric warfare, cyber threats, forensic techniques, innovative technologies, non-traditional types of weapons.

Associate Professor of the Department of Criminal Law and Procedure of the Volga Region Institute (branch) of the All-Russian State University of Justice (RPA of the Ministry of Justice of Russia), Doctor of Law (UNESCO certification), combat veteran

Stanislav Yu. Ryzkin,

Global Leadership Policy as a phenomenon of criminalistic threats to the National Security of Serbia and Russia

Rad je posvećen istraživanju savremenih pretnji nacionalnoj bezbednosti Rusije i Srbije. Jednim od sredstava za obezbeđivanje stana zaštite ličnosti i društva od unutrašnjih i spoljnih pretnji (osnovane su izražene u Strategiji i nacionalne bezbednosti Ruske Federacije) smatra se kriminalističko podržavanje globalnog liderstva. Utvrđeno je da identifikacija, istraživanje, uzroci i uslovi u savremenom svetu postizanja kao fenomen politike globalnog liderstva. Jednopolarnost sveta predstavlja centralni vektor za obezbeđivanje nacionalne bezbednosti Rusije i Srbije, prijateljskih država i subjekata međunarodnih zajednica. Kao rezultat istraživanja, autor je formulisao potrebu za razvojem naučno osnovane platforme za formiranje naučno zasnovanih scenarija i situacija uzimanju u obzir relacioni koncept razvoja pri formiranju zajedničkih metoda istraživanja, situacija, uzimanju u obzir relacioni koncept razvoja pri formiranju zajedničkih metoda istraživanja, uzimanju u obzir relacioni koncept razvoja pri formiranju zajedničkih metoda istraživanja.

Кључне речи: погинули цивили, војници, беспилотне летелице, хибридне претње, мрежно-центриски рат, кибер претње, форензичке методе, иновативне технологије, неконвенционалне врсте оружја.

Ризкин Станислав Ју.
доцент катедре за кривично право и кривични поступак
Повољског института (филијала)
Сверуског државног универзитета правде (Руска правна академија)
Министарства правде Руске Федерације,
доктор правних наука (атестација Унеско)
војни ветеран
ryzkin_stanislav@mail.ru

Политика глобалног лидерства као феномен криминалистичких претњи националној безбедности Србије и Русије

УДК 343.14
ББК 67.410.204(Рос)
DOI: 10.18572/3034-3798-2025-1-2-45-49
Дата доласка у редакцију: 06.02.2025. Дата прихватања за објављивање: 04.04.2025.

Njegove knjige : Halo, Beograd, Ada, Blokada 011, Hronika izgnanog grada, Magija Beograda, 011-istok — Zapad i dr. predstavljaju Beograd na poseban i jedinstven način. Njegovo plodno književno i slikarsko delo, kao i velika ljubav prema domovini, svrstala je ovog izuzetnog čoveka na sam vrh srpske kulturne scene.

Kao što sam na početku rekla, slučajnosti ne postoje, susreti su predodređeni, naši životni zadaci, naše misije ostavljaju trag i inspirišu. Susreti trojice izuzetnih ljudi, od kojih je jedan ti. Dostojevski bio samo duhom prisutan te noći, rešio je zagonetku i dao odgovor na pitanje zašto je nemoguće da nas čovek zapada voli i razume. Slovenska duša je široka, duboka i hristolika. Ona može da pati, trpi i voli, njen smisao dolazi upravo odatle... Iz žrtve za drugog.

njegova majka, baka i drugi rođaci sakrili su se u podrum jedne kuće. Bomba je, nažalost, pogodila kuću, svi su poginuli sem malog Mome. Njegova majka ga je svojom telom zaštitila. Mali Kapora prestravljen izašao je iz ruševina kuće i plakao, tada ga je primetio nek Rus koji je u to vreme živio u Sarajevu, sažalio se na dečaka i odveo kod sebe. Mali Momo je znao da kaže kako se zove pa mu je ruski spasitelj dao i prezime Momčilo Momo Hercegovac. Kažu da ga je čuvao kao svoje dete. Kada je tih ratnih godina mali Momo dobio šarlah i odveden u bolnicu, njegova tetka koja ga je sve vreme tražila preko Crvenog krsta, uzela ga je i do kraja rata brinula o njemu. Njegov otac bio je u zarobljeništvu u Nemačkoj, preživeo je i posle rata sa Momom dolazi u Beograd. Grad Beograd za Momu Kapora postaje dom i najveća inspiracija.

U srpskom jeziku reč sreća ima u svom korenu pojam susreta. Nisu važne okolnosti u kojima se dešava susret, i u najtežim i najmrtačnijim trenucima draga osoba koju susretnete donosi sveslost i sreću. Dvedesih godina prošlog veka Srbija je bila brutalno napadnuta, prvo medijski da vi se od žrtve napravio dželat, a onda i oružano, od strane globalista, predvođenih SAD(Amerikom). U tim najtežim trenucima za srpski narod, jedina podrška dolazila je sa Istoka, od Rusije. I sama u problemima, majka Rusija, davala je šta je mogla i koliko je mogla. Bilo je mnogo dobrovoljaca koji su se borili na strani Srba, ali je bilo i mnogo inetelektualaca i rodoljuba koji su dolazili da pruže moralnu podršku. Reditelj Nikita Mihaikov u vreme svoje najveće svetske slave dolazi u Beograd i tu sreće poznatog srpskog pisca i slikara Momu Kapora. Obojica veliki rodoljubi odmah su se prepoznali. Kako mi Srbi ne verujemo u slučajnost jer je slučajnost potpis Boga, verujemo da je istina koji su oni spoznali uz pomoć Dostojevskog bila nužnaza ovaj susret. Njihova tema je bila razlika između nas Slovena i zapadnog čoveka. Zašto? U odgovoru na to pitanje, odgovara se na mnoga pitanja koja nas muče. Dakle, Nikita Mihaikov odlučuje da dođe u Srbiju kada je bio na vrhuncu svoje karijere, u trenutku kada je ovenčan Zlatnim lavom 1991. godine u Veneciji, a Oskarom za najbolji strani film "Varljivo sunce" 1995. godine. A njegova želja je pomogne srpskom narodu baš u tom momentu bila je u Srbiji prepoznata i vrlo poštovana. Njihov susret bio je obeležen velikom željom da se objasni razlika između nas Slovena i zapadnog čoveka. .. Razlika koja je ključna da razumemo sopstvenu poziciju kada smo lažima napadnuti i kada nam je oduzeta mogućnost da se branimo. Razgovor koji je trajao čitavu noć, kako je pričao Kapor, završio se uvođenjem Dostojevskog. Ako bi bolje i tačnije definisao čoveka od genijalnog Dostojevskog.

Nikita Mihaikov je svom novom srpskom prijatelju rekao:

"Jesi li ti primijetio da nema američkog filma u kome ne pogine bar sto ljudi, izrešeta ih neko, odlete u vazduh sa automobilom... Niko te ljude ne ožali, niti se zna ko im je majka, ni imaju li sestru. Niti kako se zovu. Svi izginu kao da to uopšte nije važno. A pre 150 godina jedan student u Petrogradu ubio je jednu babu i o tome napiše knjigu jedan pisac i onda se pišu disertacije o tome da li je student imao pravo da ubije babu ili nije. Eto, u tome je razlika između nas i njih. Zapad misli kako da živi, a mi mislimo zbog čega živimo."

Reći koje je te noći čuo Momu Kapor od svog novog prijatelja Nikite, ostavile su snažan utisak na njega. I to je bio drugi Rus koji je izvršio snažnu promenu na njegov život. Prvi susret desio se 13. aprila 1943. godine kada je Kapor imao svega četiri godine. Bilo je bombardovanje Sarajeva (M. Kapor rođen je 8. aprila 1937. godine u Sarajevu), fašistička Nemačka je bombardovala Sarajevo,

Keywords: Serbian language, word, happiness, meeting, patriotism, man.

and the need to understand who we are as a people.

The belief that "chance is a pseudonym of God" emphasizes the belief in the fatefulness of their meeting.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

The key point is the idea that a meeting is not only a physical act but a symbol of deep spiritual ties that helps overcome difficulties and cope with any negative influence from the outside.

Susret Nikite Mihaikova, Moma Kapora i Dostojevskog

Петровић Миљковић Тања,
новинар, блогер
autor@lawinfo.ru

Дата поднеска у редакцију: 28.03.2025. Дата прихватања за објављивање: 04.04.2025.

DOI: 10.18572/3034-3798-2025-1-2-42-44

ББК 60.027

УДК 316.7

ти због разлика у њиховим правним системима. Истовремено, друштва не значај лекарске тајне подразумева могућност уношења одговарајућих измена у важеће законодавство ове државе.

Литература

1. Арљанова Е.С. Ризици и трансграничне опције (Србија) / Е.С. Арљанова // Дневник Алтајске школе политичких истраживања. 2015. број 31. С. 82–86.
2. Баранов А.В. Геополитичко надметање светских политичких актера око утицаја на савремену Србију / А.В. Баранов // Друштво: политика, економија, право. 2020. број 10 (87). С. 12–20.
3. Бочарова З.С. Спољнополитичка оријентација Републике Србије у савременој фази / З.С. Бочарова, Б. Наџић // Билтен Московског универзитета. Србија 27: Глобалистика и геополитика. 2023. број 3. С. 43–60.
4. Његош М. Карактеристике односа Републике Србије и Руске Федерације у савременој фази / М. Његош // Питања националних и федералних односа. 2016. број 3 (34). С. 165–173.
5. Павлов А.В. Правна регулација друштвених односа у вези са лекарском тајном у Краљевини Данској и Руској Федерацији: селективна упоређена анализа / А.В. Павлов // Часопис страног законодавства и упоређеног права. 2017. број 4 (65). С. 74–80.
6. Павлов А.В. Тајна стручног образовања у обезбеђивању заштите лекарске тајне / А.В. Павлов // Медицинско право. 2023. број 3. С. 39–43.

References

1. Toropugin, A.V. Economic and Political Aspects of the Serbia — EAEU Free Trade Area / A.V. Toropugin // Eurasian Integration: Economics, Law, Politics. 2021. Iss. 2. P. 120–131. DOI: 10.22394/2073-2929-2021-02-120-131

коју касније могу потенцијално открити. Приликом утврђивања ле- не трајања обавезе неоткривања ле- карске тајне од стране обавезника, чи- ни нам се да главна мера треба да буде животни век овлашћеног субјекта ле- карске тајне — грађанина (у случаје- вима предвиђеним законом, обаве- зе се остварају након његове смрти). То је условљено због специфичношћу лекарске тајне, при којој је њено не- законито откривање неприхватљиво. Чак и у случају примене мера на на- рушитеља, оне не компензују морал- не патње грађанину, јер се откриве- не информације могу неограничено ширити у простору и времену, и по- стати познате многим особама. У ери дигитализације наведени проблем је актуелан. За грађанина је ефикасно формирање таквог правног режима који би превентивно искључио могућ- ност откривања његових лекарских тајни. Ове правно значајне околности постављају питање потребе издавања дозволе лицу које за одређену вр- сту делатности или стручно оспособ- љавање тек након упозорења на од- говорност за незаконито откривање тајни, док обавеза неоткривања ле- карске тајне грађанина треба да буде утврђене доживотно.

ЗАКЉУЧАЦИ. Правни облици којима се регулишу јавни односи у вези ле- карске тајне у Републици Србији раз- ликују се од сличних облика у Русији, а за њихово презимење — ради од- говарајућег правног уређења, тре- нутно се не могу увек примењива-

ција које представљају лекарску тајну, бију одређену количини информа- вање пре рока, оне успевају да до- ли прекинула стручно оспособља- ности, стекла стручно оспособљава- су ова лица прекинула јавне актив- кон престанка исте. Без обзира да ли вођења активности (обуке), већ и на- карских тајни — не само током спро- на њих обавеза у вези откривања ле- вање) није условљено стављањем не активности (стручно оспособља- као и њихова дозвола за вршење јав- за откривање тајни од стране њих, тим, не постоји утврђена одговорност ности" од 17.07.2008. године. Међу- кона Србије "О волонтерској актив- информације), на пример, чл. 25. За- откривају лекарске тајне (поверљиве ним обавезним лицима обавезу да не здравственој заштити налажу наведе- образовања. Руски и српски закони о ма која студирају у систему стручног (укључујући волонтере), као и лица- бесплатно обављају јавне активности стављају лекарску тајну — онама који приступ информацијама које пред- дужности, другим лицима је омогућен који обављају своје професионалне не, међутим, заједно са запосленима но сматра врстом професионалне тај- лекарска тајна се традиционал- ступнике.

пунолетства — за његове законске за- му се призна тек по пунолетству, а до во на чување лекарске тајне треба да ренцијација не изазива тешкоће), пра- дицинских интервенција (чија дифе- су са њим учињене. Код оваквих ме-

техника правног регулисања, способних за решавање задатака обраде информација.

Правни институт лекарске тајне је у стању да надокнади непотпуност регулисања истраживаних односа

вршењем одговарајућих измена у законодавству обе земље. У Србији, на пример, то би могло бити у облику издавања релевантног поглавља (одљка) о лекарској тајности у закону о здравственој заштити; у Русији — у виду обогативања Федералног закона бр. 323-ФЗ (и других закона) правним механизмима садржаним у Федералном закону „О личним подацима“ бр. 152-ФЗ.

Обе државе карактерише одсуство

прокламованог права (или правомочности) на лекарску тајну (на примеру Русије); на поверљивост личних података (на примеру Србије). Одсуство субјективног права чини одређени однос безличним, услед чега грађанин тешко одређује судбину нематеријалних добара која му припадају, јер у случају спора није у могућности да се позове на постојање овог права.

Чини нам се да је у законодавству обе државе непримењено дати право на лекарску тајну (или поверљивост информација) малолетнику од 15 година — када треба да се подвргне медицинској интервенцији, која може довести до озбиљне или умерене штете по његово здравље, или до смрти. Малолетно лице у овом узрасту није у стању да на адекватан начин процени опасност од последица радњи које

Србије. Тако је чланом 3. Закона о заштити личних података Србије утврђено да се његово дејство примењује на обраду личних података, која се у потпуности или делимично врши аутоматизованим средствима, као и на неаутоматизовану обраду личних података, која је део прикупљања података или је намењена прикупљању података. Овај закон садржи скуп ефикасних механизамских заштити информација које су законом класификоване као заштићене. Међутим, опсег регулисаних односа није потпун, јер изван оквира њене регулације постоје случајеви када се информације могу обрађивати (као и обелодањивати) другим методама обраде личних података. Дакле, информације се могу обрађивати само у писаној или електронској форми

у Русији је правно регулисање лекарске тајне у оквиру Федералног закона бр. 323-ФЗ и других закона, у смислу обима утицаја на субјекте односа, информационо у односу на Федерални закон „О личним подацима“ бр. 152-ФЗ од 27.07.2006. године — у делу његовог попуњавања широким спектром правних средстава, метода,

гулисача у односима у вези са лекаром тајном.

Категорија лекарске тајне оптерећена је етичким и правним својствима деликатне природе, без обзира на припадност правног система државе одређеној врсти правне породице и друштвене структуре, и захтева сталну законодавну активност, као и спровођење закона, како је наведено у литератури.⁶

На основу резултата овог истраживања може се поставити питање ефикасности правне регулативе: чије законодавство (Русија или Србија) деље ефикасније у погледу регулисача јавних односа у погледу лекарске тајне? Чини нам се да се одговор на ово питање не може дати — због специфичности законодавне регулативе у свакој држави и у Европи у целини. Србија, као држава у центру Европе, у циљу ефикасног кретања ро-бе, радова, услуга, стандардизације (ро-бе (радова, услуга), њиховог сертификовања и сл., чланица је различитих наднационалних европских организација, а њено национално законодавство интегрисано је у јединствено законодавство Европске уније.

Истовремено, треба напоменути извесну непотпуност законске регулативе у вези са личним подацима у законодавству Русије и у законодавству

питања од значаја за заштиту личних података уређују се у складу са законом којим се уређује медицинска документација и евиденција у области здравствене заштите, и законом којим се уређују права пацијената. Елемент садржине лекарске тајне у наведе-ној норми је концепт "садржаја података о здравственом стању", преостали концепти су саставна компонента заштите ових података. Чланом 17 Закона проширује се садржај лекарске тајне због "медицинско-статистичких и других података и информација о здравственом стању и потребама становништва за здравственом заштитом" предвиђених ставом 11 овог члана. Чланом 54. признаје се поверљивост медицинске документације пацијента, то исто правило налаже релевантним субјектима да је штите од неовлашћеног приступа, копирања и злоупотребе, без обзира на облик у којем се подаци у њој чувају, у складу са законом о правима пацијентске тајне којим се уређују од-носи у области здравствене заштите. Члан 15. Закона предвиђа и заштиту медицинских информација интегрисаних у здравствени информациони систем Србије. Чланом 251. Закона предвиђене су казне релевантним личима за повреду поверљивости медицинске документације пацијента која се обрађује и подноси за појединачне и збирне извештаје. Наведене норме Закона о здравственој заштити, као и одребе других закона, у ограниченој мери откривају предмет правног ре-

⁶ Павлов А.В. Правна регулатива јавних односа у вези са лекарском тајном у Краљевини Данској и Руској Федерацији: упоредна анализа / А.В. Павлов // Часопис страног законодавства и упоредног права. 2017. број 4(65). С. 79.

изведене термине. Ово је трећа разлика у истраживањима правних система у погледу лекарске тајне. Чини се да ова разлика не указује на одсуство лекарске тајне у Србији као правног феномена: уз разлике у наведеним терминима, под њом се види јединствена суштина регламентисаног нематеријалног добра физичког лица — информација које подлежу правној заштити кроз формирање правног режима који искључује приступ лицима која нису наведена у закону. Делује, у холлистичком схватању институције лекарске тајне у Србији не постоји, јер се заштита лекарске тајне не сваког грађанина остварује низом норми садржаних у различитим записима, при чему се у великој мери примењују норме правног институције личних података. Међутим, упркос таквом расејању норми, и упркос недовољној одговарајућег терминолошког апарата, према њиховој укупности и садржају, на основу реалне стварности и садржаја лекарске тајне грађанина Србије, де факто је неопходно препознати постојање институције лекарске тајне као такве.

Заузврат, у Русији постоје различита лекарска тајна, и институција личних података.

Чланом 14. Закона о здравственој заштити Србије, утврђено је да се врста и обим података, сврха обраде података, садржај података од здравственог стања, доступност података, мере за њихову заштиту и друга

Члан 13. део 1. федералног закона бр. 323-ФЗ утврђује да се лекарска тајна састоји од информација о чињеници да се грађанин обратио ради пружања лекарске помоћи, информација о његовом здравственом стању и дијагнози, и других информација добијених током његовог лекарског прегледа и лечења.

У Србији се институт медицинске тајне манифестује директно — кроз норме других закона, поред закон Србије „О здравственој заштити“ од 11. априла 2019. године, што је другачија разлика у односу на сличан руски институт. Овај закон садржи само неколико норми које дају разлог да се признају као регулишући односи у вези са лекарском тајном, а регулисање већег дела ових односа врши се позивањем на друге законе, укључујући и оне о личним подацима. Закон Србије „О заштити личних података“, усвојен у новембру 2019. године, садржи пресивне правне механизме, начине и методе правног уређења јавних података у вези личних података у Европској унији, а дање законодавац Србије стално га унапређује на основу искуства законодаваца европских држава и законодавства Европске уније. У Србији лекарска тајна није дефинисана законом, терминолошки апстрактна српских закона који су позвани да регулишу односе поводом лекарске тајне (узимајући у обзир оријентисаност на право Европске уније) садрже термине „поверљивост“, „поверљиве информације“, као и из њих

„током своје историје билатерални од-
носи Србије и Русије пролазили кроз
различите фазе и да се њихов развој
не може назвати равноммерним”⁵ —
имајући у виду сложеност руско-
српских односа 90-их година прошлог
века.

Након завршетка Другог светског
рата у периоду формирања социјали-
стичког логора, правни системи обе
државе интегрисани су у систем со-
цијалистичког права, а са распадањем
цирпани су. Дакле, крајем другог ми-
ленијума, у процесу уједињења ев-
ропских држава у нову међународ-
ну заједницу, законодавац Републике
Србије узео је праваца придружи-
вање законодавству наднационал-
не асоцијације — Европске уније. За-
конодавство Русије је, с једне стране,
независно и самостално формирано;
са друге стране, у себи садржи одређе-
ни број одлика својствених законо-
давству Европске уније, што је прва
разлика у правним системима обе др-
жаве.

У Русији је лекарска тајна регулиса-
на Федералним законом од 21.11.11.
године бр. 323-ФЗ „О основама здрав-
ствене заштите грађана у Руској Феде-
рацији” (у даљем тексту: „Федерални
закон бр. 323-ФЗ”), другим федерал-
ним законима и регулаторним прав-
ним актима издатим на основу њих,
укључујући и оне о личним подацима.

⁵ Његош М. Карактеристике односа Републике
Србије и Руске Федерације у садашњој фази /
М. Његош // Питања националних и федералних
односа. 2016. бр. 3(34). С. 169.

дирекцији објашњава се присуством
историјских, културних, политичких,
економских и других веза које су се
развијале између држава током векова.
У науци су објективно рефлектоване
процене сарадање са Србијом у разли-
чним гранама привреде, права, кул-
туре итд. Образложено се наводи да је
„улога Русије у историји велика, а веза
између ових земаља и народа је друго-
трајна”¹ Напомиње се да „Русија има
али за њу нису ништа мање важни ни
економске интересе у овом региону,
пријатељски односи са српским наро-
дом, који нису ништа мање вредни”²
Бочарова З.С. напомиње да је „Србија
епицентар нормализације односа на
Западном Балкану, „кључ” стабилности
и мира у региону, као и мотор евро-
пских интеграција свих шест земаља
Западнот Балкана”³ Није мање објек-
тивна тврдња да је само Србија остала
„кључна тачка” руског утицаја на Бал-
кану. Преовлађују економски ресурси
утицаја: енергетски трансит, инвести-
ције, трговински промет, учешће рус-
ког бизниса у приватизацији.⁴ Исто-
времено је објективна и изјава да су

¹ Арханова, Е.С. Ризии и трансграничне опције
(Србија) / Е.С. Арханова // Дневник Алтајске
школе политичких истраживања. 2015. бр. 31.
С. 84.

² Торугин, А.В. Economic and Political Aspects
of the Serbia — EAEU Free Trade Area / A.V. Toro-
rugin // Eurasian Integration: Economics, Law,
Politics. 2021. С. 120.

³ Бочарова З. Спљонополитичка оријентација
Републике Србије у садашњој фази / З. Бочарова,
Б. Насике // Вилтен Московског универзитета.
Серија 27: Глобалистика и геополитика. 2023.
бр. 3. С. 45.

⁴ Баранов, А.Б. Геополитичко надметање светских
политичких актера око утицаја на савремену
Србију / А.Б. Баранов // Другштво: политика,
экономија, право. 2020. бр. 10(87). С. 18.

Избор изучавања лекарске (меди-
цинске) тајности у Републици Србији
(у даљем тексту: „Србија“) у поређењу
са сличном институтом у Руској Фе-

Keywords: medical secrecy, confidential information, pers
that can be explained by the features of the legal systems of both states.
citizen in the Republic of Serbia, compared with a similar category in the Russian Federation, has differences
other methods. Conclusions. The legal regulation of public relations regarding the medical secrecy of a
formal-logical, analogies, as well as special methods — historical, comparative analysis, descriptive and
the research consists of general scientific research methods — analysis and synthesis, system-structural,
of Serbia in comparison with a similar institute in the Russian Federation. The methodological basis of
in the Russian Federation. The subject of the study is the legal institute of medical secrecy in the Republic
The object of the study is the social relations arising over medical secrecy in the Republic of Serbia and
forms, etc.
extracting positive experience in the legal regulation of the legal forms under study — legal relations, legal
The Russian Federation regulating similar relations. The relevance of the topic is due to the possibility of
regulating public relations regarding medical (medical) secrecy, in comparison with the legislation of Serbia
The purpose of this study is to conduct a selective analysis of the legislation of the Republic of Serbia

Lawyer
Alexander V. Pavlov

Medical Confidentiality in the Republic of Serbia and the Russian Federation: A Selective Comparative Analysis

Кључне речи: лекарска тајна, поверљиве информације, лични подаци.
гу објаснити посебношћима правних система обе државе.
у Републици Србији — у поређењу са истом категоријом у Руској Федерацији, има разлике које се мо-
описне и друге методе. Закључци. Правно уређење јавних односа у вези лекарске тајне грађанина
турне, формално-логичке, аналогне, као и специјалне методе — историјске, компаративне анализе,
нови истраживања чине опште научне методе истраживања — анализа и синтеза, системско-струк-
тајне у Републици Србији у поређењу са сличним институтом у Руској Федерацији. Методолошку ос-
тајне у Републици Србији и Руској Федерацији. Предмет истраживања је правни институт лекарске
них субјективних облика, итд. Предмет истраживања су јавни односи који произилазе из лекарске
зитивност искуства правне регулентације истраживањих правних облика правних односа, прав-
рације које регулише сличне односе. Актуалност теме је обусловљена могућношћу извлачења по-
које регулише јавне односе у вези са лекарском тајном, у поређењу са законодавством Руске Феде-
Сврха овог истраживања је да спроведе селективна анализа законодавства Републике Србије

правник
Павлов Александр Васильевич
pavlov.alexandr.2024@mail.ru

лекарска тајна у Републици Србији и Руској Федерацији: селективна упоредна анализа

УДК: 340.5
ББК: 67.4
DOI: 10.18572/3034-3798-2025-1-2-35-41
Дата прихватања за објављивање: 04.04.2025.
Дата доласка у редакцију: 06.02.2025.

у совјетској интервенцији у Авганиста-
ну, из које се вратио са последњама
тешког рањавања и два ордена Црве-
не заставе. Пре доласка у Босну, живео
је у Одеси, где је радио као каскадер
у Одеском филмском студију. Био је ко-
мандир 2. РДО. Током упада на неприја-
тељску територију, 7. јуна 1993. годи-
не, смртно је рањен. Издахнуо је истог
дана у болници „Коран“ на Палама.
Сахрањен је у селу Прача, а касније су
му посмртни остаци пренесени у Кали-
новку, Виницка област у Украјини, где
живе његови родитељи.

Димитриј Јевгениј Чекалин

(21), планинар из Москве, прво је ра-
товао у Придњестровљу, а у децембру
1992. године ступио је у 2. РДО ВРС. По-
гинуо је 10. марта 1993. године у При-

душан Опачић је песник, антологичар и публициста из Београда. Објавио је четири књиге песама, приредио и уређивао је десетине зборника поезије. Кратке приче и песме су му објављиване у књижевnoj периодици. Дуже од једне деценије се бави истраживачким радом. Учесник је многих научних и политичких међународних конференција. Члан је Удружења новинара Србије и Удружења књижевника Србије. Од новембра 2022. године је један од уредника портала Братство који се бави хроником српско-руских односа.

није дала да се „наратује“. Последњег дана септембра 1992. године, недалеко од Гацка, оклопно возило у којем се налазио напазило је на противтен-

ковску мину.

Андреј Николајевић Нименко (20)

из Москве је у лето 1992. године ратовао у Придњестровљу, у саставу ТСО. У новембру је ступио у ВРС, као ми-траљезац у 2. РДО, а 3. децембра исте године погинуо на Орловој гори, у акцији ослобађања. Почива код Вишеграда.

Јуриј Павловић Пилипчић (28)

из Кишинјева у Молдавији живео је у Одеси, а ратовао је у интервентној чети Илијашке бригаде ВРС. Погинуо је у муслиманском нападу на Мојшевичко брдо, Нишићка висорава, 16. јуна 1995. године. Сада је у вечном строју 1.500 српских јунака на војничком гробљу код Сокоца.

Поред Анатолија Астапенкова из руског града Перма, почетком 1993. године у помоћ ВРС стигао је и његов комшија **Александар Георгијевић Тентин** (24). Учествовао је у борбама код Власенице, Скелана и Сарајева, у саставу 1. РДО и 2. РДО. Нестao је 7. јуна 1993. године, када се његов 2. РДО, ради дубинског извиђања, убацио у рејон Чelopeка.

Михаил Викторовић Трофимов

(30) из Дивногорска у Краснојарској области, завршио је Новосибирску вишу војну школу. Учествовао је

да и **Владимир Васильевич Сафонов**

(36) из Семипалатинска у Казахстану. Сафонов је био активни капетан корвете. Обојица су на ратиште у Српској стигла само два месеца пре погибије.

Василиј Викторович Ганијевски

(33), родом је из Кримска у Краснодар-ској области, а живио је у Саратову. По-гинуо је 12. јануара 1993. године, у се-лу Твирковићи код Вишереда, неко-лико дана након што је ступио у ВРС и четири дана пре свог рођендана. Сва тројица почивају на војничком гробу у Вишередау.

и **Генадиј Петрович Котов**, из Вол-

годонска код Ростова је у својој 33. го-дини живот дао за одбрану српског на-рода у БиХ. У добровољце је ступио у децембру 1992. године, а 9. фебруа-ра следеће године погинуо је у заседа-код Вишереда, на дужности командир-а козачког одреда. Годину дана кас-није Генадијеви посмртни остаци пре-нети су у Волгодонск, где му живе су-путра и деца.

У родни крај, Адлер у Краснодар-ској области, пренето је и тело **Леони-да Лучинског** (25), за које се још зна само да је погинуо 1995. године.

Колико је познато посмртни остаци још три добровољаца који су погинули у ВРС почивају на руској земљи. То су **Виктор Сажољов** (30) из Новосибир-ска, **Андреј Сапоченко** (39) из Росто-ва на Дону и **Јуриј Сичов** (28) из Курга-на у Черабинској области.

Да би помогао српском народу, **Сергеј Владимирович Мешко** (27), из града Минералне Воде у Ставро-польској области, напустио је службу у специјалној јединици полиције у Риги, главном граду Летоније. Судбина му

○ **Сергеј Јевгеньевич Иванову**

зна се да је био из Петровграда, да је у ВРС ступио у септембру 1995. године и да је погинуо у Сарајеву.

Валериј Анисимов, из Петровграда,

погинуо је 1995. године, а његови по-смртни остаци отпремљени су у Русију. За **Виктора Валеријевича Јангоње-**

вича је извесно само то да је рођен 1960. а погинуо 1995. године.

Још мање података има о погину-

лим руским добровољцима **Виктору Гешатову** и **Владимир Шашинору**.

Само име и презиме.

Сергеј Јурјевич Баталин (32) из

Москве, у Републику Српску је сти-гао 1993. године. Био је војни лекар у 1. РДО. Лечио је рањенике, учествовао у пешадијским биткама, а стигао је и да се заљуби у Српкињу и ожени. У бор-би за село Твирковиће код Вишере-да мина му је однела стопало. Прими-нуо је у јесен 1993. године. Сахрањен је у Црнући код Вишереда.

Константин Михајлович Бого-

словски (20), син јединца, из Памира у

Таџикистану, живео је у Москви. У строј

српских јунака под командом генерала

Ратка Младића ступио је крајем мар-

та 1993. године. Погинуо је 12. априла

1993. године, као митраљезац, јунач-

ки бранећи српску заставу на поло-

жају који су он и остали руски добро-

вољци држали на узвишењима Затла-

вак и Стопац код Вишереда. Да не би

пао муслиманима у руке, сам је активи-

рао бомбу. Како би била ближе сино-

вом гробу на војничком гробу у Ви-

шередау, његова мајка лбудмила пре-

селила се у Црну Гору.

Истор дана на Затлавку јуначки су

пали и **Дмитриј Попов** из Петровгра-

кова из Пала. На Трекавици, недалеко од Трнова, 18. јуна 1995. године, након рањавања, пао је у руке муслимана, који су га након зверског мучења убили, на разменили.

У околини Трнова, на планини Хум, 11. октобра 1995. године, погинуо је и **Јуриј Сергејевич Петраш** (28) из Белорусије. Активни официр белоруске армије, у Српску и Беле Вукове стигао је неколико месеци пре пориђе.

Није познато одакле је **Борис Владимирович Неменко** (21), који је на ратишту провео годину дана, од лета 1993. до 3. октобра 1994. године, када га је смрт пресрела на Јеврејском гробљу.

Олег Станиславович Славен (25) из Дочечка. Од лета 1995. године радовао је у саставу руског ударног одреда касиндолског батаљона ВРС и у Белим Вуковима. Погинуо је у акцији ослобађања Жепе, 24. јула 1995. године.

Алексеј Валерјевич Тамлин (33), из Краснојарска, мајор у руској милицији, од јесени 1994. године учествовао је у борбама око Трнова, где је 14. децембра исте године и погинуо, као борац Белих Вукова.

Александар Владимирович Шкабов (40), рођен у Литванији, у помоћ православној браћи стигао је у лето 1994. године из Керча, на Криму, где је службовао као заставник у специјалној јединици руске морнарице. Као добровољац ратовао је у Анголи и Гренији, а по доласку у БиХ на Јеврејском гробљу. Погинуо је у чину мајора ВРС, 4. јула 1994. године, у јуришу на муслиманске положаје на Мошешвином брду, северозападно од Сарајева.

Придњестровља. Ратовао је у Вишеград, Горажду и Сарајево, као припадник сва три руска добровољачка одреда, а краће време и у "Пантерима" из Бијељине. Пао је 5. априла 1995. године на Грбавици.

Виктор Николајевич Десјатов (39), из Јакедериног брда, козак одрастао у дечијем дому, ратник из Придњестровља, у Српску је стигао у марту 1993. године, а погинуо је на Бадањдан 1994. године, док је на Јеврејском гробљу, као борац 3. РДО, покушавао да од муслиманске ватре спаси трудницу. Учествовао је и у борбама за Горажду, у саставу 2. РДО.

Роман Серафимович Малишев (24), из Вјатка, Киров, у ВРС је стигао средином 1994. године, као искикушеник Балаамског манастира, у којем је служио три године. Борио се у саставу 3. РДО и Белих Вукова, највише на Јеврејском гробљу. Погинуо је 25. октобра 1994. године у борби на Мошешвином брду. Нишићка висораван у Српском Сарајево. Његово тело је остало на ратишту, али је касније откупљено од непријатеља.

Три недеље раније, 3. октобра, на Мошешвином брду смрт је покосила и **Петра Анатољевича Малишева** (27), из Москве. Ратнички занат је испекао у Придњестровљу, а у БиХ је стигао у децембру 1992. године. Иза њега су остале бројне битке у врлетицама око Вишеграда и на Јеврејском гробљу, које је војевао као припадник Белих Вукова, 2. РДО и 3. РДО.

Сергеј Александрович Мирончук (25) је из Одесе, у Украјини. Од децембра 1993. године био је борац батаљона ВРС из сарајевске Добриње и Белих Ву-

Списак налик руских добровољаца у БиХ и Српској Крајини (1992–1995) и њихове судбине

ПРИЛОГ

ли много. На нама данас остаје да негујемо културу сећања на њих, да не заборавимо заједничку братску борбу и стварање прве српске државе западно од Дрине. Многи Руси почивају нашој земљи као вечни чувари српске слободе и територије. И на томе ће им Срби бити вечно захвални.

активни у рату на Космету. Неколико људи је погинуло и тешко рањено у борбама са шиптарским сепаратистима. Мала група Руса је такође учествовала у борбама у Македонији у јесен 2000. године. Ту није било губитака. Руских добровољаца је бројчано било мало, али нама Србима су значај-

Александар Александров (31) из

Петрограда, артиљеријски официр, ратни ветеран из Придњестровља и Абхазије, провео је пет месеци на ратишима у Скеланима и Сарајеву, где је и погинуо 21. маја 1993. године, приликом обављања извиђачког задатка у рејону Борја, од експлозије мине. Био је командир руског ударног одреда, који је носио управо његово име (Одред Александрова). Сахрањен је на сарајевском гробљу Хреша.

У истом одреду, од зиме 1993. годи-

не, ратовао је и **Анатолиј Астапенков** (33), из Перма, пешакинац у совјетској морнарици. Учествовао је у борбама око Власенице, Праче и на Јеврејском гробљу. Борио се у саставу сва три руска ударна одреда (Први, Други и Трећи руски добровољачки одред). Погинуо је на Златишту изнад Сарајева на Јованџдан 1994. године. Био је ожењен, иза себе је оставио малолетног сина. Сахрањен је у Доњим Ми-лићима код Сарајева.

српских јединица.

Валериј Дмитријевич Гаврилин

(32), из Гродна у Белорусији, живио је у Петровграду. У БиХ је дошао у новембру 1992. године, са дипломом економског факултета и ратним искуством из

У пролеће 1999. године, Руси, укључујући ветеране рата у Босни, били су ховна тела су превезена у Русију.

У саставу војске Републике Српске крајине такође деловали су руски добровољци. Током лета и пролећа 1995. године, успед хрватске и муслиманске офанзиве коју је подржавао НАТО, у Босну је стигао нови талас Руса. Петорица су погинула у тим борбама (Валериј Анисимов, Виктор Самојлов, Јуриј Сичев, Андрей Сапоненко, Леонид Лучински). Њи-

Јединица је била стационирана у близини Сарајева и деловала је и у југоисточној Босни. Једна руска група се борила на подручју Озере-на, али не постоје јасне информације

Значајно је напоменути и РДО-3 са седиштем у предграђу Сарајева (јесен 1993. — јесен 1994.). Предводио га је Александар Шкрабов, који је погинуо у борби 4. јуна 1994. Он је био други руски командант који је погинуо у овом рату. Од јесени 1994. године руски до-броволци су деловали у саставу српске ударне јединице "Бели вукви", као и у

вољачкор покрета. Након тога, број Руса у Републици Српској се значајно смањило. Међутим, они који су остали, и новопридошли — ту су се борили непрекидно, у различитим јединицама, све до краја рата — до јесени 1995. године. За то време, Руси су формирали одређену субкултуру, са српско-руским жаргоном, са неписаним кодексом части — својеврсном витешком етиком понашања која није дозвољавала, на пример, убијање затвореника или жена, обавезно повлачење и не остављање ратеника на бојном пољу,

Тү се завршава период првих по-
мова у Одецу.

У својој првој години, у августу 1993. године, током при-
мирја, активност РДО-2 је престала и
ова мала јединица је расформирана.
Монархистка црно-жута заста-
ва одреда положена је у Цркви Свете
Тројице у Београду, а четворица војни-
ка која су тада остала у Босни превез-
ла су ковчег са телом Михаила Троји-

Добила је назив — Козачка улица.

У то време, РДО-2 је деловао на другом сектору фронта. Два месеца (февруар-март 1993.) „Букови“ су деловали против тузланске муслиманске војске, где се у то време водио позициони рат. Одредом је командовао носилац одрена Црвене звезде и Медаље за храброст, искључно ветеран из Авганистана мајор Едуард. У прошлости је био начелник артиљеријског извиђања једног ваздушно-десантног дивизиона. РДО-2 је учествовао у низу тактичких офанзивних операција. У борби за село Преловину 10. марта, погинуо је још један добровољац, Московљанин Дмитриј Чекалин. Крајем марта одреда се преместио на Мличу (предграђе Сарајева). У мају је Едуарда заменио други офицер, такође ветеран из Авганистана — рата, па добранац и капетан Михаил Трофимов. Тек што је стигао у Босну одмах је изабран за команданта, али Михаил је убрзо погинуо 7. јуна 1993.

У знак сећања на ову битку, 12. април данас се у Ренџини Српској обележава као Дан сећања на руске топоваре. Једна улица у Вилхелмштаду

у саставу РДО 2. Тада је имао свега 22. године.

бренице. Александар се међу Русима одликовао својом храброшћу. Тако је у јануару 1993. године рањен у груди када је заједно са једним козаком током битке од муслимана преотео тенк (Т-34-85). Успео је да се опорави од тешке ране, али ипак убрзо гине. Док је водио малу групу диверзаната нагазио је на укупану мину која га је разнела. Било је то 21. маја 1993. године, у близини Српског Сарајева.

Априлска битка из 1993. године (12. април), за узвишицу Залтавак представља окршaj српских и муслиманских снага мањих размера, али чврсто симболише заједништво и братство Срба и Руса. Припадници го-ражданске бригаде ВРС били су јакo испуњени од јаких ватрених удара муслиманских снага, и били су пред одлуком о повлачењу са положаја. Међутим, стижу руски добровољци који са новом борбеном снагом али и пожртвовањем спречавају да Залтавак остане у рукама муслиманских јединица. Пад узвишице Залтавак, бидовео или олакшао да Вишеград падне у руке босанских Муслимана.

Руски добровољци су претрпели велике губитке: изгубили су три војника (Константин Богословски, Димитриј Попов, Владимир Сафонов) а три су тешко рањена. Муслимани су претрпели још веће губитке, а у борби је погинуо и њихов командант бренице.

Многима је познато да је Нгор Стрелков, легендарни командант руских добровољаца у Славјанску и сам био добровољац у Републици Српској (1992-1993), али ретки знају да је и он учествовао у овој бици за Залтавак

ко самостално тако и заједно са Србима. Вукoви су 1. децембра изгубили једног борца, Андреја Нименка из Оде-се. Тог дана је изведена велика офанзивна операција, у којој су Муслимани протерани са гробена одакле је сам град био под непрестаном палбом. РДО је до почетка 1993. године, дости-гао бројност од десетак људи, и чак је имао неколико минобацача од 82 мм у свом арсеналу.

Од јануара 1993. године у Више-граду је, паралелно са РДО-2, дело-вао и козачки одред (Прва козачка стотина) са више од тридесет људи, који је предводио Александар Заре-бов. Козаци су деловали као и РДО-2, тј. као пешадијска ударна снага. Сам Заребов је још пре 1992. године учествовао је у борбама на страни Срба крајини. Он је успео да споји улог човека који перутије добровољце и команданта одреда, односно успео је да организује слање неколико десетина људи у Босну, а током јануара 1993. командовао је козачким одредом у Вишеграду. И одлично је знао да нађе заједнички језик са Србима. Касније, у "послератном" периоду, Заребов је деловао и као репортер. Истовремено, у Скланима, малом селу на хидроелектрани испод Вишеграда уз Дрину, појавила се група коју су чинили козаци и руски добровољци, организована, између осталог, уз помоћ већ поменутог Јурија Берајева. Гру-пом је командовао старији поручник артиљерац Александар Александров, ветеран Придњестровља и Карабаха. Јединица под његовом командом деловала је против муслиманских трупа укупаних у утврђеном подручју Сре-

ран је први руски добровољацки одред (РДО-1) у Требињу. Његово језро чинили су моћи који су дошли из Санкт Петербурга уз помоћ фирме за обезбеђење Рубикон на чему са Јуријем Бељајевим. Осим тога, код њега су дошли и Руси, који су од раније борили у Босни. На челу одреда је био бивши маринац Валериј Влащенко. Укупно је у овој борбеној јединици било петнаестак људи, али је судбина РДО-1 била краткотрива. Крајем 1992. јединица се распада, добровољци су се разишли — део се вратио у Русију, неки су распоређени у друге јединице ВРС. У септембру је погинуо један руски добровољац из овог одреда, Сергеј Мелешко. Новембра те године формиран је РДО-2, познатији као "Царски вук", код Вишграда, у источној Босни. Језро су чинили добровољци који су прошли кроз Придњестровље. Одред је добио име због монархистичких уверења неколико људи. "Вукове" је предао 27-годишњи Александар Мухарев, познатији као Ас, који је борбено искуство стигао у Придњестровљу у пролеће и лето 1992. године у борбама са "Румунима" код Китчана и Бендера. Тамо се, иначе, борио у истој јединици заједно са Влащенко. Сам Вишград је крајем 1992. године разаран из непосредне близине од стране Муслимана, а његова предрга и околнина биле су под сталним непријатељским ударима и акцијама. У новембру-децембру, на подрчку Вишграда, одреда је, дејствујући против Муслиманске цивилне групе, извео низ успешних диверзантско-извиђачких операција. Јединица је учествовала у борбама ка-

добровољаца како би сатанизовали српску војску, кренули су као по команди да преносе хрватске "изворе" да се на страни Срба боре руски "плаћеници", на речимо постоји један апсурдни податак из 1993. године, како је на страни Срба било око хиљаду и по плаћеника из те земље. Муслимани из Босне нису знали до које границе да иду у лажима, у па су октобру 1994. године, изнели "податак" са цифом од преко пет хиљада "плаћеника"; касније, током сукоба на Косову, у пролеће 1999. године, у америчком Конгресу су изговорене још бруталније лажи о 70.000 (седамдесет хиљада) "руских плаћеника" који су се наводно већ борили у саставу Војске Југославије.

У ствари званична статистика говори савим другачије, али ко је тих година уопште марио за истину?

Током Отаџбинског рата (1992–1995) на територији Бих (било само-стало или у саставу српских одреда) непрекидно су дејствовале две три мале руске јединице. Укупан број руских добровољаца на фронту само за кратко време — у зиму и пролеће 1993. године — прешао је педесетак. Укупно је, кроз овај рат прошло неколико стотина добровољаца из републике бившег СССР-а, највећим делом из Русије. Познато се зна да је 38 погинуло, и још двадесетак је од тешких повреда остало са инвалидитетом.

На прелазу из 1992. у 1993. успеш-но је организовано пребацивање добровољаца у Босну и Херцеговину за учешће у рату на страни Срба (тачније, Војске Републике Српске). У септембру 1992. године форми-

људи, дојучерашњи комсомолци, који су се недавно упознали са идејама монархизма, православног патриотизма и национализма, и били су на истој политичкој таласној дужини...”

Иначе, Александар Саша Кравченко је био један од младих руских добровољаца у редовима ВРС. Родом је из Казахстана. Први пут је тешко рањен у главу на Загравку код Вишеграда, априла 1993, а други пут у ногу на сарајевском ратишту 1994. После рата се оженио и има кћер и четири сина, од којих је тројица дао српска имена. Ратовао је са Србима на Косову као добровољац 1999. године, током НАТО агресије на СРЈ. Александар је 1992. године завршио војни рок и вратио се у родни Казахстан, где је учествовао у оживљавању Сибирске колонизације. Када је службено боравао у Санкт Петербургу сусрео се са људима који су у име Владе Републике Српске били овлашћени да регрутују добровољце, а два месеца касније већ је био у Београду. Присећајући се тих дана, Кравченко је једном приликом рекао: “Одлука да идем у Босну је била моментална. Тадашње руководство Русије је у ствари издало Србе, а ја сам желео својим личним примером да покажем да је руски народ био и остао Србима братски. Осим тога, као козак, био сам склон војном организовању...” По завршетку рата, Александар Кравченко је одликован златном медаљом “за храброст”, коју је добио из руке председника Републике Српске Радова-на Караџића, а коју и данас поносно носи на грудима у свечаним приликама.

Међутим, западни медији још од самог почетка присисва руских

Феномен руског добровољачког покрета на територији бивше СФРЈ с почетка деведесетих прошлог века, организује се сједино са славном традицијом руске војске. Руске патриоте не само да су притекле у помоћ братском народу у тешким временима, већ су бранили и част своје земље и свој народ, показујући целом свету да Руси не напуштају своје у рату, без обзира што су Срби од стране Запада проглашени за “лоше момке”, и што им је званични Кремљ ускратио подршку. Као што рекосмо, Срби су били сами у том рату, без савезника, док су Хрвати, а потом и Муслимани, уживали апсолутну подршку Запада. Распадом СССР, Русија је пролазила кроз модерна и најтежи период у својој модерној историји, али ни то није успело да спречи да у помоћ Србима притрче руски добровољци.

Ко су били ти људи, који су представљали једину силу која је стала раме уз раме уз Србе? Најјаснији одговор сам пронашао читајући један интервју пре тачно десет година поводом петнаестогодишњице од НАТО агресије на СРЈ, са руским добровољцем Александром Кравченкој који је са 20 година 1992. године, денетео у Београд, како би отишао да ратује у Босни на страни Војске Републике Српске. Борио се раме уз раме са Србима у саставу Другог и Трећег руског добровољачког одреда. Упркос томе да он дао прецизан одговор на го-ре постављено питање: “У првој етапи добровољци су тражени међу козачким и патристским организацијама, па су њихови ставови у великој мери били слични. То су били совјетски

The article reviews the phenomenon of the Russian voluntary movement in the territory of the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY) from the early 1990s, focuses on the historical, cultural and patriotic importance of participation of Russian volunteers in military conflicts on the side of the Serbs. The main idea of the publication lies in the concept that notwithstanding the international isolation of Serbia and the negative review of its actions in the Western press, Russian volunteers responded to the summons of the fraternal people, which became the symbol of unity and solidarity between the Russian and Serbian peoples.

The article contains several key aspects including an analysis of the motivation of Russian volunteers, their social and cultural background and the impact of the official Russian politics on their participation in the war. The author mentions that many volunteers were ex-members of the Komsozol who found their calling in support of the Serbs after encountering the ideas of monarchism and orthodox patriotism. Another important detail is revelation of false information distributed by the Western mass media on the number of mercenaries fighting on the Serbian side. The author shows how propaganda was using false data to create a negative image of Russian volunteers and the Serbian army in general.

Thus, the article does not just list facts and events but offers a deep literary and sociocultural analysis, suggests looking at the voluntary movement as a manifestation of historical and cultural ties between the peoples whose fates got intertwined in the tumultuous times of the war. In the final part, the paper emphasizes that human connections and spiritual values remain the key factors that form historical memory and identity, even in complicated political conditions.

Keywords: voluntary movement, people, assistance, volunteers, patriotism.

Russian Volunteers Among the Serbs in the Civil War of 1992–1995

Dusan Opacic
Poet, Writer, Opinion Journalist

У чланку се разматра феномен руског добровољачког покрета на територији бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ) од раних 1990-их, фокусирајући се на историјски, културни и патриотски значај учешћа руских добровољаца у оружаном сукобу на страни Срба. Основна идеја текста је да су, упркос међународној изолацији Србије и негативном извештавању о њеним акцијама у западној штампи, руски добровољци одговорили на позив „братског народа“, који је постао симбол јединства и солидарности између руског и српског народа.

Чланак садржи неколико кључних аспеката, укључујући анализу мотивације руских добровољаца, њихову социјалну и културну позадину, као и утицај званичне руске политике на њихово учешће у рату. Аутор помиње да су многи од добровољаца били бивши комсомолци који су, суочени са идејама монархизма и православног патриотизма, пронашли своју улогу у подршци Србима.

Други важан детаљ је раскривавање лажних информација које су ширили западни медији о броју „лаћеника“ који су се борили на страни Срба. Аутор показује како је пропаганда користила лажне податке да би формирана негативну слику о руским добровољцима и српској војсци у целини. Дакле, чланак не само да документује чињенице и догађаје, већ нуди и дубоку књижевну и социјално-културну анализу, предлажући да се на добровољачки покрет гледа као на манифестацију историске и културне везе између народа, чије су судбине испреплетене у турбулентном времену рата. У ности остају најважнији фактори који формирају историјско памћење и идентитет.

Кључне речи: добровољачки покрет, људи, помоћ, добровољци, патриотизам.

Опачић Душан
песник, антологичар, публициста
autor@lawinfo.ru

Руски добровољци међу Србима у Одбрамбено-отаџбинском рату 1992–1995

УДК 94(497.1)
ББК 63.3(0)64
DOI: 10.18572/3034-3798-2025-1-2-26-34
Дата доласка у редакцију: 28.02.2025. Дата прихватања за објављивање: 04.04.2025.

непријатељске делатности из члана 136, прописана кривичним законом Савезне Републике Југославије.¹⁴

Првим и другим наведеним законом амнестирају се лица која су издана своју државу. Последњим законом амнестирана су лица која су учинили кривично дело против своје државе — *терористи*. Зар то нису најтежа кривична дела. И сви су амнестирани. С тим у вези, чини се сасвим оправданим да држављани РС који се бори на страни РФ требају да се амнестирају од наведеног кривичног дела.

Литература

1. Милич И. Уголовные преступления «участие в военных действиях за рубежом» / И. Милич // Основные направления совершенствования системы национальной безопасности : материалы III Международной научно-практической конференции (г. Минск, 17 ноября 2023 г.) : тезисы докладов / члены редакционной коллегии: Ю.Ф. Каменецкий, М.Л. Шруб, А.Д. Агафонов [и др.] ; председатель редакционной коллегии С.Я. Аземша. Минск : СтроймедиаПроект, С. 180–184.

References

1. Лукић, А. Нова геополитичка перestroјка / А. Лукић // Социолошки преглед. 2023. Vol. LVII. № 2. С. 491–518. DOI: 10.5937/socpre957-42984

2. Милић И. Индивидуализација казне затвора — кривично-правни и пенолошки аспект : докторска дисертација / И. Милић. Нови Сад, 2017. 106 с.

3. Милић, И. Борци из Србије и Босне и Херцеговине на страним ратиштима – кривичноправни и безбедносни аспект / И. Милић, С. Гајић // IV међународни научни скуп «Савремени изазови и пријетње безбедности»: зборник радова (Бања Лука, Република Српска, БиХ, 28 март 2024 године). Универзитет у Бањој Луци, 2024. С. 97–109.

4. Милић, И. Српски доброволци у Донбасу / И. Милић // Српски Правнички Клуб СЛК. 2023. 13 децембра.

5. Тодоровић, В.С. Појам денапцијације у српским штампаним медијима 2022–2023. године / В.С. Тодоровић, Р.Л. Љубојевић, Ј.В. Радовић Стојановић // Социолошки преглед. 2024. Vol. LVIII. № 3. С. 320–345.

⁷ Извор: http://www.parlament.gov.rs/upload/archives/files/cir/pdf/predlozi_zakona/3093-14.pdf (25.02.2025.)

гласи:

Члан 386б кз који носи назив „Организованањe учествовањe у рату или оружаном сукобу у страниј држави“ осам година.

Не се казнити затвором од једне до на учинено у саставу групе, учинилац (2) Ако је дело из става 1. овог члана шест месеци до пет година.

Србија члан, казниће се затвором од ије међународне организације чији је жаве, као ни припадник званичне мискобу, а није држављанин те стране др- или наравнојних формација страна у су- страног држави, као припадник војних ствје у рату или оружаном сукобу у (1) Држављанин Србије који уче у страниј држави“ гласи:

Члан 386а кз који носи назив „Учe-вратка у Републику Србију.

но опасно то што они чине *након по-жења* могло закључити да је друштво-нодавства.⁷ Можда би се из образло-превенција као циљ кривичног зако-не врше, чиме се остварује генерална-дених кривичних дела да их *убудуће* цај на потенцијалне извршиоце наве-кривичног законика извршиће се ути-таквих дела. Предложеном допунама у мери у којој је то нужно за сузбијање је прописати и одговарајућу санкцију, вредности. Истовремено, неопходно штите грађана и основних друштвених кривично дело и прописати, у циљу за-виничном закоником, неопходно је тако-себно кривично дело важехим кри-

⁸ Извор: Републички завод за статистику: Пун-летни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2023. — пријаве, оптужбе и осуде — билтен 689. Београд, 2022.

је једно лице, а такође је једно лице кобу у страниј држави, оптужено-ствовање у рату или оружаном су-ца да су учинила кривично дело уче-у 2022. години пријављена су два ли-и једно осуђено за ово дело.⁸ Надаље, тако је само једно лице оптужено-ном сукобу у страниј држави, исто-дело учествовање у рату или оружано-пријављено да је учинило кривично-мер, у 2021. години је само једно лице-ки подаци говоре супротно. На при-ни РФ у Донбасу, за сада статистич-велики број грађана РС бори на стра-Нако се из медија може чути да се може изрећи условна осуда.

предвиђа кз, учиниоцу уместо казне-ти да се, ако су остварени услови које-Са друге стране, не сме се заборави-ова дела није ни мало *занемарљива*.

казна затвора која је предвиђена за-низује нису држављанин Србије. саном за то дело и када лица која орга-учинилац ће се казнити казном проти-двe до десет година.

(2) За дело из става 1. овог члана-шење тог дела, казниће се затвором од-даје или прикупља средства за извр-отрему ради извршења тог дела или-ла, опреми или стави на располагање-гог лица или групе за извршење тог де-организује групу или врши обуку дру-тиче другог лица на извршење тог дела, на територији Србије врбује или подс-ног дела из члана 386а овог законика- (1) Ко у намери извршења кривич-

Доброволци из Републике Србије у Донбасу — кривичноправни аспект

Милић Иван Д.
професор Правних факултета Универзитета у Новом Саду, доктор правних наука
i.milic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-7916-5590

Одредени број држављана Републике Србије помаже руским снагама у борби против нацизма у Донбасу и то на начин што учествују у оружаном сукобу. Међутим, у Републици Србији прописано је кривично дело учествовања у рату или оружаном сукобу у страни држави. То значи да државља-нина РС „нека суђење“ када се врати у своју домовину. Аутор у овом раду истражује од када је уче-ствовање у оружаном сукобу на територији стране државе постало друштвено опасно и због чега. Део рада посвећен је и статистици о броју држављана РС која учествују у оружаном сукобу у Донба-су. Аутор указује на могућност да држављани РС који се боре на страни Руске Федерације не одгова-рају за наведено кривично дело.

Кључне речи: Специјална војна операција, Руска Федерација, Република Србија, Донбас, кривич-но дело, амнестија.

Volunteers from the Republic of Serbia in Donbass: The Criminal Law Aspect

Ivan D. Milic
Professor of the Law Faculty of the University of Novi Sad, Doctor of Law

Some citizens of the Republic of Serbia help Russian forces in their fight against Nazism in Donbass by taking part in the military conflict. However, participation in a war or a military conflict in a foreign state is a criminal offense in the Republic of Serbia. This means that citizens of the Republic of Serbia are awaiting trial when they return to the motherland. In this article, the author studies since when participation in a military conflict of a foreign state has become socially dangerous and why. A part of the article is also dedicated to the statistical data on the number of citizens of the Republic of Serbia taking part in the military conflict in Donbass. The author mentions the possibility of release of citizens of the Republic of Serbia supporting the Russian Federation from the liability for the above described criminal offense.

Keywords: special military operation, Russian Federation, Republic of Serbia, Donbass, criminal offense, amnesty.

Недавно је прошло три године од почетка Специјалне војне операције (СВО).¹ Тачније, СВО почела је 24. фе-

¹ Аутор овог рада је објавио неколико радова о овој теми. На пример: Милић И., Угроловне преступљенија «участие в военных действиях за рубежом». Основные направления совершенствования системы национальной безопасности: тезисы докладов III Международной научно-практической конференции (Минск, 17 ноября 2023 г.) / ред. кол. С.Я. Азеша (председатель)

и др. — Минск: Строй-МедиаПроект, С. 180-184; Милић И., Српски доброволци у Донбасу доступ-но на: <https://srpskipravnikib.rs/2023/12/13/srpski-dobrovolci-u-donbasu> (25.02.2025). Милић И., Гајић С., Борци из Србије и Босне и Херцеговине на страним ратиштима — кривич-ноправни и безбедносни аспект, IV међународни научни скуп „Савремени изазови и пријетње безбедности“, Бања Лука, Република Српска, БиХ, 28. март 2024. године, С. 97-109.

бруара 2022. године. Један од циљева Специјалне војне операције Руске Фе-

суд (МКС), такође нису расправљали о предметима против Велике Британије, наглашавајући постојање правног имунитета за велике силе. Српски национални судови теоретски могу да покрену истраге против британске војске и политичара умешаних у ратне злочине. Међутим, недостатак политичке воље и притисак Запада чине имплементацију ових иницијатива мало вероватном. Поред тога, многи британски политичари и војно особље заштићени су националним законима којима се даје имунитет од кривичног гоњења за дела почињена у току њихових службених дужности. Тренутна ситуација наглашава потребу за реформом међународног правног поретка. Недостатак механизма способних да велике силе држе одговорним за ратне злочине подрива поверење у међународно право-суђе. Могуће решење могло би бити јачање улоге независних експерата у истраживању сукоба и стварање механизма који искључују политички притисак на међународне судове.

Литература

1. Гускова Е.Ју. Историја југословенске кризе (1990.–2000.) / Е.Ју. Гускова. Москва : Руски национални фонд : Соловјев, 2001. 717 с.
2. Југославија у 20. веку. Есеји о политичкој историји / извршни уредник В.К. Никифоров. Москва : Индик, 2011. 890 с.

References

1. Bassiouni, M. The Law of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia / M. Bassiouni, P. Manikas. Transnational Publishers, 1996. 1092 p.
2. Glaurdić, J. The Hour of Europe: Western Powers and the Breakup of Yugoslavia / J. Glaurdić. Yale University Press, 2011. 432 p.

стављајући тешке услове за добијање

кредита и помоћи.

Политика Велике Британије, укључујући његову подршку независности Косова, дала је значајан допринос продубљивању међуетничких сукоба у региону. Срби, косовски Албанци, Босанци и Хрвати налазе се у ситуацији друготрајног сукоба који отежава помирење. Проглашење независности Косова 2008. године, уз активну подршку Велике Британије, довело је до ескалације тензија између Србије и Запада.

Подршка Британије косовским Албанцима у Србији је доживљавана као неправедна интервенција, итно-ришћући права српске мањине на Косову. То је допринело растућем неповерењу у међународне институције, укључујући УН и Европску унију, што компликује стабилизацију региона.

Стварање Међународног суда за бившу Југославију у почетку је поддржувало разматрање свих злочина починених током сукоба, без обзира на националност оптуженог. Међутим, у пракси, трибунал се углавном фокусирао на злочине српске стране,⁴ То изазива сумњу у објективност процеса и угрожава кредибилитет међународног правосудја.

Кривично гоњење Велике Британије за ратне злочине у оквиру МКСЈ показало се немогућим због политичке зависности трибунала од земаља оснивача. Међународни судови, укључујући Међународни кривични

ној енергији, што је посебно тешко утицало на медицинске установе. Болнице без довољно горива за рад генератора биле су приморане да орадине своје активности, што је довело до повећања смртности међу пацијентима.

Уништавање постројења за пречишћавање воде и водоводних система изазвало је избијање заразних болести као што су дизентерија и хепатитис. Санитарни услови су се нагло погоршали у погођеним регионима, порогшавајући патњу цивилног становништва. Процене међународних хуманитарних организација показују да су за обнову уништене инфраструктуре биле потребне деценије и значајна финансијска улагања.

Поред разарања изазваног непријатељствима, Велика Британија је активно подржавала увођење економских санкција Југославији. Ове мере су повећале економску изолацију земаље и погоршале квалитет живота становништва. Здравствени, образовни и социјални системи били су на ивици колапса, што је резултирало масовном емиграцијом квалификованих радника.

Санкције које су уведене Србији отежале су јој интеграцију у међународну заједницу и након завршетка сукоба. Економски опоравак је успорен, а политичка изолација допринела је расту радикалног расположења унутар земаље. Истовремено, Велика Британија је наставила да врши притисак на Србију преко међународних финансијских институција, по-

⁴ Josip Glaurdic, *The Hour of Europe: Western Powers and the Breakup of Yugoslavia*.

Учешће Велике Британије у војној кампањи НАТО против Југославије спроведено је без одобрења Савета

лне функције. да на институције које обављају цивилно крелуо питања о легитимности напада је изазвао осуду Унеска и такође по- 16 новинара и техничара. Инцидент ла 1999. године резултирало је смрћу зије Србије у Београду у ноћи 23. апри- бомбардовање зграде Радио-телеви- су били легитимне мете. На пример, планирање напада на објекте који ни је Велика Британија била укључена у Поред тога, треба напоменути да вила.

воте и здравље стотина хиљада ци- нитарну ситуацију, угрожавајући жи- системе значајно су порогшали хума- електране, водовод и комуникационе ванчем цивилних објеката. Удари на ним цивилним жртвама и уништа- војна акција не резултира прекомер- пропорционалности, који захтева да манде, такође је прекршила принцип Британска војска, као део НАТО ко- принцип разликовања.³

48 Протокола I, којим се успоставља је очигледно у супротности са чланом пада на цивилну инфраструктуру, што ше пута су евидентирани случајеви на- не објекте. У току НАТО операције ви- су дужне да разликују војне и цивил- ма из 1977. године, зарађене стране не и њиховим додатним протоколи- вским конвенцијама из 1949. годи- нитарном праву, садржаном у Жене- права. Према међународном хума-

милионе људи без приступа електрич- вање енергетског система оставило је ном кризом великих размера. Уништа- дине, Србија се суочила са хуманитар- словенске инфраструктуре 1999. го- као резултат бомбардовања Југо- во заштићене од кривичног гонења.

правосудју, када су велике силе запре- струких стандарда у међународном нио НАТО. То указује на постојање дво- шући случајеве кршења које је почи- на злочине српске стране, игнори- вију (МКСЈ) фокусирао се искључиво- родни кривични суд за бившу Југосла- говорност за своје поступке. Међуна- Британија није преузела никакву од- шену хуманитарног права, Велика Упркос обилним доказима о кр-

тике. ности оправданости Британске поли- што поставља питање веродостој- 1999. године и даље изазивају сумњу, кази о геноциду на Косову почетком међународном праву. Штавише, до- верзана и нема званично признање у нитарне интервенције" остаје контро- ву. Међутим, правна доктрина "хума- жеру да се спречи геноцид на Косо- нитарном интервенцијом, наводећи ли су своје акције потребом за хума- Британски представници правда- новишта међународног права.

шеча, што је чини незаконитом са ста- вији покренута је без релевантног ре- та безбедности. Операција у Југосла- у самоодбрани или одлуком Саве- силе је дозвољена само у два случаја: правом. Према Повељи УН, употреба њену усклађеност са међународним безбедности УН, што баца сумњу на

је путнички воз на мосту преко реке

Лужне Мораве, убивши десетине цивила. Тај случај је широко одјекнуо и осуђен од стране организација за људ-

ска права.

Белика Британија је учествовала и

у планирању бомбардовања држав-

них институција Србије, што је нане-

ло директан ударац њеном суверени-

тету. Ове операције су у супротности

са принципима хуманитарног пра-

ва, који обавезују државе да избега-

вају несразмерну штету цивилном ста-

новништву. Амнести интерншенел

и Хјуман рајтс воч су у више наврата

изјавили да би акције НАТО-а, укљу-

чујући и акције Белике Британије, мо-

ле да представљају ратне злочине.

Бомбардовање 1999. године дове-

ло је до значајних политичких проме-

на. Белика Британија је активно уче-

ствовала у формирању послератне

архитектуре Балкана, подржавајући

кретање Косова ка независности. Овај

корак је изузетно негативно перци-

пиран у Србији, где је сматран зади-

рањем у национални суверенитет.

Поред тога, акције Белике Брита-

није постале су пример како вели-

ке силе могу да користе хуманитарне

изговоре за постизање сопствених ге-

ополитичких циљева. Распад Савез-

не Републике Југославије и накнад-

но признање независности Косова

појачали су противречности између

Србије и Запада, које трају и данас.

НАТО бомбардовања, у којима је

Белика Британија играла водећу уло-

гу, изазвала су широк одјек у прав-

ним круговима и круговима људских

Србија је овај корак доживела као која су ојачала позиције противника ници у преговорима, нудећи решења мате су често деловале као посред- теритета. Штавише, британске дипло- кршење принципа територијалног ин- теритета. Штавише, британске дипло- мате су често деловале као посред- ници у преговорима, нудећи решења која су ојачала позиције противника Срба.

Од поседног значаја је улога Вели- ке Британије у информационом ра- ту против Србије. Лондонски медији активно су ширили једнострану ту- манчења дорађаја, фокусирајући се на ратне злочине српске стране и игно- ришући сличне акције Хрвата и Бо- санаца.² То је допринело стварању имиджа Србије као главног кривца у су- кобу, што је оправдало даље интер- веније.

Бомбардовање Југославије од стра- не НАТО снага од 24. марта до 10. јуна 1999. године била је кулминација спо-љног мешања. Белика Британија је би- ла један од кључних учесника у овој операцији, зваично објашњавајући своје акције потребом да се спречи хуманитарна катастрофа на Косову. Међутим, многи аспекти ове кампање постављају озбиљна правна и етичка питања.

Бомбардовање је извршено без одобрења Савета безбедности УН, што већ баца сумњу на њихову легал- ност. Извршени су удари на цивилну инфраструктуру, укључујући мостове, електране, телекомуникационе цен- тре, као и стамбена подручја. На при- мер, у априлу 1999. године, ракета коју је испалио британски авион погодила

² Гускова Е. Ју. Историја југословенске кризе (1990–2000.)

балканског региона и процену ус-
 ла на пажњу посвећена је периоду суко-
 ба у бившој Југославији и бомбардо-
 вањима 1999. године.

Избијањем Првог светског рата
 Србија се нашла у центру геополитич-
 ких интереса великих сила. Упркос
 формалном савезу са Србијом, бри-
 танија је често показивала двосмис-
 леност у својој подршци. У почетку је
 Велика Британија видела Србију као
 баријеру против ширења Централ-
 них сила на Балкан. Међутим, пруже-
 на војна помоћ била је ограничена,
 што је утврдило способност Србије да
 се ефикасно одупре аустроугарским и
 немачким офанзивама.

Године 1914.–1915. Британска
 дипломатија се фокусира на од-
 враћање Грчке и Бугарске од уласка
 у рат на страни Централних сила. Ова
 стратегија довела је до тога да је Ср-
 бија, упркос кључном доприносу у
 борби против агресора, запрљаво изо-
 лована. Критичан тренутак био је по-
 четак српског повлачења преко Алба-
 није у зиму 1915.–1916. године, када је
 Србија изгубила значајан део свог ста-
 новништва и војске. Британске трупе
 стациониране на Солунском фронту
 нису могле на време да дођу у помоћ
 Србима. То указује на то да су стратеш-
 ки интереси савезника често превла-
 давали над потребом да се савезнич-
 кој земљи пружи непосредна помоћ.

Током Другог светског рата ситу-
 ација се још више закомпликовала.
 Велика Британија је званично подр-

жала владу Краљевине Југославије
 у егзилу, али је у ствари концентриса-
 ла своје напоре на сарадњу са Југосло-
 венским партизанима на челу са Јо-
 сипом Брозом Титом.¹ Ова стратегија
 имала је дугорочне последице за по-
 слератну Југославију, јер је јачање Ти-
 та допринело успостављању комуни-
 стичког режима, који није одговарао
 интересима српске монархије и зна-
 чајном делу српског становништва.

Британија је спроводила и тај-
 не операције усмерене на слабење
 отпора противника, које је понекад
 прачено игнорисањем трагеија српс-
 ког народа. На пример, англо-америч-
 ко бомбардовање Београда у априлу
 1944. године довело је до бројних ци-
 вилних жртава, што је изазвало про-
 тесте чак и међу члановима Југосло-
 венске владе у егзилу. Иако су ови
 напади били усмерени против не-
 мањих окупационих снага, њихова
 несразмерна природа изазива сумњу
 у њихову војну неопходност.

Почетком распада Југославије
 1991. године, Велика Британија је за-
 узела двоструку позицију. С једне
 стране, Лондон је подржао званичне
 иницијативе УН за решавање сукоба,
 с друге стране, активно је допринео
 јачању веза са Хрватском и Босном и
 Херцеговином, што је поткопало пози-
 цију српске стране.

Велика Британија је одиграла важ-
 ну улогу у признавању независности
 Хрватске и Словеније, што је ојачало
 процес деинтеграције у Југославији.

¹ Никифоров В.К. Југославија у 20. веку. Есеји о
 политичкој историји.

Ратни злочини Велике Британије у Србији (историјски и правни аспект)

Левченко Вјеслав Евгенијевич,

доцент кафедре за ватрену приему

Белгородски правни институт Министарства унутрашњих послова Русије

назван по имену И.Д. Путилина

levchenko.1964@internet.ru

Михеев Игор Анатољевич,

предавач на катедри за ватрену приему Белгородски правни институт

Министарства унутрашњих послова Русије назван по имену И.Д. Путилина

avtor@lawinfo.ru

У тексту се са историјског и правног становишта анализирају ратни злочини Велике Британије у Србије. Разматра се период од Првог светског рата до савремених сукоба на Балкану. Поступци бри-танске војске и политичара процењују се у контексту међународног права, укључујући Женевске кон-венције и хуманитарно право. Истакнуте су кључне епизоде: бомбардовање Србије 1999. године у саставу НАТО снага, учешће у изрази стратегија за вршење притиска на српску страну током Југосло-венског сукоба, као и последице ових акција на међународне односе. Главна пажња посвећена је ана-лизи правне одговорности и механизма за спречавање таквих кривичних дела.

Кључне речи: ратни злочини, Велика Британија, Србија, балкански ратови, међународно право, хуманитарно право, НАТО.

Military Crimes of Great Britain Against Serbia (Historical and Legal Aspect)

Yvacheslav E. Levchenko

Associate Professor of the Department of Weapons Practice

of the Putlin Belgorod Law Institute of the Ministry of Russia

Igor A. Mikhayev

Lecturer of the Department of Weapons Practice of the Putlin Belgorod Law Institute

of the Ministry of the Interior of Russia

The article analyzes the war crimes of Great Britain against Serbia from the historical and legal points of view. The period from the First World War to the modern conflicts in the Balkans is considered. The actions of the British military and politicians are assessed in the context of international law, including the Geneva Conventions and humanitarian law. Key episodes are highlighted: the bombing of Serbia in 1999 as part of NATO forces, participation in the development of pressure strategies on the Serbian side during the Yugoslav conflict, as well as the consequences of these actions for international relations. The main attention is paid to the analysis of legal responsibility and mechanisms for preventing such crimes.

Keywords: war crimes, Great Britain, Serbia, Balkan wars, international law, humanitarian law, NATO.

Ратни злочини су једна од најбољ-
нијих тема у историји међународних
сукоба. Историјска и правна анализа
деловања Велике Британије против
Србије омогућава откривање уло-
ге спљоних актера у дестабилизацији

2. Брдар, М. Српска транзациона илијада: апорије демократског преображаја Србије у геополитичком контексту / М. Брдар. Нови Сад : Стирос, 2007. 378 с.
3. Глишин, В. Србија на «Западу»: Српско двовековно распеће између модернизације и вестернизације : монографија / В. Глишин. Београд : Институт за политичке студије, Нови Сад : Архив Војводине, 2024. 397 с.
4. Данилевски, Н. Русија и Европа / Н. Данилевски. Београд : Нолит, 2007. 468 с.
5. Деспотовић, Љ. Геополитика и криптополитика / Љ. Деспотовић, В. Глишин. Београд : Catena Mundi, 2024. 248 с.
6. Деспотовић, Љ. Геополитика светосавља / Љ. Деспотовић. Сремски Карловци : Kairos, 2019. 431 с.
7. Деспотовић, Љ. Одбрана Србије: Прилози за геополитику националне безбедности / Љ. Деспотовић, В. Глишин. Нови Сад : Архив Војводине, Београд : Институт за политичке студије, 2023. 437 с.
8. Деспотовић, Љ. Политика на размеђу власти и моћи / Љ. Деспотовић. Нови Сад : ИП Национал, 2022.
9. Дугин, А. Руски код / А. Дугин // ИНАС. 2022. URL: <https://www.in4s.net/ruski-kod/>
10. Нарочница, Н. Због чега смо и са ким војевали / Н. Нарочница. Београд : Службени гласник, 2012. 163 с.
11. Нарочница, Н. Русија и Руси у светској историји / Н. Нарочница. Београд : СКЗ, 2008. 539 с.
12. Новак, В. Magnum Crimen / В. Новак. Београд : Catena Mundi, 2015. 1485 с.
13. Радончић, Ј. Римска курија и јужнословенске земље: од XVI до XIX века / Ј. Радончић. Београд : Catena Mundi, 2017. 575 с.
14. Стенић, М. Српски геополитички образац / М. Стенић. Београд : Catena Mundi, 2019. 410 с.
15. Хантингтон, С. Сукоб цивилизација / С. Хантингтон. Подгорица : ЦИД, 2000. 408 с.
16. Цвијић, Ј. Балканско полуострво и јужнословенске земље / Ј. Цвијић. Београд : Народна библиотека Србије, 2012. 562 с.

1. Бжежински, З. Велика шаховска табла / З. Бжежински. Подгорица: ЦИД, 2001.

References

- 26 Деспотовић, Љ. Политика на размеђу власти и моћи. Нови Сад: ИЛ Национал, 2022.
- 27 Нарочница, Н. Русија и Руси у светској историји. Београд: СКЗ, 2008. С. 358–360.
- 28 Деспотовић, Љ. Геополитика и криптополитика. Београд: Катена Mundi, 2024. 248 с.
- 29 Брдар, М. Српска транзичиона илјада: апорије демократског преобраћаја Србије у геополитичком контексту. Нови Сад: Стигос, 2007. 378 с.

Патећи актуелна дешавања на међународном плану и у том контексту питања која се тичу Србије и Русије, пут Косова и Метохије и Украјине, недовољно уочијемо континуитет притисака и напада које директно или индиректно врши атлантиски Запад предвођен Сједињеним Државама. Показало се да су тренуци привидног мира служили атлантисима да се припреме за нове акције на различитим местима на простору светског и постсовјетског простору, што је у крајњем имало негативне последице по српски и руски народ. Имајући у виду да неминовно постоји паралелизам геополитичког и геокултурног кода, додали бисмо да постоји и паралелизам геополитичке судбине у међународним односима. Наталја Нарочница наведено поучује када каже да је судбина православних балканских народа, пре свега Срба као представе православног цивилизације и њихово право на постојање са аспекта атлантизма, директно, увек и до данас повезана са снагом Русије. Ту паралелу повлаче и на Западу, вековима уназад, када кажу да су Срби „мали Руси“ на Балкану и коноваци руских козака до топлих мора, те су то користили као изговор да се у појединим историјским етапама обрачунају са Србима, желећи тако да упуте ударац Русијама.

Закључак

Му меког тоталитаризма замаскиранот кроз процес глобализације, као „пожљивост“ оквира наступања либерализма и фасадне демократије²⁶. Та идеологија „консеквентно је појачавала акценат на „грађанско друштво“, насупрот концепцији традиционалне националне заједнице²⁷. У томе препознајемо замаскирану агенду елита које глобализују, која своје крајње консеквентне траба да доживи у постлибералном контексту декристијализованог Запада, хипердемократијског политичког поретку и дехуманизованом свету трансхуманизма и вештачке интелигенције²⁸. Дакле, резултат глобализације требало би да буде нови светски поредак са једном светском владом која се нуди као спасоносна алтернатива наводном хаосу у међународним односима. Професор Милан Брдар наведено јасно препознаје, наводјећи да је „универзализам у свакој епохи само национализам најмоћнији“ и додаје да тај процес, на дужи рок, услед противреакција, води обесмишљавању идеје „светске државе“ услед чега тежње ка њеној успостави прете опасним последицама на глобалном плану²⁹.

²² Нарочница, Н. Због чега смо и са ким војевали. Београд: Службени гласник, 2012. 163 с.

²³ Деспотовић, Л., Лишин, Л. Нав. д.

²⁴ Дугин, А. Руски код // ИНАС. 2022. URL: <https://www.in4s.net/ruski kod/>

²⁵ Деспотовић, Л., Лишин, Л. Нав. д.

наставаља ка Русији, о чему сведоче и следећи наводи: „Папа Јован Павле II, назвавши само Украјинце наследицима Светог Владимира и доследно сејући католичке епархије у Русији, наставио је дело папе Урбана VIII који је после Брестског мира 1596. године дозвољавао: 'О моји Русини! Баш преко вас ја се надам да ћу допрети до Истока'”²². Наведено јасно уочавамо и на примеру актуелних оружаних сукобљавања на простору Кијевске Русије, коју је Запад под утицајем Ватикана, не само прекрстио (унијаћење), него и преименовао од Малоруса преко Руснака у Украјинце и тако неколико деценија уназад покушао да гради њихов синтетички (вештачки) идентитет на патолошкој (бандеровско-нацистичкој) мржњи према Русима и антируској политици као трагичној потврди двоструког конвентског екстремизма (прво конвентско-ла конвезија, а онда и национална)²³. Према томе, сматрамо да се актуелни руско-украјински сукоб може посматрати кроз парадигму сукоба цивилизација, што потврђује и Александар Дугин када каже да је Русија „у цивилизацијском сукробу, а не националном, са Западом. Са Западом као цивилизацијом, као кодом, а не са неком појединачном државом”. Дугин као одговор наведеном изазовима види јачање руског кода, што би поддржавало корените промене у сфери ма попут: културе, образовања, науке,

Напослетку, у супротности са културно-цивилизацијском и религијско-етничком матрицом право-славља јесу тзв. вредности идеологије глобализма. Дакле, ради се о идеологији која „наступа кроз фор-

уместности итд.²⁴. Дакле, говорећи о сукобу цивилизација у актуелном контексту, јасно нам је да постоји генерисан сукоб као коначни обрачун на стању због дијаметрално различитог вредносног оквира који је утицао на организацију држава и друштва, као и различитог геокултурног кода и цивилизацијске парадигме. Оно што разликује од јесте да је декодирање начених процеса многих аутора (како у свету тако и код нас) усмерено на порешан колосек, представљајући их као: расне или националне — сукоб Германа и Словена, идеолошке — либерализма и комунизма, политичко-системске — демократије или тоталитаризма, државног уређења — парламентарне владавине или режима личне власти и сл, иако су ти процеси у појединачним периодима историје имали и таква обележја, све у зависности да ли их посматрамо на стратешком или тактичко-фазном нивоу, јер нису били у стању да разумеју начине вековног геокултурног кодирања цивилизација које се налазе у процесу међусобног геополитичког супарништва и опречне визије правде вила на којима почињу међународни односи²⁵.

¹⁶ Хантингтон, С. Сукоб цивилизација. Подгорица: ЦИД, 2000.

Уз све претходно наведено, важно је да укажемо на још један циљ Запа-
да који се, можемо рећи, у највећој ме-
ри примењује према православној ци-
визацији, а тиче се вестернизације
или позападначења. Да бисмо раз-
мели о чему је реч, направит ћемо крат-
ку појмовну и идејну разлику између
модернизације и вестернизације. Наи-
ме, модернизација представља „про-
цес структуралног усклађивања пред-
модерних, дакле, традиционалних
друштвава структуре и функциониса-
ном моделу модерних друштвава за-

на западни и источни део, али и Ср-
бију, те је Војводина у тој пројекцији
део Западне цивилизације, а остатак
Србије припада православној цивили-
зацији. Немојмо заборавити да Хан-
тингтон говори да су цивилизацијске
границе криве, те да у њи-
ховој зони постоји конфликтни потен-
цијал¹⁶. Такође, важно је напоменути
да Хантингтон истиче да припадници
других цивилизација никада неће би-
ти пуноправни чланови Западне цивили-
лизације. Све наведено се читава на
примерима постјугословенског и по-
стсовјетског простора, готову када
говоримо о ратним разарањима у кон-
тексту деструкције двеју држава. Напо-
менућемо да су поједини руски теоре-
тичари, попут Николаја Данилевског
(2007), много пре Хантингтона писа-
ли о различитим цивилизацијама, али
сматрамо да је реализација теорија у
реал(гео)политици на страни атлан-

падног типа¹⁷. Дакле, исход модерни-
зације треба да буде у сваком погле-
ду унапређено и модерније друштво
и држава. Са друге стране, позападна-
чење је идеолошки појам који „крије
геополитичке мотивације у којима се
под маском модернизације, а у режији
доминантних политичких елита, поку-
шава извршити цивилизацијска кон-
верзија друштвава незападног типа у ци-
визацијски круг Запада“¹⁸. У прилог
нашој аргументацији, подсетићемо на
писаче збигњева бжежинског који ка-
же да је Европа „заједничка цивили-
зација која произилази из заједничке
хришћанске традиције“¹⁹. Он сматра
да је „уже западно одређење Европе
повезано са Римом и његовим култур-
ним наслеђем“, али и подсећа да „ев-
ропска хришћанска традиција такође
укључује и Византију и њене руске
православне наследнике“. Према то-
ме, бжежински закључује да је „за-
падна Европа узурпирала идентитет
„Европе“²⁰

Осим наведеног, паралелизам пре-
познајемо и у прозелитизму, односно
геополитици Ватикана која подразуме-
ва ширење римокатоличанства ка ис-
току, на уштрб православног народа.
Срби као најзападнији православног
народ вековима су били први на уда-
лу ватиканске политике и деловања
Римске курије²¹. Тај вектор се даље

¹⁷ Деспотовић, Л. Нав. д. С. 422–423.
¹⁸ На истом месту. С. 423.
¹⁹ Бжежински, З. Велика шаховска табла. Подгори-
ца: ЦИД, 2001.
²⁰ На истом месту.
²¹ Радонић, Ј. Римска курија и јужнословенске
земље: од XVI до XIX века. Београд: Catena Mundi,
2017. 575 с.

руска конекција на Балкану могу бити „Целовите српске земље у својим исто-ријско-географским габаритима и организована у јединствену српску државну политичко-територијалну јединицу“¹². Са друге стране, показало се да Русија пружа Србији значајну подршку у погледу кључних питања од националног значаја, као што су питање Косова и Метохије, оптужбе за дорађаје у Сребреници, притисци на Републику Српску, геоенергетика и слично, што је посебно важно имајући у виду да већински српски народ има негативан став према атлантизму и Сједињеним Државама, због тупобног искуства ратних деvedесетих, санкција, бомбардовања и деструкције државе.

ИСТОРОДНИ ГЕОКУЛТУРНИ КОД СРБА И РУСА

Геокултурни код је генерички појам који у себи обједињава *геополитички идентитет* настао као историска кристализација *геополитичког положаја и нормативно-вредносног корпуса* којим је одређен *културолошки склоп* неке нације као њене факторне цивилизацијске синтезе, којом се она дефинитивно одређује и препознаје у временском и просторном континууму¹³. Према томе, геополитички код је кључан за одређење неке нације и њену припадност одређеном геополитичком и културолошко-ци-

вилизацијском кругу. Геополитички код је настао као сложена идентитетска компонента процеса других историских посредовања религије, културе, духовности и традиције, односно вредносног корпуса и на њему израђеног геополитичког идентитета. Управо зато нам је кроз појам геополитичког кода било најлакше изразити и дефинисати идентичност и парадигму српско-руске геополитичке и цивилизацијске блискости и историчности¹⁴.

Дакле, други аспект у ком уочавамо паралелизам тиче се религијско-конфесионалне и цивилизацијске припадности, односно геополитичког обележје јавља у мултиконфесионалним, односно мултирелигијским зонама и неретко се користи као разлог за генерисање сукоба, што се посебно уочава на простору некадашњих држава СФРЈ и СССР¹⁵. Осим различитости, *контактност* различитих цивилизација одређује оба про-стора, што се у вишевековном историском континуитету одражавало на ове просторе, било да је реч о сусретима и/или сукобима различитости. На том трају, Семјуел Хантингтон у својој књизи „Сукоб цивилизација“ врши поделу народа на цивилизације и истиче да унутар хришћанства на Западу и православну цивилизацију. На-ведну поделу означио је и границом која, између осталог, дели Украјину

¹² Степић, М. руски геополитички образац. Београд : Catena Mundi, 2019.
¹³ Деспотовић, Л., Глишин Л. Нав. д.

¹⁴ На истом месту.
¹⁵ Глишин, В. Нав. д.

је следећи, Србија је након завршетка Првог светског рата унела своју државу и територију, као земља победница, уз присаједињење српској држави и других српских националних територија (Црна Гора, Војводина, Бачања, Босна, Херцеговина, Далмација, Лика, Кордун, Банија и друге), да би јој наводни западни савезници све то одузели стварањем Краљевине СХС, а не друго затишје и брзове СФРЈ¹⁰. Тиме су српске земље на којима су Срби вековима живели преиначене у државно-идентитетске и вештачке националне (Хрвати, Бошњаци и Монтенегрини), који су несумњиво антагонизовани против Срба и Србије. Тако се исказани паралелизам у српско-руским геополитичким и међународним позицијама поново показао као реалан и у великој мери злоћудан за обе братске словенско-православне нације¹¹.

Говорећи о актуелним геополитичким околностима, Србија је јединствена земља која испуњава услове за формирање вектора из Русије ка југозападу, те би Москва у почетним корацима креирања балканског вектора требало да рачуна на њу и Републику Српску. Следећа, средњорочна фаза креирања балканског вектора требало би да укључи постепено успостављање интересне сфере у постјугословенском простору, посебно узимајући у обзир Северну Македонију, Црну Гору, Републику Српску са већим делом Федерације БиХ и Србију. И дугорочно гледано, једина стабилна

искоришћене у сврху реализације геополитичких планова атлантизма⁷. Тиме су државе матице, Србија и Русија, ослабљене, територије су уситњене, нове државе и нације су успостављене и стављене под контролу атлантистичког фактора предвођеног САД, да би у крајњем биле усмерене против Србије и Русије. Претходно наведене процесе потврђује и академик Наталија Нарочницка када каже да се „мало њих осмелило да отворено призна да је распад СССР-а стварао конгломерат неувек пријатељских, често супарничких нација и чак непријатељских квазидржава, од којих ни једна није имала ни неспорне територије и границе, ни хомогено и јединствено стабилно државно и политичко окружење, ни стабилне државне институције, које би биле заштитом од екстремизма изван и изнутра раздијених заједница“⁸. Дакле, Нарочницка сматра да „ниједна република није била продукт самосталног историјског развоја у утемељивим државним категоријама — територија, нација, држава“⁹. У томе уочавамо геополитичко обележје *фрагментације* које се очигледно на просторима некадашњих СФРЈ и СССР.

Сматрамо да је геополитичка судбина српског и руског народа у том погледу слична, ако не и идентична, без обзира на чињеницу о величини територије и броју становника. Разлог

⁷ Деспотовић, Љ. Одбрана Србије: Прилог за геополитичку националну безбедност. Нови Сад : Архив Војводине ; Београд : Институт за политичке студије, 2023.
⁸ Нарочницка Н. Русија и Руси у светској историји. Београд : СКЗ, 2008. С. 383.
⁹ На истом месту.

¹⁰ Ђилишин, В. Нав. д.
¹¹ Деспотовић, Љ., Ђилишин Љ. Нав. д.

дњених Америчких Држава рефлектује на позицију Србије. Деценијама уназад јасно можемо да маркирамо геополитичке доктрине атлантизма које су у контексту наведеног антагонизма усмерене против Русије и Србије. Када говоримо о последњих неколико деценија, реч је, најпре, о просторном ширењу атлантизма ка истоку и југоистоку, посредством НАТО пакта, а под руководством САД.⁴ Пре САД, план за продор источним и југоисточним вектором имали су германски и британски фактор. Затим о пројектима стварања синтетичких нација и нових држава на простору некадашњег Совјетског Савеза и СФРЈ, што је уједно подразумевало и деструкцију националног и државног корпуса Срба и Руса, про извољно одређивање граница и напале на православно-конфесионални идентитет. Наведени процеси требало би да буду уоквирени потпуном хегемонијом глобализма као идеологије у контексту униполарног поретка моћи, међутим, сукоби на истоку Европе и на Блиском истоку показују да се међународни поредак мења и то ка мултиполаризму, што је прилика да се кључна национална питања решавају у поволјнијим међународним околностима. Посматрајући историјске процесе који су се одвијали на развалинама СССР и СФРЈ, сматрамо да је централна теза геополитике и ден-

⁴ Глишин, В. Србија на «Западу»: Српско двовековно распеће између модернизације и вестернизације : монографија. Београд : Институт за политичке студије : Нови Сад : Архив Војводине, 2024.

⁵ Деспотовић, Љ. Нав. д. На истом месту.

су накондано међународно признате и подвргнути испрцавањем граница које ционалних држава, или пак могу бити гу наћи и на територијама других територијално ограничени, већ се могући да национални идентитети нису жаве⁶. Наведено је било могуће була нестанком СССР као сложене дрској државној кризи која се завршила не целине своје националне државе, ција које су остале изван територијалтираних делова традиционалних наслучају бивше СФРЈ, или 2) фрагментиранијалне консолидације, као у ма довршетка своје национално-теција синтетичких нација у покушајидрегоналних идентитетских аспиравања идентитетске подлоге модерне територијалне целивности и оспораиндикатора интезивне фрагментације се могуће је дефинисати преко низа рану на нивоу концепта-модела-пракме, геополитику идентитета експлицитидентитетских особености⁷. Према тоили мањим разликама регионалних деструкције СФРЈ) базираних на већимља индиковане дисоцијације СССР-а итичких заједница (као последица спонекмпетитивне новонасталих полигментације и снажније етно-националпроцеса државно-територијалне фрших држава дошло до интензивнијихтичких актера у наведеном региону. Ког контекста сучељавања геополититета значајан за анализу геополитич-

УВОД

Говорећи о Србији и Русији, не ретко можемо чути ставове да је реч о „братским“ државама и блиским народима, те да постоји повезаност на духовном и емотивном нивоу. Када бисмо имали за циљ да испитамо „зашто је то тако?“, сусрели бисмо се са недовољно доступним једним другим, што можемо образложити ставом да Србија и Русија имају истовестан религијско-конфесионални и геокултурни код. Иако постоји просторна удаљеност, процеси који су се одвијали у вишевековном континуитету на простору Србије и руских земаља, односно Русије и руских земаља, сведоче о истовестности која надлази просторни јаз. Са друге стране, образложење можемо пронаћи и на реалполитичком нивоу, анализирајући геополитички обележја која су резултат различитих историјских процеса са којима су се суочавали Срби и Руси, те и у том сегменту прекопознајемо паралелизам. Полазећи од претпоставке да постоји геополитички, религијско-конфесионални и геокултурни паралелизам између Србије и Русије, настојаћемо то да докажемо користећи се геополитичким методом.

Како бисмо разумели геополитичка обележја положаја двеју земаља, неопходно је да разумемо шта је геополитичка обележја

ГЕОПОЛИТИЧКА ОБЕЛЕЖЈА
ПОЛОЖАЈА СРБИЈЕ И РУСИЈЕ

литички идентитет државе и који елементи га одређују. Геополитички идентитет одређујемо као „идентификацију геополитичке самосвести и континуитета у времену и простору“ једне нације, као њене „геополитичке самостости“¹, и као „релативно објективизујућег идентитетско-географског својства једне националне или верске групе“², а везано за њен одређени просторни, културолошко-цивилизацијски, верско-конфесионални и политичко-државни облик егзистирања“³. Дакле, елементи који одређују геополитички идентитет тичу се географског положаја и физичко-географских карактеристика, регионалног и међународног контекста, унутрашњих политичких дешавања, препознавања спољнополитичких чинилаца и представљања војностратегијског положаја државе, као и разумевања религијско-конфесионалних, културолошких и цивилизацијских особености.

Имајући претходно наведено у виду, можемо да констатујемо да Србија и Русија спадају у телурократске државе, односно државе које имају, како је писао Јован Љвијић, евроазијске особине⁴. Неопходно је нагласити да се насупрот телурократије налази таласократија, те у том контексту треба посматрати позицију једне, односно друге стране, јер несумњиво постоји изражени антагонизам који се са нивоа ривалитета Русије и Срје-

¹ Стенић, М. Српски геополитички образац. Београд: Катена Mundi, 2019. С. 8.
² Ђесотовић, Ј. Геополитика светосавља. Сремски Карловци: Kairos, 2019. С. 301.
³ Љвијић, Ј. Балканско полуострво и јужнословенске земље. Београд: Народна библиотека Србије, 2012.

Србија и Русија — паралелизам геополитичког, религијско-конфесионалног и геокултурног кода

Лилин Вања,

научни сарадник

Институт за политичке студије

Доктор Наука, Досент

vanya.gilishin@ipc.ac.rs

Љубиша Деспотовић Љубиша,

научни саветник

Институт за политичке студије

Професор, Доктор Наука

ljubisa.despotovic@ipc.ac.rs

Аутори у раду анализирају геополитичке, религијско-конфесионалне и геокултурне аспекте у контексту међународних односа Србије и Русије. У првом делу рада аутори се баве геополитичким обележјима положаја две државе, указујући на два парадигматична обележја: фрагментираност и контактност. У другом делу рада нажњу посвећују геокултурном коду, односно разумевању религијско-конфесионалних и цивилизацијских историских разлика које уочавају код српског и руског народа. Циљ рада је да се прикажу паралелизам геополитичког, религијско-конфесионалног и геокултурног кода у различитим историским етапама и у односу на западну цивилизацију предвођену Сједињеним Америчким Државама. У анализи сложености процеса који се тичу геополитике и геокултуре у контексту међународних односа, коришћен је геополитички метод.

Кључне речи: Србија, Русија, геополитика, геокултурни код, православље, цивилизација.

Serbia and Russia: Parallelism of the Geopolitical, Religious, Confessional and Geocultural Code

Vanja Gilishin

Research Scientist

Institute for Political Studies, Doctor of Sciences, Associate Professor

Љубиша Деспотовић

Academic Supervisor

Institute for Political Studies, Doctor of Sciences, Professor

In this article, the authors analyze geopolitical, religious, confessional and geocultural aspects within the framework of international relations between Serbia and Russia. In the first part of the article, the authors review geopolitical aspects of the position of the two countries and point out two paradigmatic features: the fragmented nature and the condition of being in touch with each other. In the second part of the article, they pay attention to the geocultural code, i.e., the understanding of religious, confessional and civilizational identities observed in the Serbian and Russian peoples. The purpose of the article is to show parallelism of the geopolitical, religious, confessional and geocultural code on various historical stages and in respect of the western civilization headed by the United States of America. The geopolitical method has been used to analyze complicated processes that concern geopolitics and geoculture within the framework of international relations.

Keywords: Serbia, Russia, geopolitics, geocultural code, orthodoxy, civilization.

tog razloga istupaju i kao izvor vlasti, delegirajući joj punomoćja za upravljanje državom, „stojeći pred bogom-državom”; upravo narod brani Kosovo i Metohiju, ne dozvoljavajući ni sopstvenoj vlasti, ni spoljnim akterima da reše pitanje protiv volje Srba.

Suverenitet se urušava u trenutku kada se dogodi zamena misaone paradigme. Ova projekcija se može dublje razumeti ako se pogleda ustrojstvo ljudske duše, koja se čuva od moralnog i naravnog pada sve dok izvršenjem greha ne razori celovitost (suverenitet) svog unutrašnjeg carstva. Iz tog ugla možemo govoriti o prirodnom zdravlju srpskog naroda, koji čuva tradicionalnu arhitekturu svog doživljaja sveta.

paradigmu arhetipskog mišljenja naroda.

Resetovanje svesti nacije može se dešavati korišćenjem raznih alata, ne obavezno i neposredno povezanih sa pitanjem Kosmeta. Suverenitet jedne države moguće je srušiti tek onda kada se sakralnost države — kao, u neku ruku, izraza „Boga na zemlji” — konačno sruši upravo u narodnim umovima. Upravo taj trenutak će postati tačka pada suvereniteta zemlje.

Na čast je srpskom narodu što i pored ogromne količine problema i nasrtljive kriptoekspanzije Zapada, ne uvek osvešćeno, ali na nivou arhetipova čuva razumevanje da upravo građani istupaju kao nosioci suvereniteta (iz is-

Savremení političtí systémi su da-
tu koncepciju istovremeno doveli do
apsurda, kada, s jedne strane, us-
teze prepoznaju narod kao izvor vlas-
ti, a sa druge — vlast je krajnje otuđena
od naroda u za njega principijelnim
odlukama, i pritom opskrbjena apso-
lutnim (kako se na prvi pogled čini)
ovlašćenjima, ali u stvarnosti — tek

takvog suverena ostaje narod.

Drugi reči, uprkos titanskim naporima dobrog dela zemaljskog šara da lažnoj državi Kosovo podari legitimitet, oni — zbog zahteva srpskog naroda o zaštiti suvereniteta zemlje, uključujući i granice pokrajine, u konačnom, smisaonom izrazu — ti napori doživljavaju krah. Malodušnost i beznađe, koje kosovske arhitekture pokušavaju nametnuti glasanim izjavama i tiranskim potezima, u krajnjoj liniji imaju samo jedan cilj — da promene

državu lišiti suvereniteta.

u granicama koje ucrtava narod.

Granice Srbije se brane u glavama srpskog naroda

УДК 323.2
ББК 66.3(4/8)
DOI: 10.18572/3034-3798-2025-1-2-3-5
Дата прихватања за објављивање: 04.04.2025.

Basenkov Vladimir,
naučnik-teolog, pisac-publicista, novinar-medunarodni, urednik
avtor@lawinfo.ru

У чланку научника-теолога, писца-публициста, међународног новинара Владимира Басенкова анализира се проблематика косовског питања Србије са становишта политичке теологије. Аутор ситирају на Косову и Метохију види као камен темељац суверенитета српске државе. Као фактор очувања суверенитета над јужном провинцијом земље сматра се српско археотипско размишљање, које Косово традиционално доживљава као «духовну колевку» народа.

Кључне речи: Косово и Метохија, Карл Шмит, политичка теологија, суверенитет, архетип.

Serbian Borders Are Protected in the Minds of the Serbian People

Vladimir Basenkov
Theologist, Opinion Journalist, Foreign affairs columnist, Editor

The article of the theologist, opinion journalist, foreign affairs columnist Vladimir Basenkov analyzes the problem of the Kosovo conflict in Serbia from the standpoint of political theology. The author reviews the situation in Kosovo and Metohija as the cornerstone of sovereignty of the Serbian state. The Serbian archetypical thinking that traditionally perceives Kosovo as a spiritual cradle of the people is viewed as a factor of preservation of sovereignty over the southern province of the country.

Keywords: Kosovo and Metohija, Carl Schmitt, political theology, sovereignty, archetype, sovereignty.

На част је српском народу што и поред великих проблема и насртљиве експанзије Запада чува разумевање да је суверенитет државе могуће коначно срушити само у народним умовима

Концепт политичке теологије Карла Шмита у XX–XXI веку је постао крајње популаран захваљујући друштвеној тежњи за „раščaravanjem sveta“. Није тајна да су у политичко поље базни појмови дошли из теологије. Њега покушава да објасни боžански свет у њему ра-

је се узалуд Бог често као монарх; Његова баštина се назива „Carstvom небеским“, у коме је живот структурiran и хијерархиjsки. Влада је током читаве историје човечанства имала сакрални карактер у очима народа, а носилац власти доживљавани су као свештеничка каста. У постполитичкој ери ситуација се променила, али архетипско мишљење о природи власти и државе је и даље очувано, па и код „активних учесника у процесу“.

Ако је у праву извор власти народ (по аналогiji са Црквом као сабором

SERBIAN-RUSSIAN SCIENTIFIC JOURNAL

No. 1-2/2025

RESEARCH AND PRACTICE, INFORMATION JOURNAL.
REGISTERED IN THE STATE PRESS COMMITTEE. REG. P1 № FC77-88245 of October 7, 2024.

FOUNDER: JURIST PUBLISHING GROUP

CONTENTS

Basenkov V. Serbian Borders Are Protected in the Minds of the Serbian People.....3	
Glisin V., Despotović L. Serbia and Russia: Parallelism of the Geopolitical, Religious, Confessional and Geocultural Code6	
Levchenko V.E., Mikhchev I.A. Military Crimes of Great Britain Against Serbia (Historical and Legal Aspect)..... 15	
I.D. Milić. Volunteers from the Republic of Serbia in Donbass: The Criminal Law Aspect..... 21	
Opacić D. Russian Volunteers Among the Serbs in the Civil War of 1992–1995 26	
Pavlov A.V. Medical Confidentiality in the Republic of Serbia and the Russian Federation: A Selective Comparative Analysis..... 35	
Petrović Milković T. The Meeting of Nikita Mikhalkov, Momo Kapor and Dostoevsky..... 42	
Ryvkin S.Yu. Global Leadership Policy as a Phenomenon of Forensic Threats to the National Security of Serbia and Russia 45	
Terzić S. The Death of Russian Consul Scherbina "in Our Much-Suffering Kosovo": On the 120th Anniversary of the Murder 50	
Shaykova M.V. Comparative Analysis of Minors' Safety in Educational Institutions (Case Study of the Russian Federation and Balkan Countries)..... 57	

Complete or partial reproduction of materials without prior
written authors' or the editorial board's consent shall
be prosecuted in accordance with law.

Published four times a year.

EDITORIAL BOARD:

Slavenko Terzić — Chairman of the Board,
Academician of the Serbian Academy
of Sciences and Arts Doctor of History,
Professor
Vladislav Grib, Academician of the Russian
Academy of Education LL.D., Professor
Elena Gus'kova, Academician of the Serbian
Academy of Sciences and Arts,
Doctor of History
Miloš Cović, Doctor of History
Miroslav Mladenović, Doctor of Political
Science
Andrey Panarin, Doctor of Economics,
Associate Professor

EDITOR IN CHIEF:

Vladislav Grib, Academician of the Russian
Academy of Education, Honored lawyer
of the Russian Federation, LL.D., Professor
DEPUTY EDITOR IN CHIEF:
Andrey Panarin, Honorary Worker
of Education of the Russian Federation,
Doctor of Economics, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR:

Denis Kruglov

Editorial Staff of Jurist Publishing Group:

Lapteva E.A., Platonova O.F.
Proofreading: Vorobyova N.N.
Layout: Kurukina E.I.

Circulation Department:

Tel.: (495) 617-18-88.

Editorial Office Address:

Bldg. 7, 26/55, Kosmodamianskaya Emb.,
Moscow, 115035. Tel./fax: (495) 953-91-08.
E-mail: avtor@lawinfo.ru

Published with the support of the Southern European
University and the Serbian Scientific and Cultural Center
of the A.S. Griboyedov Moscow University.

ISSN 3034-3798. Size 170x252 mm. Offset printing.
Printer's sheet 17.5. Conventional printing sheet 17.5.
Circulation 100 copies.

Printed by National Polygraphic Group.
Bldg. 2, street Svetlaya, Kaluga, 248031.
Tel.: (4842) 70-03-37

Free market price:
Passed for printing: 18.04.25
Published: 08.05.25

бр. 1-2/2025

СРПСКО-РУСКИ НАУЧНИ ЧАСОПИС

НАУЧНО-ПРАКТИЧНО И ИНФОРМАЦИОНО ИЗДАЊЕ.
Уписано је код Федералне службе за надзор у области комуникација, информатичких технологија и масовних комуникација (Роскомнадзор).
Пер. пп бр. ФБ 77-88245 од 07. октобра 2024. год.

ОСНИВАЧ: "ИЗДАВАЧКА ГРУПА „ЈУРИСТ“

САДРЖАЈ

Вазенков В., Granice Srbije se brane u glavama srpskog naroda.....	3
Глишин В., Деспотовић Л. Србија и Русија — паралелизам геополитичког, религијско- конфесионалног и геокултурног кода	6
Левченко В.Е., Михеев И.А. Ратни злочини Велике Британије у Србији (историјски и правни аспект)	15
Милић И.Д. Добровольци из Републике Србије у Донбасу — кривичноправни аспект	21
Опачић Д. Руски добровольци међу Србима у Одбрамбено-отаџбинском рату 1992–1995	26
Павлов А.В. Лекарска тајна у Републици Србији и Руској Федерацији: селективна упередна анализа.....	35
Петровић Миљковић Т. Susret Nikite Mihaljkova, Moma Kapora ! Dostojevskog	42
Ривкин С.Ју. Политика глобалног лидерства као феномен криминалистичких претњи националној безбедности Србије и Русије.....	45
Терзић С. Смрт руског конзула Шчербине на тужном Косову — поводом 120 година од убиства	50
Шаикова М.В. Компаративна анализа образовних установама (на примеру Руске Федерације и балканских земаља)	57
Потпуно или делимично прештавање материјала без писмене сагласности аутора чланака или уредништва кажњиво је по закону.	

Издази четири пута годишње.
РЕДАКЦИОНИ ОДБОР:
Славенко Терзић — председник одбора,
академик Српске академије наука
и уметности доктор историјских наука,
професор
Владислав Гриб, академик Руске академије
образовања доктор правних наука,
професор
Јелена Гускова, академик Српске академије
наука и уметности доктор историјских наука
Милош Ковић, доктор историјских наука
Мирослав Младеновић, доктор политичких
наука
Андреј Панарин, доктор економских наука,
доцент
ГЛАВНИ УРЕДНИК:
Владислав Гриб
академик Руске академије образовања
заслужни правник Руске Федерације
доктор правних наука, професор
ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ УРЕДНИКА
Андреј Панарин
Почасни радник у области образовања
доктор економских наука, доцент
ОДГОВОРНИ СЕКРЕТАР:
Денис Круглов
Уредништво Издавачке групе "Јурист":
Ллатева Ј.А., Ллатенова О.Ф.
Коректор: Воробјова Н.Н.
Изглед: Куркина Ј.И.
Одсек за диспонуцију:
Тел.: +7 (495) 617-18-88.
Издавачка група "Јурист":
15035, г. Москва, Космодамијански кеј,
бр. 26/55, зграда 7.
Тел./факс: +7 (495) 953-91-08.
Email: avtor@lawinfo.ru
Уз подршку Јужно — Европског универзитета,
Српског научно-културног центра Московског
универзитета «А.С. Грибоједов».
ISSN 3034-3798. Формат 170x252 мм. Офсетна штампа.
Физички штампаних листова 17,5. Условних
штампаних листова 17,5. Тираж 100 примерака.
Штампа: штампарија "Народна штампарска група"
248031, г. Калуга, ул. Светлаја, бр. 2. Тел.: +7 (4842) 70-03-37.
Цена је слободна.
Број је пописан у штампу: 18.04.25
Број је одштампан: 08.05.25